

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ: Σ.Ε.Υ.Π.

ΤΜΗΜΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΗΣ
ΒΙΑΣ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ΠΡΟΛΗΨΗ-ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ)**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΩΝ:

ΦΟΥΣΑΡΟΥ-ΜΑΛΑΜΗ ΧΡΥΣΟΥΛΑ

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝΘΟΥΛΑ

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:

ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ

ΠΑΤΡΑ 2015

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ευχαριστίες	σελ. 5
Περίληψη πτυχιακής	σελ. 6
Summary.....	σελ. 7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ. 8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΈΦΗΒΟΙ ΚΑΙ ΒΙΑ	
1.1.Ορισμός της εφηβείας	σελ.9-10
1.2.Χαρακτηριστικά της εφηβείας.....	σελ.10-11
1.3.Ορισμός της βίας	σελ. 12
1.4. Πως η εφηβεία συνδέεται με την βία.....	σελ.12-13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΑ	
2.1 Ορισμός της ενδοσχολικής βίας (bullying)	σελ. 13-15
2.2. Μορφές ενδοσχολικής βίας (bullying).....	σελ. 15-20
2.3 Χαρακτηριστικά Ατόμων.....	σελ. 20-26
A) Θύτες.....	σελ. 20-22
B) Θύματα.....	σελ. 23-24
Γ) Παρατηρητές.....	σελ. 24-26
2.4 Συχνότητα του φαινομένου	σελ. 26-28
2.5 Χώροι που εκδηλώνεται το φαινόμενο	σελ. 28-29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΒΙΑΣ

3.1 Οι ενδογενείς παράγοντες βίας στο χώρο του σχολείουσελ. 29-31	
3.1.1 Εκπαιδευτικό σύστημα και εκπαιδευτικός μηχανισμός σελ.29-30	
3.1.2 Η οργανωτική δομή του σχολείου και οι παράγοντες αυτήςσελ.30-31	
I. Το κλίμα της σχολικής τάξηςσελ.30	
II. Κτηριακές υποδομέςσελ.30-31	
3.2 Η οικογένεια ως εξωγενείς παράγοντας βίας στον χώρο του σχολείουσελ.31-32	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

4.1 Συνέπειες και επιπτώσεις φαινόμενουσελ. 33-36	
4.2 Μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας στο σχολείο σελ.37-43	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

5.1 Έρευνες σε διεθνές επίπεδοσελ. 43-45	
5.2 Έρευνες στην Ελλάδασελ. 45-51	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

6.1. Ο Ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού και η Αντιμετώπιση της Ενδοσχολικής Βίαςσελ. 52-53

6.2 Αρμοδιότητες - Ευθύνες του Κοινωνικού Λειτουργού στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευσησελ. 53-58

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΕΡΕΥΝΑ

7.1 Σκοπός και Μεθοδολογία της Έρευναςσελ. 59

7.2 Συνεντεύξεις.....σελ. 59-60

7.3 Το δείγμα και ο τύπος της έρευναςσελ.60-61

7.4 Συνοπτική παρουσίαση των ερωτήσεων – Σχολιασμός των απαντήσεωνσελ. 61-79

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΈΡΕΥΝΕΣ.....σελ.79-82

Προτεινόμενη βιβλιογραφίασελ. 83-90

Παράρτημασελ. 91-96

1. Ερωτήσεις συνέντευξης σελ. 91-93
2. Οδηγίες για αντιμετώπιση της ενδοσχολικής βίαςσελ. 94-96

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού
λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-
παρέμβαση)

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρακάτω πτυχιακή εργασία , πραγματοποιήθηκε στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε ιδιαιτέρως την επιβλέπουσα καθηγήτρια μας την κυρία Μοσχοπούλου Ελένη για τις συμβουλές της, την υπομονή και την κατανόηση της, για όλο το διάστημα που συνεργαστήκαμε, τον κύριο Παπαχριστόπουλο Νίκο ψυχολόγος-ψυχαναλυτής υπεύθυνος του Συμβουλευτικού Σταθμού Νέων Αχαΐας, ο οποίος μας κατεύθυνε και μας βοήθησε για την συγκεκριμένη εργασία, τον κύριο Αντύπα Γεώργιο παιδοψυχίατρο στο Σ.Ο.Ψ.Υ. καθώς και για το πολύτιμο υλικό του, τους καθηγητές: Σελιμά Ασημίνα Φιλολόγος, την Μαράτου Σοφία καθηγήτρια γαλλικών του γυμνασίου Οβρυάς Πατρών, τον Φωτόπουλο Χρήστο Θεολόγος, τον Χατζή Ιωάννη φιλόλογος και την Μισαηλίδη Νίκη φιλόλογος του γυμνασίου Καστριτσίου Πατρών για τον χρόνο που μας αφιέρωσαν, καθώς επίσης και για την υπομονή τους.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ

Η εφηβεία συνδέεται άμεσα με την βία και συγκεκριμένα με πολλές μορφές της ενδοσχολικής βίας. Τα τελευταία χρόνια το φαινόμενο εκδηλώνεται συχνά και σε διάφορους χώρους εντός και εκτός του σχολείου. Οι έφηβοι επηρεασμένοι από τους ενδογενείς παράγοντες (εκπαιδευτικό σύστημα, εκπαιδευτικός μηχανισμός, δομή του σχολείου) και τους εξωγενείς όπως είναι η οικογένεια αντιδρούν σε αυτά ασκώντας βία. Επιπλέον στην πτυχιακή αυτή εργασία θα αναφερθούμε στις επιπτώσεις αλλά και στα μέτρα πρόληψης για την αντιμετώπιση του φαινομένου στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Όλα αυτά θα τεκμηριωθούν με γραπτές συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν. Τέλος θα τονιστεί ο σημαντικός ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ο οποίος μπορεί να αντιμετωπίσει περιστατικά μέσα στο σχολείο που ένας παιδαγωγός δεν μπορεί να το κάνει για την αντιμετώπιση της ενδοσχολικής βίας και άλλων φαινομένων μέσα από συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν για τον συγκεκριμένο σκοπό. Επισημαίνεται επίσης ότι, ο κοινωνικός λειτουργός παρεμβαίνει στην κάθε περίπτωση ξεχωριστά και πάντα σε συνεργασία με την οικογένεια του παιδιού και τον παιδαγωγό.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού
λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-
παρέμβαση)

SUMMARY

Teenagers are directly linked to violence and specifically many forms of school violence (bullying). In recent years the phenomenon occurs in various places inside and outside the school. They influenced by endogenous factors (educational system, educational mechanism, school structure) and external such as the family react to them exercising violence. In this thesis will mention the consequences and preventive measures to tackle the problem in secondary education using researches at international and national level and will compare with a tentative investigation of the phenomenon at Patras. Finally, it emphasizes at school that a teacher to address bullying and other phenomena through this research. Also, then social worker involves in each case but always in cooperation with the family of the child and the educator.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της πτυχιακής αυτής εργασίας είναι η διεύρυνση της ενδοσχολικής βίας στην εκπαίδευση και συγκεκριμένα στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση και πως ο κοινωνικός λειτουργός έχει την δυνατότητα να αντιμετωπίσει αλλά και να αποτρέψει τέτοια φαινόμενα. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αύξηση του φαινομένου στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στην Ελλάδα που εξελίσσονται σε όλο πιο ακραία παραδείγματα. Αν και το θέμα επιλέχτηκε τυχαία λόγω του ενδιαφέροντος του αλλά και το ότι είναι πολύ σύγχρονο. Συγκεκριμένα, στο Κεφάλαιο 1 θα αναφερθούμε στο τι είναι εφηβεία, τι είναι βία και πως αυτά συνδέονται, στο Κεφάλαιο 2 θα αναπτύξουμε το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας, τι μορφές έχει, ποια είναι τα χαρακτηριστικά των ατόμων, πόσο συχνά συμβαίνει και που εκδηλώνεται. Στην συνέχεια, αναλύονται οι ενδογενείς και οι εξωγενείς παράγοντες της ενδοσχολικής βίας (Κεφάλαιο 3), το πώς μπορεί να προληφθεί και να αντιμετωπιστεί στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Κεφάλαιο 4) μέσα από έρευνες στην Ευρώπη αλλά και σε όλο τον κόσμο (Κεφάλαιο 5). Στο Κεφάλαιο 6, επισημαίνεται ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στο Κεφάλαιο 7, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού ισχυροποιείται μέσα από την έρευνα που πραγματοποιήσαμε με την χρήση γραπτής συνέντευξης που πήραμε από έξι (6) άτομα που βρίσκονται στον χώρο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τέλος στο τελευταίο 8 κεφάλαιο, καταλήγουμε σε κάποια συμπεράσματα και προτείνουμε την είσοδο των κοινωνικών λειτουργών στον χώρο της εκπαίδευσης.

Κεφάλαιο 1: ΕΦΗΒΟΙ ΚΑΙ ΒΙΑ

1.1. Ορισμός της εφηβείας

Εφηβεία ονομάζεται η μεταβατική περίοδος στην ανάπτυξη του ανθρώπου, που μέσα από έντονες σωματικές, γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές αλλαγές μεταβαίνει από την παιδική ηλικία στην ώριμη ενήλικη ζωή (Κούρος, 1993). Οι Ντολτόκαι Ντολτό-Τολίτς (1990) συμπληρώνουν ότι έχει για κέντρο της την ήβη και τα όριά της είναι ασαφή. Εκφράζει δηλαδή σύμφωνα με την Ψυχοθεραπεύτρια – Συντονίστρια Σχολών Γονέων, Παναγιώτα Δ. Κυπραίου, το πέρασμα από μια παρασιτική, παιδική ζωή, σε μια αυτόνομη ζωή και ο έφηβος θα περάσει από την κηδεμονία, σε μια φάση που θα είναι υπεύθυνος για τις πράξεις του (πηγή:<http://www.psychotherapieia.net.gr/articles-psyxologoi-marousipsychotherapeftes-marousi/efhveia/35-efhveia-orismos-harakthristika>).

Ο Steinberg (1987) ορίζει την εφηβεία ως η εξελικτική διεργασία στη ζωή του ανθρώπου που αρχίζει βιολογικά με τις μεταβολές της φυσιολογίας της ήβης και τελειώνει ψυχολογικά με την απόκτηση της ταυτότητας του εαυτού και του φύλου, καθώς και του αισθήματος της ανεξαρτησίας και σηματοδοτεί την ενηλικίωση του. Η κοινωνική αποδοχή της ενηλικίωσης γίνεται με άλλο τρόπο και σε διαφορετικό χρόνο, σύμφωνα με τις πολιτισμικές αξίες της κάθε κοινωνίας.

Πρόκειται ουσιαστικά για μια περίοδος κρίσεων και ανισορροπίας εξαιτίας αφενός των αλλαγών που συντελούνται στη φυσιολογία του σώματος και των ψυχολογικών του συνεπειών και αφετέρου, εξαιτίας της ανάγκης των νέων να πάρουν την τύχη τους στα χέρια τους. Αυτό που διαφέρει από έφηβο σε έφηβο, είναι το εύρος, η ένταση και οι μορφές της κρίσης καθώς και η λύση που δίνεται (Παναγιώτα Δ. Κυπραίου πηγή:<http://www.psychotherapieia.net.gr/articles-psyxologoi-marousipsychotherapeftes-marousi/efhveia/35-efhveia-orismos-harakthristika>).

Η εφηβεία χαρακτηρίζεται από τεράστιες βιολογικές και ψυχολογικές αλλαγές και από τη προσπάθεια του εφήβου να προσαρμοστεί σε αυτές. Η κατάσταση επιτείνεται από τις σημερινές συνθήκες της κοινωνίας που χαρακτηρίζονται από

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

ραγδαίες μεταβολές, ανασφάλεια και κρίση αρχών και αξιών (Τριανταφύλλου, 2009).

Ο τρόπος με τον οποίο θα ξεπεραστεί αυτή η περίοδος κρίσεων που συχνά ονομάζεται η κρίση της εφηβείας, εξαρτάται από την προσωπικότητα και τις ψυχικές δυνάμεις του εφήβου, αλλά και από τη στάση και τη συμπεριφορά των γονιών. (Κούρος, 1993).

1.2.Χαρακτηριστικά της εφηβείας

Η εφηβεία είναι το στάδιο της ανάπτυξης, στο οποίο ο άνθρωπος ανακαλύπτει ποιος είναι, ποια είναι τα «πιστεύω» του, ποιους δρόμους θα ακολουθήσει στη ζωή του. Αρχίζει, δηλαδή, να διαμορφώνει την ταυτότητα του. Η επιτυχής διαμόρφωση της ταυτότητας από τον έφηβο συνδέεται με την ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης αίσθησης του εαυτού.

Ταυτόχρονα όπως αναφέραμε και στην προηγούμενη ενότητα είναι μία περίοδος άγχους, ποικίλων προβλημάτων, αγωνίας, εξερεύνησης και μία περίοδος ρήξης των συνδετικών κρίκων με το παρελθόν και δημιουργίας νέων με το μέλλον. Ο σημερινός έφηβος καλείται, μέσα σε μία ιδιαίτερα ανταγωνιστική κοινωνία, να προσαρμοστεί στον ενήλικο ρόλο του, μαθαίνοντας να εκτιμά το δυναμικό που κρύβεται μέσα του, αξιοποιώντας το δημιουργικά και αντιμετωπίζοντας τη ζωή με αισιοδοξία και μαχητικότητα (Παπάζογλου, 2014).

Τα κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα ενός εφήβου είναι:

ü Άρνηση

Ο έφηβος με το "όχι" του προσπαθεί να διαφοροποιήσει τον εαυτό του από το περιβάλλον. Εκφράζει το ότι θέλει να μεγαλώσει και ότι δεν θέλει πια να είναι το υπάκουο και προσαρμοσμένο παιδάκι. Συχνά αυτή η άρνηση παρατείνεται και μέχρι τα 20, 22 ή 25 χρόνια και δείχνει ότι η κρίση της εφηβείας συνεχίζεται – οπότε μιλάμε για παρατεταμένη εφηβεία.

ü Τάση για ανεξαρτητοποίηση

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Αναζητώντας τον εαυτό τους, οι έφηβοι δεν θέλουν πια συμβουλές, δεν θέλουν κηδεμονία.

Αυτή η τάση ανεξαρτητοποίησης δεν σημαίνει αποξένωση από τους γονείς. Αντίθετα ο έφηβος χρειάζεται πολύ τους γονείς του, χρειάζεται την αγάπη τους, την προστασία τους και τις απόψεις τους. Αλλά μέσα στην ανάγκη του να ανεξαρτητοποιηθεί, θεωρεί την προστασία, την αγάπη και το ενδιαφέρον των γονέων, εμπόδιο στην προσπάθειά του.

Ü Τάση για απομόνωση

Ο έφηβος θέλει τη γωνιά του, την ησυχία του, τον στοχασμό του. Αυτή η ανάγκη μπορεί συχνά να τον σπρώχνει μακριά από τα προβλήματα και τις ανάγκες της οικογένειας, πράγμα που οι γονείς το εκλαμβάνουν ως αδιαφορία από μέρους του. Πρέπει όμως να γνωρίζουν ότι ο έφηβος ζει περισσότερο στο μέλλον παρά στο παρόν και έχει την ανάγκη να απομονώνεται με τον εαυτό του και να βυθίζεται ανενόχλητος στις σκέψεις του.

Ü Ευθιξία, υπερευαισθησία, πείσμα, ισχυρογνωμοσύνη, δειλία, ρομαντισμός.

Ο έφηβος θέλει να δημιουργήσει έναν κόσμο πιο όμορφο, πιο δίκαιο, ιδανικό και προσπαθεί να σβήσει ή να ωραιοποιήσει οποιαδήποτε πραγματικότητα δεν του αρέσει. Οι γονείς πρέπει με υπομονή και αγάπη να βοηθήσουν τα παιδιά τους να καταλάβουν ότι ο ρομαντισμός είναι κάτι όμορφο που συμπληρώνει τη ζωή τους αλλά μπορεί να γίνει αρνητικό στοιχείο αν βλέπουν την πραγματικότητα με αυτό τον τρόπο. Η ψυχολογική ετοιμότητα για την ρεαλιστικότητα της ζωής θα βοηθήσει τον έφηβο να παλέψει και να αντιμετωπίσει το παρόν αλλά και όσα του επιφυλάσσει το μέλλον.

(πηγή:<http://www.psychotherapeia.net.gr/articles-psyxologoi-marousi-psyxotherapeftes-marousi/efhveia/35-efhveia-orismos-harakthristika>).

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

1.3. Ορισμός της βίας

Η λέξη «βία» στην ελληνική γλώσσα, σημαίνει σωματική δύναμη, σθένος, αλκή ή και ακόμα εξαναγκασμός (πηγή: http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/lexicon/lemma.html?id=46).

Συμφωνά με τον Παπαρίζο (2001), συνδέεται με τη λέξη “ις” που στον Όμηρο σημαίνει μυς, δύναμη ή ζωτικότητα. Στη λατινική γλώσσα η ρίζα φαίνεται κοινή με εκείνη της ελληνικής, διότι η λέξη *violentia* προέρχεται από τη λέξη “*vis*” που σημαίνει βία αλλά και δύναμη, ισχύ και ζωτικότητα, χρήση δύναμης αλλά και όπλων. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η διαπίστωση ότι η λέξη *vis* σηματοδοτεί την “ουσία” ενός όντος, γεγονός που θα επιβεβαίωνε και τον βίαιο χαρακτήρα της κάθε δύναμης γενικότερα. Τέλος καταλήγει στον εξής ορισμό:

Βία είναι η ίδια η ορμή του έρωτα ή ορθότερα η γνώση, το αίσθημα και το βίωμα της ρήξης και της απόσχισης του ανθρώπου από τη φύση και από τον άλλο, όπως και της ρήξης ανάμεσα στο σώμα, τη ψυχή και τη σκέψη-γνώση και βίωμα που αναδύονται πανίσχυρα ως επιθυμία καταστροφής, με κάθε ματαίωση μεταξύ των ανθρώπων του έρωτα, της επικοινωνίας και της αποδοχής. Ο Selosse (1987) την ορίζει ως το πρωτόγονο στάδιο της επιθετικότητας, με τη μορφή της σωματικής επιθετικότητας που αλλοιώνει τη φύση της και αυξάνει τις συναλλαγές με τους άλλους, θεωρώντας, ότι αυτοί αποτελούν μέρος μιας σχέσης της οποίας είτε θα είναι σύμμαχοι είτε εχθροί.

1.4. Πως η εφηβεία συνδέεται με την βία

Την τελευταία δεκαετία παρατηρείται μια αύξηση των φαινομένων βίας και παραβατικότητας κυρίως από νέους - εφήβους, οι οποίοι επηρεασμένοι από την καθημερινή βία που βλέπουν τριγύρω τους προβαίνουν και αυτοί σε παραβατικές πράξεις. Μεγαλύτερη ανησυχία όμως προκαλεί το γεγονός ότι εκτός από αριθμητικά, οι παράνομες πράξεις έχουν διαφοροποιηθεί και ποιοτικά. Οι απλές κλοπές έγιναν ληστείες, διαρρήξεις και βανδαλισμοί.

Μια νέα, ιδιαίτερα ανησυχητική από κοινωνιολογική άποψη μορφή εγκληματικότητας είναι η βία που ασκούν οι νέοι στο σχολικό τους περιβάλλον. Η παραβατικότητα των ανηλίκων και ειδικότερα των εφήβων μαθητών φαίνεται

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

να αυξάνεται συνεχώς σε όλες τις χώρες του κόσμου. Φαινόμενα μαζικής ή ατομικής βίαιης συμπεριφοράς στον σχολείο όπως ο εκφοβισμός των μαθητών και των καθηγητών στους σχολικούς χώρους, κλοπές, βανδαλισμοί ακόμη και τραυματισμοί τείνουν να γίνουν καθημερινή συνήθεια. Όχι μόνο οι μαθητές αλλά και οι εκπαιδευτικοί νοιώθουν να απειλούνται από την καθημερινή βία. (πηγή: http://repository.edull.gr/edull/bitstream/10795/1090/4/1090_02_oaed_summary_enonita03b_vo1pdf).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΑ

2.1 Ορισμός της ενδοσχολικής βίας(*bullying*)

Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού μελετήθηκε για πρώτη φορά το 1978 στη Νορβηγία που ουσιαστικά ξεκινά με το βιβλίο του Olweus “Aggression in the schools: Bullies and whipping boys”. Εννιά χρόνια μετά, το 1987, σε πολλά επιστημονικά περιοδικά αρχίζει να εμφανίζεται ο σχετικός όρος “bullying”. Από τη Σκανδιναβία το φαινόμενο αυτό αρχίζει να εξαπλώνεται και σε άλλες χώρες όπως για παράδειγμα στις ΗΠΑ, την Αυστραλία, τη Νέα Ζηλανδία και στην Ιαπωνία.

Στις Η.Π.Α. το πρόβλημα της σχολικής βίας επέβαλε συγκεκριμένη δραστηριοποίηση και διαμόρφωση πολιτικής, στη δεκαετία του '70, δυο δεκαετίες νωρίτερα από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Έρευνες της δεκαετίας του '80 έδειξαν ότι η ανασφάλεια διακατέχει δασκάλους και μαθητές. Περιγράφονται διάφορες μορφές βίας, όπως επιθέσεις, απειλές και βανδαλισμοί, κλοπές και συστάσεις συμμοριών. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση μόλις τη δεκαετία του '90 προέκυψε το πρόβλημα της ενδοσχολικής βίας. Θέματα προτεραιότητας εκτός των οικονομικών αποτελούν και η γενικότερη κοινωνική και πολιτισμική ανάπτυξη, καθώς και η ποιότητα στην καθημερινή ζωή των πολιτών (Αρτινοπούλου, 2001).

Ενώ σαν φαινόμενο επισημαίνεται και καταγράφεται τη δεκαετία του 1970, δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι εμφανίζεται και τότε. Εξάλλου αποτελεί μια ακόμη

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

έκφραση της βίαιης συμπεριφοράς η οποία υπάρχει με τη γέννηση του ανθρώπου. (πηγή: <http://www.e-abc.eu/gr/sholikos-ekfovismos/>). Η Καργά (2008), αναφέρει σε ερευνά της ότι γενικά σε πολλές χώρες υπάρχει μια προσπάθεια περιορισμού των φαινομένων εκφοβιστικής συμπεριφοράς στο περιβάλλον του σχολείου σε χώρες όπως Αγγλία, Σκωτία, Ουαλία, Ιταλία, Ιρλανδία, Βόρεια Αμερική, Καναδά, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία και Ιαπωνία. Η ενδοσχολική βία και ο εκφοβισμός μεταξύ των μαθητών αρχίζει να γίνεται ολοένα και πιο έντονος τα τελευταία χρόνια και στην Ελλάδα (Antoniadou&Kokkinos, 2013).

Ο Εκφοβισμός στο σχολείο ή αλλιώς bullying έχει οριστεί με πολλούς τρόπους. Μπορεί να οριστεί ως ένα συγκεκριμένο είδος επιθετικότητας στην οποία:

(1) η συμπεριφορά αυτή προορίζεται να βλάψει ή να διαταράξει,

(2) η συμπεριφορά παρουσιάζεται επανειλημμένα κατά την διάρκεια του χρόνου,

(3) υπάρχει μια ανισορροπία της δύναμης, δηλαδή ένα πιο ισχυρό πρόσωπο ή μια ομάδα επιτίθεται σε έναν λιγότερο ισχυρό άτομο (MayoClinic, 2001).

DelwynTattum και η EvaTattum (1992) πρότειναν τον ακόλουθο ορισμό:.

«Εκφοβισμός» είναι η εκ προθέσεως, συνειδητή επιθυμία να βλάψουμε τον άλλο και να τον / της υποβάλλουμε σε κατάσταση πίεσης. Ο Dan Olweus, σημείωσε ότι εκφοβισμός είναι η έκθεση ενός ατόμου επανειλημμένα και με την πάροδο του χρόνου, σε αρνητικές ενέργειες εκ μέρους ενός ή περισσότερων μαθητών

(Olweus, 1993) που εκδηλώνονται ως μορφές βίαιης ή επιθετικής συμπεριφοράς (Τσιάντης, 2008). Ο Rigby (2002) προσθέτει ότι το να νιώθεις την επιθυμία να βλάψεις κάποιον και το να προβείς στην πράξη είναι δυο εντελώς διαφορετικά πράγματα. Με τον όρο "ενδοσχολική βία" εννοούμε την εσκεμμένη, συστηματική, απρόκλητη, επαναλαμβανόμενη βία και επιθετική συμπεριφορά με σκοπό την επιβολή, την καταδυνάστευση και την πρόκληση σωματικού και ψυχικού πόνου σε μαθητές από συμμαθητές τους, εντός και εκτός σχολείου. Ο αγγλικός όρος "school bullying" έχει επικρατήσει για πολλές μορφές βίας που είναι: σωματική, λεκτική, διαδικτυακή, σεξουαλική, κοινωνική, ρατσιστική και οπτική

(πηγή:<https://school-bullying.wikispaces.com/%CE%9F%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CE%9C%CE%BF%CF%81%CF%86%CE%AD%CF%82>).

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Ο εκφοβισμός και η βία ανάμεσα στους μαθητές μπορούν να πάρουν σωματική, λεκτική, ψυχολογική και κοινωνική μορφή. Πρόκειται για μια συμπεριφορά από ένα άτομο ή μια ομάδα, η οποία επαναλαμβάνεται, και πληγώνει σκόπιμα ένα άλλο άτομο ή ομάδα, είτε σωματικά ή συναισθηματικά (Larochette, Murphy, & Craig, 2010).

Ο Farrington(1993) προσδίδει σε αυτό το φαινόμενο τα εξής χαρακτηριστικά:

- 1) φυσική, λεκτική ή ψυχολογική επίθεση ή προσβολή,
- 2) πρόθεση να προκαλέσει, φόβο, ανησυχία ή πόνο στο θύμα,
- 3) περιλαμβάνει ανισορροπία ισχύος (το δυνατότερο παιδί να πιέζει το αδύναμο)
- 4) επαναλαμβάνεται από τα ίδια παιδιά για μεγάλη χρονική περίοδο.

Προσθέτει επίσης ότι οι περιπτώσεις όπου ένα ή περισσότερα παιδιά ανάλογης ή ίσης δύναμης ή εξουσίας, επιτίθενται το ένα στο άλλο και γίνονται θύματα αμοιβαία δεν αποτελούν περιστατικά ενδοσχολικής βίας (Farrington και Ttofi, 2010).

Οι ορισμοί αυτοί όλοι θέλουν να μεταφέρουν το μήνυμα ότι ο εκφοβισμός είναι κάτι που κάποιος κάνει επανειλημμένα ή προσδοκά να κερδίσει την εξουσία και την κυριαρχία, συμπεριλαμβανομένης οποιασδήποτε δράσης όπως απειλές, με σκοπό να προκαλέσουν φόβο και την αγωνία. Η συμπεριφορά αυτή παρατηρείται ότι πρέπει να επαναληφθεί περισσότερες από μία φορές και επιπλέον για να ισχύει θα πρέπει να υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία ότι οι συμμετέχοντες αισθάνθηκαν φόβο.

2.2. Μορφές ενδοσχολικής βίας

Ο διαχωρισμός των μορφών ενδοσχολικής βίας προκαλεί διάσταση απόψεων μεταξύ των ερευνητών εξαιτίας του πολυδιάστατου χαρακτήρα του φαινομένου αλλά και των πολλών διαφορετικών συμπεριφορών που μπορεί να περιλαμβάνει. Οι μορφές που έχει είναι είτε άμεσες (περιλαμβάνουν διαπροσωπική επαφή θύματος και δράστη) είτε έμμεσες (χωρίς προσωπική αντιπαράθεση θύματος

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

και δράστη, όπως συμβαίνει στις περιπτώσεις διάδοσης φημών ή τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων - cyberbullying) (Craig, Pepler&Blais, 2007).

Ο Rigby(2008) διαχωρίζοντας τις άμεσες και τις έμμεσες μορφές ενδοσχολικής βίας διαμόρφωσε τον παρακάτω πίνακα:

	Άμεσες	Έμμεσες
Λεκτικές	Προσβλητικά λόγια, παρατσούκλια, εξευτελισμός, σκληρά πειράγματα ή χλευασμός	Παρακίνηση τρίτου προσώπου για να προσβάλει ή να εκμεταλλευτεί κάποιον. Διάδοση κακοήθων φημών. Ανώνυμα τηλεφωνήματα. Προσβλητικά κείμενα, μηνύματα ή επιστολές.
Σωματικές	Επιθέσεις, κλοτσιές φτύσιμο, ρίψη αντικειμένων, χρήση όπλου	Εσκεμμένος ή άδικος αποκλεισμός. Αρπαγή και κρύψιμο προσωπικών αντικειμένων
Μέσω χειρονομιών	Απειλητικές κινήσεις, επίμονο κοίταγμα	Επανειλημμένη αποστροφή του προσώπου ή του βλέμματος ώστε να φανερωθεί ότι κάποιος είναι ανεπιθύμητος.

Η ενδοσχολική βία, ανάλογα με τα μέσα που χρησιμοποιεί ο θύτης για να βλάψει το θύμα, έχει διάφορες μορφές. Αυτές χωρίζονται σε κάποιες κατηγορίες ανάλογα με το είδος του εκφοβισμού, της βίας δηλαδή που ασκείται από τους θύτες στα θύματα. Κάποιες από αυτές είναι:

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Λεκτικός εκφοβισμός (*verbalbullying*). Ο λεκτικός εκφοβισμός αποτελεί την πιο συχνή μορφή της παραβατικότητας και είναι πολύ σύννηθες σε παιδιά μικρής ηλικίας από εννέα έως δεκατριών ετών (Welford, H. 2008). Οι λέξεις είναι ένα πολύ ισχυρό όπλο που μπορούν να απειλήσουν, να πληγώσουν, να αναστατώσουν και γενικώς να δημιουργήσουν πολλά αρνητικά συναισθήματα. Τα τραύματα που δημιουργούνται δεν φαίνονται οπότε δεν είναι και ορατά γι αυτό ίσως χρειάζονται μεγαλύτερη και ισχυρότερη αντιμετώπιση από αυτά που είναι εμφανή. Οι μαθητές που εκδηλώνουν τη λεκτική μορφή της ενδοσχολικής βίας χρησιμοποιούν λέξεις με σκοπό να βλάψουν, να ταπεινώσουν και να εξευτελίσουν τον μαθητή – θύμα (Craig, Pepler&Blais, 2007). Το συγκεκριμένο είδος εκφοβισμού, προκαλεί ευκολότερα πόνο σε άλλα παιδιά, καθώς είναι γρήγορο και άμεσο. Καταλήγοντας θα έλεγε κανείς πως η λεκτική βία αποτελεί μία από τις πιο σημαντικές μορφές της ενδοσχολικής βίας.

Σωματική βία (*physicalbullying*). Θεωρείται από τις συχνότερες μορφές βίας, απέναντι στα παιδιά. Παιδιά που βρίσκονται σε πιο μικρές ηλικίες, ασκούν περισσότερη σωματική παραβατικότητα, ενώ όσο αυξάνεται η ηλικία τους, τόσο αυτή μειώνεται. Τα αγόρια είναι αυτά που εκδηλώνουν συνήθως αυτού του είδους βίας (Ασημακόπουλος, Χ., Χατζηπέμος, Θ., Σουμάκη, Ε., Οιαρεμέ, Σ., Γιαννακοπούλου, Θ. &Τσιάντης, Γ., 2000). Θεωρείται ως ο πιο άμεσος εκφοβισμός: ο θύτης χρησιμοποιεί γρονθοκοπήματα, κλωτσιές, σπρωξιές, καθώς επίσης άρπαγμα ή και φθορά της ατομικής ιδιοκτησίας (Smith, P.K etal, 1999). Η σωματική βία, ονομάζεται αλλιώς και «σωματική εκδήλωση του εκφοβισμού» (Besag, 1989 &Olweus, 1993) και περιλαμβάνει, όπως προαναφέρθηκε το φυσικό τραυματισμό ή απειλή τραυματισμού προς κάποιον. Αρνητική πράξη άρα θεωρείται όταν κάποιος μαθητής περιορίζει τον άλλο με σωματικές πρακτικές.

Διαδικτυακός ή ηλεκτρονικός εκφοβισμός (*cyberbullying*). Αποτελεί την πιο σύγχρονη μορφή εκφοβισμού, η οποία παίρνει εύκολα και γρήγορα διαστάσεις και εκτός σχολείου. Είναι αποτέλεσμα προκατάληψης έναντι συγκεκριμένων ομάδων, για παράδειγμα, για λόγους φυλής, θρησκείας, φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού. Η διακοπή της βίας και η διασφάλιση άμεσης σωματικής ασφάλειας αναμένεται να είναι η πρώτη προτεραιότητα ενός σχολείου, αλλά ο

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

συναισθηματικός εκφοβισμός μπορεί να είναι περισσότερο επιβλαβής από ό, τι ο σωματικός (Smith, Mahdavi, Carvalho&Tippett, 2006).

Περιλαμβάνει την αποστολή απειλητικού ή υβριστικού υλικού, καθώς και την δημοσίευση φωτογραφιών ή βίντεο, τα οποία έχουν τραβηχτεί χωρίς τη γνώση ή τη συγκατάθεση του παιδιού ή εφήβου που εκφοβίζεται. Αυτά στέλνονται στο ίδιο το άτομο ή κυκλοφορούν σε γνωστούς του αποδέκτες μέσα από το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, από υπηρεσίες που παρέχουν τα κινητά τηλέφωνα (μηνύματα MMS και SMS), και από διαδικτυακούς τόπους κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Twitter, Google+ κ.λπ.) και ανάρτησης βίντεο (YouTube κ.λπ.).

Εκδήλωση ηλεκτρονικού εκφοβισμού, εκτός από την αποστολή μηνυμάτων, φωτογραφιών ή βίντεο με χυδαίο ή απειλητικό περιεχόμενο, είναι και η χρήση ή παραποίηση των προσωπικών δεδομένων κάποιου ατόμου (δηλαδή το να υποκλέψει κάποιος/α την ταυτότητά του και να αναρτά περιεχόμενο υποκρινόμενος/η ότι είναι το πρόσωπο που εκφοβίζεται).

Σκοπός του ηλεκτρονικού εκφοβισμού είναι συνήθως ο αποκλεισμός του παιδιού ή εφήβου από μια ομάδα, πραγματική ή διαδικτυακή, και η περιθωριοποίηση, ενώ αρκετές φορές γίνεται και σαν είδος «εκδίκησης» για κάτι που έχει συμβεί μεταξύ κάποιων παιδιών ή εφήβων, μιας που στο διαδίκτυο υπάρχει η αίσθηση της ανωνυμίας και της «αόρατης απειλής» από άγνωστα πρόσωπα (πηγή: <http://www.antibullying.gr/hlektronikos-ekfovismos/ti-einai-o-hlektronikos-ekfovismos.html>).

Σεξουαλική παρενόχληση ή ο σεξουαλικός εκφοβισμός (sexualbullying).Μια άλλη μορφή βίας είναι η σεξουαλική παρενόχληση στο σχολείο ανάμεσα σε μαθητές, που μπορεί να είναι ένα περιστατικό άτεχνης και λεπτομερειακής ζωγραφιά σε μορφή γκράφιτι σε κάποιο τοίχο του σχολείου, υβριστικά σχόλια, μέχρι και σοβαρές σεξουαλικές επιθέσεις. Η συγκεκριμένη μορφή εκφοβισμού περιλαμβάνει: το ανεπιθύμητο άγγιγμα, τις διάφορες απειλές προς το παιδί – θύμα για το τι θα πάθει αν μιλήσει σε κάποιον άλλον για το περιστατικό, τη λεκτική παρενόχληση, τα προσβλητικά μηνύματα με πονηρό περιεχόμενο χωρίς τη θέληση του παιδιού στο οποίο απευθύνονται, τα σεξουαλικά παρατσούκλια ή ακόμα χειρότερα το ψηλάφισμα μέρων του σώματος του παιδιού ή ακόμη

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

χειρότερα το χάιδεμα απόκρυφων σημείων του σώματος με δήθεν εκούσιο τρόπο και «συναίνεση» του ίδιου του παιδιού θύματος. Την κατάσταση αυτή τη βιώνουν συχνότερα τα κορίτσια, που είναι τα πιο εύκολα θύματα, τα οποία και επηρεάζονται σοβαρά, υποφέροντας από χαμηλότερο αυτοσεβασμό, φτωχότερη πνευματική και φυσική υγεία και περισσότερα τραυματικά συμπτώματα (Linden, 2009).

Κοινωνικός ή έμμεσος εκφοβισμός (*indirect, social, relational bullying*). Στις περιπτώσεις αυτές, ο δράστης ή οι δράστες απομονώνουν κοινωνικά το θύμα και το αποκλείουν από το σύνολο των μαθητών, από τις δραστηριότητες της ομάδας, το στοχοποιούν (Lee, 2006) επιδιώκοντάς την κοινωνική εξόντωση του θύματος. Διαδίδουν ψευδές ειδήσεις τόσο για το ίδιο το θύμα όσο και για την οικογένεια του θύματος. Έτσι το παιδί – θύμα καθίσταται ένα ανεπιθύμητο πρόσωπο, μισητό πολλές φορές και αηδιαστικό σε κάποιες των περιπτώσεων (Lee, 2006).

Ρατσιστικός εκφοβισμός (*racialbullying*). Πρόκειται για μια ειδική περίπτωση εκφοβισμού, που εκφράζεται σωματικά, κοινωνικά ή ψυχολογικά, και αποσκοπεί να στιγματίσει τη διαφορετικότητα του στόχου λόγω εθνικότητας, κοινωνικής προέλευσης ή οικονομικής κατάστασης, κάποιας ιδιαίτερης προφοράς που προδίδει την οικογενειακή ή τοπική προέλευση του θύματος κτλ. Ο ρατσιστικός εκφοβισμός μεγιστοποιεί και ενισχύει τις προϋπάρχουσες εμπειρίες του θύματος, που συνδέονται με αισθήματα ματαίωσης και αποστέρησης. Τα παιδιά, επίσης, με αναπηρίες έχουν περισσότερες πιθανότητες να εκφοβιστούν πιο συχνά σε σχέση με τους συνομήλικούς τους αν και οι σωματικές διαφορές, εκτός από τη μυϊκή δύναμη και τον όγκο, δεν παίζουν ρόλο στην εμφάνιση εκφοβιστικών συμπεριφορών (Κάργα, 2013).

Οπτικός εκφοβισμός (*visualbullying*). Αυτό το είδος εκφοβισμού βασίζεται σε άσχημα λόγια ή μηνύματα που γράφονται στους τοίχους του σχολείου για έναν μαθητή, ή σε λευκώματα ή σε διάφορα απλά χαρτάκια που κυκλοφορούν από χέρι σε χέρι. Το περιεχόμενο αυτό των γραπτών «μηνυμάτων» είναι άκρως εξευτελιστικό για το θύμα. Παράλληλα στις πιο ακραίες καταστάσεις έχουμε τη δημιουργία μεγάλων αφισών που τοιχοκολλούνται και σε χώρους γύρω από το

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

σχολικό κτήριο. Εναλλακτικά σχεδιάζει γκράφιτι παρεμφερούς σημειολογίας σε εμφανή σημεία του σχολείου.

Επιπλέον πρέπει να διαφοροποιήσουμε το παιδικό – μαθητικό πείραγμα στα πλαίσια του παιχνιδιού που αστεία κάνει ένας μαθητής σε έναν άλλο από τον εκφοβισμό (Oliveus, 1993). Το «πείραγμα» αυτό συνήθως συμβαίνει μεταξύ

φίλων και δεν περιλαμβάνει την άσκηση σωματικής βίας στους άλλους. Από την άλλη μεριά, ο σχολικός εκφοβισμός συμβαίνει ανάμεσα σε μαθητές, οι οποίοι δεν είναι φίλοι μεταξύ τους και συνήθως έχουν κάποια διαφορά όπως αναφέρθηκε και παραπάνω για παράδειγμα ένα παιδί τυχαίνει να είναι πιο μεγαλόσωμο ή δημοφιλέστερο ή ακόμη στο ότι μπορεί κάποια παιδιά να συνωμοτούν εναντίον κάποιου άλλου. Το «πείραγμα» βέβαια μπορεί εύκολα να μετατραπεί σε εκφοβισμό αν αυτό συμβαίνει για μεγάλο χρονικό διάστημα και όταν το παιδί αισθανθεί ότι οι πράξεις των άλλων δεν γίνονται με αστείο τρόπο και μέσα στα όρια του παιχνιδιού.

2.3 Χαρακτηριστικά Ατόμων

A) Θύτες

Ένα κοινό χαρακτηριστικό που διάφοροι μελετητές του φαινομένου της ενδοσχολικής βίας αναφέρουν τόσο για τα θύματα που υπόκεινται σε σχολικό εκφοβισμό, όσο και για τους θύτες, είναι τα προβλήματα ψυχοκοινωνικής υγείας, τα οποία εμφανίζουν σε υψηλότερο ποσοστό σε σύγκριση με τους συνομήλικούς τους (FulyaCenksevenÖnder και FilizYurtal, 2008).

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους μερικά παιδιά γίνονται θύτες και προκαλούν προβλήματα στους συνομήλικούς τους. Κάποια θεωρούν ότι με αυτόν τον τρόπο γίνονται πιο δημοφιλή. Για κάποια άλλα δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην τεράστια δύναμη που τους δίνει να δείχνουν ότι είναι δυνατά και τον έλεγχο που αποκτούν από την χρήση της βίας. Αν και ακούγεται περίεργο, κάποια άλλα μπορεί να υπήρξαν τα ίδια θύματα εκφοβισμού στο παρελθόν και να αντιδρούν υιοθετώντας και αυτά τα ίδια βίαιη συμπεριφορά.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Πρώτος ο Olweus (2009) προσπάθησε, με τις έρευνές του στις Σκανδιναβικές χώρες, να δώσει κάποια χαρακτηριστικά στα παιδιά που δρουν είτε σαν θύτες είτε σαν θύματα. Το κυριότερο γνώρισμα των θυτών αναφέρει ότι είναι η επιθετικότητα, και προς τους συνομηλίκους αλλά και προς τους ενήλικες (γονείς, εκπαιδευτικοί κτλ). Αυτά τα άτομα είναι συχνά παρορμητικά, θέλουν να αισθάνονται ισχυρά ώστε να επιβεβαιώνουν συνέχεια τη δύναμή τους, με την κυριαρχία τους στους άλλους, ενώ έχουν θετική άποψη για τον εαυτό τους και είναι δυνατοί σωματικά.

Παλιότερα ο Olweus (1978) διαχώριζε τους θύτες σε δυο κατηγορίες:

A) Επιθετικοί θύτες: Παιδιά με σωματική διάπλαση, παρορμητικά, οξύθυμα που θέλουν να εξουσιάζουν τους άλλους για να δείχνουν την υπεροχή τους. Συνήθως είναι πιο δημοφιλής τα πρώτα σχολικά χρόνια όμως στην συνέχεια μειώνεται ενισχύοντας όμως την εικόνα του νταή (macho).

B) Παθητικοί θύτες: Μη δημοφιλή παιδιά με χαμηλή αυτοπεποίθηση και ίσως κάποια από αυτά να έχουν και προβλήματα στο ίδιο του το σπίτι, τα οποία τα καταπιέζει στον να ζήσουν όπως οι άλλοι συνομήλικοι τους. Τα συγκεκριμένα άτομα έχουν δυσκολία στο να συγκεντρωθούν κατά την διάρκεια του σχολικού μαθήματος όπως επίσης συχνό είναι το φαινόμενο της έλλειψης προσοχής. Κατά την διάρκεια ενός εκφοβισμού, οι παθητικοί θύτες έχουν τον ρόλο των υποστηρικτών παριστάμενων.

Δεν είναι ξεκάθαρο όμως, αν οι θύτες είτε ανήκουν στην μία κατηγορία είτε στην άλλη, στερούνται ευαισθησίας και επαρκούς κοινωνικής αντίληψης ή είναι παιδιά που διαθέτουν ανεπτυγμένη κοινωνική αντίληψη και συμπεριφέρονται εκφοβιστικά, γνωρίζοντας και τις δυνατότητες που έχουν αλλά και την βλάβη που μπορούν να προξενήσουν στο θύμα (Rigby, 2008).

Οι περισσότερες μελέτες αναφέρουν ότι ανεξαρτήτως του βαθμού κοινωνικών ικανοτήτων που διαθέτουν οι θύτες στερούνται ή έχουν αναπτύξει σε πολύ χαμηλό επίπεδο την ικανότητα της ευσυνειδησίας τόσο σε γνωστικό, όσο και σε συναισθηματικό πεδίο και έτσι δηλαδή δεν είναι σε θέση να αντιληφθούν τις

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

σκέψεις και τα συναισθήματα των θυμάτων, ούτε έχουν κανένα συναισθηματικό ενδιαφέρον για τους άλλους (Rigby, 2008).

Οι Νεστορίδου, Καρακάση, Ζαγκάλης και Δασκαλάκη (2010) σκιαγράφησαν το προφίλ του θύτη και κατέληξαν στα εξής:

α. Το ρόλο του θύτη διαδραματίζουν αγόρια συνήθως, είτε μεμονωμένα, είτε σε ομάδες, είτε σε μεικτές ομάδες.

β. Οι δράστες είναι διασπαστικά άτομα που δεν μπορούν να ελέγξουν τις εξορμήσεις τους και αρέσκονται στο να αρχίζουν καβγάδες.

γ. Διακρίνονται από επιθετικότητα, τόσο προς τους ομηλικούς τους, όσο και προς τους γονείς και καθηγητές τους.

δ. Έχουν την ανάγκη του ελέγχου και της εξουσίας και επιζητούν να έχουν γύρω τους άτομα που τους φοβούνται.

ε. Συνήθως αντλούν ικανοποίηση από το να κακομεταχειρίζονται τους άλλους και έχει υποστηριχθεί ότι τρέφουν αισθήματα χαμηλής ενσυναίσθησης και θετικής αυτοεικόνας.

στ. Τις περισσότερες φορές παραμένουν ψυχροί αδιαφορώντας για τα θύματά τους και έχουν μικρή ή καθόλου εμπάθεια γι' αυτά

ζ. Συχνά δικαιολογούν τις πράξεις τους λέγοντας ότι τα θύματά τους, τους προκάλεσαν και φαίνεται ότι δεν έχουν το θάρρος να παραδεχθούν τη παραβατική τους συμπεριφορά ερχόμενοι προ των ευθυνών τους.

η. Πρόκειται για άτομα που συνήθως στις τάξεις κάνουν φασαρία, δεν παρουσιάζουν ψηλές επιδόσεις και φέρονται άσχημα στους συμμαθητές τους.

ι. Παραβαίνουν τους σχολικούς κανόνες, έχουν ελάχιστο άγχος, υπερβολική αυτοεκτίμηση και έχουν μάθει να αντεπιτίθενται για να διαχειρίζονται τα προβλήματα τους.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

B) Θύματα

Τα θύματα της ενδοσχολικής βίας χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες (Olweus, 1978):

1. Παθητικά θύματα: Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν παιδιά που δεν έχουν πολλούς φίλους, είναι κοινωνικά απομονωμένα, έχουν άγχος και συχνά φαίνονται τρομοκρατημένα. Έτσι θεωρούνται πιο εύκολοι στόχοι για τους θύτες. Τα θύματα προσπαθούν είτε να απομακρυνθούν από τα μέρη που συμβαίνει αυτό είτε να αποφύγουν το φαινόμενο. Τα περισσότερα θύματα ανήκουν σε αυτή την κατηγορία.
2. Προκλητικά Θύματα: Μικρό ποσοστό των θυμάτων ανήκει σε αυτή την κατηγορία. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα: προκαλούν εκνευρισμό, εχθρότητα στα άλλα άτομα και έτσι το κοινωνικό σύνολο τους απορρίπτει και τους αποκλείει.

Οι μαθητές-θύματα βρίσκονται συνήθως σε μια κατάσταση γεμάτη από άγχος και ανασφάλεια, είναι υπερβολικά ήσυχα και ευαίσθητα παιδιά, εσωστρεφή με χαμηλή αυτοεκτίμηση και δύσκολα υπερασπίζονται τον εαυτό τους. Τα θύματα των εκφοβιστικών εκδηλώσεων χαρακτηρίζονται από περισσότερο άγχος και ανασφάλεια από τους άλλους μαθητές, ενώ συνήθως είναι προσεκτικοί, ήσυχοι και ευαίσθητοι, με εσωστρεφή προσωπικότητα και ελάχιστους ή καθόλου φίλους (Ασημακόπουλος, Χατζηπέμος, Σουμάκη, Διαρεμέ, Γιαννακοπούλου&Τσιάντης, 2008). Επίσης πολλές φορές είναι παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή αναπηρίες. Τα παιδιά αυτά σε ορισμένες περιπτώσεις, αντιμετωπίζουν σημαντικά αυξημένο κίνδυνο να πέσουν θύματα εκφοβισμού.

Στην πραγματικότητα όμως δεν υπάρχει κάποιο χαρακτηριστικό που εξ ορισμού να μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνο στο να γίνονται θύματα οι μαθητές παρόλα αυτά έχει παρατηρηθεί ότι ορισμένα γνωρίσματα στην προσωπικότητα

και στην συμπεριφορά κάποιων μαθητών φαίνεται να ευνοούν τη θυματοποίηση τους, προκαλώντας την προσοχή των δραστών.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Σύμφωνα με την έρευνα των Cullingford και Brown (1995), ένα μεγάλο μέρος των θυμάτων της ενδοσχολικής βίας εμφανίζει κάποιο χαρακτηριστικό που τους διαφοροποιεί από το σύνολο των μαθητών και τους απομακρύνει από κοινωνικά πρότυπα τα οποία είναι αποδεκτά από την ομάδα των ομοτίμων. Τα θύματα ντρέπονται να ομολογήσουν το γεγονός ακόμη και σε πολύ κοντινά τους πρόσωπα με συνέπεια να εσωτερικεύει όλη αυτή η αρνητική ενέργεια που μπορεί να αποβεί μοιραία για την ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού. Οι γονείς θεωρούνται υπεύθυνοι στο να κατανοήσουν έπειτα από προσεκτική παρατήρηση και διάλογο με το παιδί τους, εάν έχει γίνει θύμα κάποιας μορφής ενδοσχολικής βίας (Τσιαντής, 2008).

Οι έρευνες δυστυχώς δείχνουν ότι θύματα ενδοσχολικής βίας σε μεγάλο ποσοστό (80%)πέφτουν τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, το 70% των παιδιών με αυτισμό και το 40% των παιδιών με προβλήματα λόγου. Το χειρότερο είναι ότι τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή και αναπηρίες δέχονται βία, η οποία είναι ακραία. Η βιβλιογραφία αποκαλύπτει μια πλειάδα προβλημάτων που καταλήγουν μέχρι και τα εγκλήματα μίσους (Ασημακόπουλος, Χατζηπέμος, Σουμάκη, Διαρεμέ, Γιαννακοπούλου&Τσιαντής, 2008).

Γ) Παρατηρητές

Συχνά οι πράξεις της ενδοσχολικής βίας πραγματοποιούν παρουσία μιας μεγάλης ομάδας μαθητών, τους παρατηρητές. Σε πολλές περιπτώσεις, οι παρατηρητές δίνουν την παραίτηση ότι ο θύτης έχει την υποστήριξη της παρούσας πλειοψηφίας, στους οποίους ο θύτης ενσταλάζει το φόβο του να «μιλήσει προς τα έξω». Οι παριστάμενοι στις δραστηριότητες σχολικής βίας και εκφοβισμού είναι συχνά ανίκανοι να αναγνωρίσουν το αληθινό κόστος αυτών των πράξεων και τις αποσιωπούν (πηγή: <http://antibull-ipeir.blogspot.gr/>).

Οι παρατηρητές συνήθως διακρίνονται σε πέντε τύπους:

α) πιστός ακόλουθος (παίζει ενεργό ρόλο στον εκφοβισμό, αλλά δεν είναι αυτός που το ξεκινάει),

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

β) υποστηρικτής ή παθητικός εκφοβιστής (υποστηρίζει τον εκφοβισμό, αλλά δεν παίζει ενεργό ρόλο),

γ) παθητικός υποστηρικτής ή πιθανός εκφοβιστής (του αρέσει ο εκφοβισμός, αλλά δεν δηλώνει την υποστήριξη του ανοιχτά),

δ) μη-εμπλεκόμενος παρατηρητής (δεν παίρνει το μέρος κανενός και είναι απαθής στην κατάσταση)

ε) πιθανός υποστηρικτής (απεχθάνεται τον εκφοβισμό και πιστεύει ότι όφειλε να βοηθήσει, αλλά δεν το κάνει) (πηγή:

<http://www.psychologynow.gr/tributes/sholikos-ekfovismos-bullying-mia-skliri-pragmatikotita-tis-marianthis-spoyrgiti>).

Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων οι παρατηρητές δεν παρεμβαίνουν όταν συμβαίνει κάποιο περιστατικό εκφοβισμού για τρεις λόγους:

1) πλουραλιστική άγνοια (ο παρατηρητής κοιτάει να δει πως θα αντιδράσουν οι άλλοι. Εάν κανείς δεν αντιδράσει, τότε η κατάσταση ερμηνεύεται ως ακίνδυνη και δε δίδεται βοήθεια),

2) αναστολή λόγω θεατών (οι άνθρωποι δεν θέλουν να γελοιοποιούνται δημοσίως από υπερβολικές αντιδράσεις σε καταστάσεις φαινομενικά ασφαλείς. Πιστεύουν ότι οι άλλοι παριστάμενοι είναι πιο αρμόδιοι να παρέμβουν και ότι η παρέμβασή τους θα είναι ανώφελη. Ή φοβούνται την προσβολή από άλλους πιο αρμόδιους και την κατηγορία για πιθανή επιζήμια βοήθεια)

3) διάχυση ευθύνης (όταν είναι άλλα άτομα παρόντα, οι παριστάμενοι πιστεύουν ότι κάποιοι άλλοι θα βοηθήσουν). Εντούτοις, είναι σημαντικό οι παριστάμενοι να κατανοήσουν ότι και οι ίδιοι είναι υπεύθυνοι για τις πράξεις τους.

Με την μη παρέμβαση ενισχύουν την διατήρηση του φαινομένου του εκφοβισμού. Ταυτόχρονα, θα πρέπει οι εκπαιδευτικοί, κυρίως, να επιστήσουν την προσοχή των παρισταμένων σε δύο βασικά σημεία:

α) Να μην εκφοβίζουν τους εκφοβιστές, γιατί έτσι, φτάνουν στο σημείο να γίνονται και οι ίδιοι εκφοβιστές. Οφείλουν να υποστηρίξουν το παιδί που δέχεται

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

εκφοβισμό, όμως, θα πρέπει πάντα να αφήνουν περιθώριο στον εκφοβιστή να διατηρήσει “καθαρό” το πρόσωπό του, είτε χρησιμοποιώντας το χιούμορ, είτε ενθαρρύνοντας τον να τους ακολουθήσει.

β) Να φροντίζουν πάντα να είναι οι ίδιοι ασφαλείς και να ζητάνε βοήθεια, όταν κρίνεται αναγκαίο (πηγή: <http://www.psychologynow.gr/tributes/sholikos-ekfovismos-bullying-mia-skliri-pragmatikotita-tis-marianthis-spoysrgiti>)

Παρά το ότι πολλοί από τους παραστάμενους μαθητές δεν συμφωνούν με τις πρακτικές της βίας και του εκφοβισμού, πολύ λίγοι είναι αυτοί που θα επέμβουν να υπερασπίσουν το θύμα. Στο 85% των γεγονότων βίας και εκφοβισμού, οι παριστάμενοι συμμετέχουν στο πείραγμα του θύματος ή δεσμεύονται με κάποιον τρόπο με τον θύτη. Εντούτοις, στα περισσότερα γεγονότα φοβέρας, συνήθως οι παριστάμενοι δεν κάνουν τίποτα. Εάν όμως οι δράστες δε συναντούν καμία παρεμπόδιση από τους ανθρώπους γύρω τους, τότε είναι σαν να τους δίνουν την άδεια να συνεχίσουν. Υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους οι παριστάμενοι επιλέγουν να μην επέμβουν. Ανησυχούν ότι θα χειροτερέψουν την κατάσταση ή ότι θα διακινδυνεύσουν να γίνουν το επόμενο θύμα. Ο φόβος των παρισταμένων, είναι το πιο μεγάλο εμπόδιο στην επιτυχία των στρατηγικών παρέμβασης και πρόληψης (πηγή: <http://antibull-ipeir.blogspot.gr/>).

2.4 Συχνότητα του φαινομένου

Τελευταία όλο και πιο συχνά τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αναφέρουν περιστατικά βίας μέσα στο σχολείο. Στις Η.Π.Α. σύμφωνα με στοιχεία της Εθνικής Εταιρείας Σχολικών Ψυχολόγων (NASP), υπολογίζουν ότι 160.000 μαθητές περίπου, απουσιάζουν κάθε μέρα εξαιτίας της επιθετικότητας (bullying) των συμμαθητών τους. Αυτός ο φόβος αυξάνει συνεχώς, επειδή δεν βρίσκουν κατάλληλη βοήθεια να τον εκδηλώσουν ή επειδή πιστεύουν ότι το σχολείο δεν είναι σε θέση να τους προστατεύσει. Νιώθουν αβοήθητοι, φοβισμένοι και αρνούνται το σχολείο (πηγή: <http://www.slideshare.net/akriparopoulou/4-34972518>).

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Στην Ελλάδα, τα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι:

- Το 10%-15% των μαθητών πέφτουν θύματα διαφόρων μορφών βίας στο σχολείο
- Οι μαθητές που ασκούν βία, δηλαδή οι θύτες, υπολογίζεται ότι ξεπερνούν το 5% του συνόλου των μαθητών
- Τα αγόρια εμπλέκονται περισσότερο σε περιστατικά σωματικής βίας σε σύγκριση με τα κορίτσια, τα οποία φαίνεται να εμπλέκονται πιο συχνά σε περιστατικά λεκτικής βίας (πηγή: http://adhd.gr/archive/files/hmerida_31.3.2012/Kolaitis_31.3.2012.pdf).

Τα τελευταία 5 χρόνια όπου παρατηρείται αυξητική τάση των κρουσμάτων που οι μαθητές ενδέχεται να έχουν υποστεί βία και εκφοβισμό το οποίο αγγίζει μέχρι και το 30%.

Το Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής (Ερευνα HBSC/WHO) (Κοκκέβηetal., 2011) παρουσίασε τα εξής ευρήματα της μελέτης:

- Ποσοστό 8,5% των εφήβων αναφέρουν ότι υφίστανται σχολικό εκφοβισμό (bullying) τουλάχιστον 2 με 3 φορές το μήνα, ενώ 1 στους 6 (15,8%) ότι εκφοβίζουν οι ίδιοι άλλους με την ίδια συχνότητα. Οι μαθητές που εκφοβίζουν άλλους είναι κυρίως αγόρια ενώ εκείνοι που υφίστανται εκφοβισμό είναι τόσο αγόρια όσο και κορίτσια.
- Το 2010 σε σύγκριση με το 2002, διαπιστώνεται σημαντική αύξηση στο ποσοστό των εφήβων που αναφέρουν ότι έχουν υπάρξει θύτες εκφοβισμού (15,8% και 9,1%, αντίστοιχα) ενώ το ποσοστό μαθητών που έχουν υπάρξει θύματα εκφοβισμού μένει αμετάβλητο.
- Οι τρόποι εκφοβισμού που αναφέρονται συχνότερα από τους εφήβους είναι, κατά σειρά, τα λεκτικά πειράγματα, τα πειράγματα/χειρονομίες σεξουαλικού περιεχομένου, η διάδοση φημών και συκοφαντιών και τα πειράγματα/ενοχλήσεις μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή και κινητού τηλεφώνου.
- Ένα στα 4 αγόρια (23,9%) αναφέρει ότι κατά τη διάρκεια του τελευταίου χρόνου ήρθε στα χέρια με κάποιον ή κάποιους άλλους τουλάχιστον 3

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

φορές. Το αντίστοιχο ποσοστό για τα κορίτσια είναι σημαντικά χαμηλότερο (8,3%) (πηγή: <http://health.in.gr/kid/news/article/?aid=1231146517>).

2.5 Χώροι που εκδηλώνεται το φαινόμενο

Όπως επισημαίνεται και στις έρευνες (Olweus, 2009 και Rigby, 2008a) τα περισσότερα φαινόμενα ενδοσχολικής βίας συμβαίνουν στον προαύλιο χώρο του σχολείου την ώρα του διαλείμματος όπου συγκεντρώνονται τα πιο ευάλωτα παιδιά σε μια παρέα. Σε μαθητές ηλικίας 13-18 ετών ο Rigby (1997) κατέγραψε ότι το 93% των μαθητών παραδέχεται ότι έχει αντιληφθεί περιστατικά ενδοσχολικής βίας κατά τη διάρκεια του διαλείμματος.

Οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν την ίδια επίβλεψη με αυτή της τάξης γιατί δεν υπάρχουν συγκεκριμένες δραστηριότητες που πρέπει να κάνουν τα παιδιά. Το τελευταίο τέταρτο του διαλλείματος είναι αυτό στο οποίο το φαινόμενο γίνεται πιο έντονο αφού η ώρα δεν περνά γρήγορα και νοιώθουν πιο έντονη την μονοτονία. Είναι πιο εύκολο για τους εκπαιδευτικούς να παρέμβουν κατά τη διάρκεια που πραγματοποιείται το μάθημα στην τάξη αφού είναι πιο πιθανό να το αντιληφθούν λόγω του περιορισμένου χώρου (Craigetal., 2000). Παρόλα αυτά ο Rigby (1997) το 81% των μαθητών (13-18 ετών) είναι μάρτυρες περιστατικών τα οποία έχουν λάβει χώρα μέσα στην τάξη.

Η έλλειψη επιτήρησης που υπάρχει από τους ενήλικες κατά την μετάβαση των μαθητών στο σχολείο (37% των μαθητών αναφέρουν ότι έχουν παρατηρήσει περιστατικά στο δρόμο από το σπίτι προς το σχολείο) ή κατά την επιστροφή τους στο σπίτι (56%) δίνει ώθηση στους θύτες να προβούν σε βία αφού δύσκολα το περιστατικό θα γίνει αντιληπτό (Rigby, 1997 και 2008).

Σε αντίστοιχη έρευνα (Fekkesetal, 2005), το 76,9% των θυμάτων αναφέρει ότι κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων υπέστη βία, το 40,5% εντός της τάξης, το 29,5% σε κάποιο άλλο χώρο του σχολείου και το 23,5% στους διαδρόμους του σχολείου. Ο χώρος του γυμναστηρίου, η σχολική καντίνα και οι τουαλέτες

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

συμφωνά με την έρευνα αποτελούν χώρους που οι θύτες δρουν αλλά σε μικρότερα ποσοστά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΒΙΑΣ

3.1 Οι ενδογενείς παράγοντες βίας στο χώρο του σχολείου

3.1.1 Εκπαιδευτικό σύστημα και εκπαιδευτικός μηχανισμός

Ο ρόλος του σχολείου είναι να παρέχει την κατάλληλη εκπαίδευση για όλους τους μαθητές του. Ένα σταθερό, ασφαλές περιβάλλον είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη αυτού του στόχου.

Η εκφοβιστική συμπεριφορά, από τη φύση της, υπονομεύει και μειώνει την ποιότητα της εκπαίδευσης. Η βία στο σχολείο μπορεί να έχει βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στη σωματική και ψυχική υγεία των μαθητών, η οποία εμπλέκεται με το σχολείο.

Τα φαινόμενα ενδοσχολικής βίας μπορούν να αντιμετωπιστούν μέσω μιας σειράς μέτρων και στρατηγικών από όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας που έχουν τη δυνατότητα να δράσουν αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση της (Department of education and skills, 2013).

Ο σχεδιασμός μιας παιδαγωγικής στρατηγικής που στοχεύει στην αντιμετώπιση της επιθετικότητας στο σχολείο θα πρέπει να είναι πολυδιάστατος και να λαμβάνει υπόψη του τους ποικίλους παράγοντες που έχει αποδεχτεί ότι άμεσα ή έμμεσα εμπλέκονται στην εμφάνιση του φαινομένου. Οι παράγοντες αυτοί έχουν σχέση με την κατάλληλη διαμόρφωση του φυσικού χώρου, τις σχέσεις των εμπλεκόμενων προσώπων και τη μαθησιακή διαδικασία. Η σωστή αντιμετώπιση όλων αυτών των παραγόντων στο σύνολο

τους μπορεί να φέρει πολύ θετικά αποτελέσματα και βελτίωση της σχολικής ζωής, παραμερίζοντας βίαιες καταστάσεις. Όλο το σχολικό περιβάλλον θα πρέπει

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

να συντελεί στη δημιουργία θετικού κλίματος και καθημερινά να δίνει την εικόνα της φροντίδας, του σεβασμού, της επικοινωνίας, της υπευθυνότητας (Χήνας Π., Χρυσafiίδης Κ., 2000).

3.1.2 Η οργανωτική δομή του σχολείου και οι παράγοντες αυτής

I. Το κλίμα της σχολικής τάξης

Το σχολικό κλίμα έχει διαπιστωθεί από διάφορες έρευνες ότι είναι σημαντική επιρροή για την προσαρμογή των μαθητών (Aspyetal, 2012). Αν και δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος ορισμός, το σχολικό κλίμα αναφέρεται γενικά στην ποιότητα και στον χαρακτήρα των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων στο σχολείο όπως διαμορφώνεται από τους κανόνες, τις αξίες, τις οργανωτικές δομές, και τη μοναδική σχέση που έχει το κάθε σχολείο (Cohenetal, 2009). Έρευνες δείχνουν ότι ένα θετικό σχολικό κλίμα μπορεί να αποτελέσει προστατευτικό παράγοντα ώστε να μειωθεί η συμμετοχή σε επικίνδυνες συμπεριφορές όπως η κατάχρηση ουσιών και η επιθετικότητα (Aspyetal, 2012, Lerneretal, 2009). Για παράδειγμα, οι Battistich και Horn(1997) βρήκαν ότι η θετική γνώμη των μαθητών για το σχολικό περιβάλλον συνδέεται με μικρότερη χρήση ναρκωτικών και παραβατικής συμπεριφοράς από τους μαθητές.

Μέσα στην τάξη ο σχολικός εκφοβισμός μπορεί να συμβεί διακριτικά μέσα από ένα απλό βλέμμα όμως μπορεί να πάρει και μια πιο απροκάλυπτη μορφή όπως υποτιμητικά σχόλια για τους συμμαθητές τους ή άλλους εκπαιδευτικούς (Departmentofeducationandskills, 2013).

Πέρα από τις παρεμβάσεις που αποβλέπουν στην αντιμετώπιση ανεπιθύμητων μορφών συμπεριφοράς, όταν αυτές έχουν ήδη εκδηλωθεί, χρειάζεται επιπλέον η ριζική αλλαγή του σχολικού κλίματος στο σύνολο του. Αυτή η αλλαγή δεν θα αποβλέπει απλώς σε μια αποτρεπτικού χαρακτήρα παρέμβαση αλλά θα επιχειρήσει να διαμορφώσει τη σχολική ζωή κατά τέτοιο τρόπο ώστε να απομακρύνονται έμμεσα οι αιτίες εκείνες που θεωρείται ότι παράγουν την εκδήλωση της ως βίαιη συμπεριφορά (Χήνας Π., Χρυσafiίδης Κ., 2000).

II Κτηριακές υποδομές

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Πολύ σημαντικός είναι ο ρόλος του φυσικού περιβάλλοντος του σχολείου, γιατί επηρεάζει τις στάσεις, την συμπεριφορά και τα κίνητρα επιτυχίας στα μαθήματα. Με βάση τα αποτελέσματα ερευνών, το σχολικό περιβάλλον πρέπει να δημιουργεί ασφάλεια και αίσθηση φροντίδας στους μαθητές. Συνήθως εκδηλώνονται περισσότερες συγκρούσεις και βία σε απεριποίητα σχολικά κτίρια, πολύ κρύα ή πολύ ζεστά, γερτά με αντιαισθητικά γκράφιτι. Για αυτό είναι απαραίτητη η περιποίηση, η καθαριότητα και η αισθητική τους.

Όσον αφορά στην ασφάλεια του χώρου είναι απαραίτητη η τακτική επίβλεψη των χώρων πρόσβασης αλλά και όλου γενικά του σχολικού χώρου, των χώρων στάθμευσης, των στάσεων λεωφορείων κτλ. Επιπλέον, είναι απαραίτητη η στενή συνεργασία με τον σχολικό τροχονόμο αλλά και με την αστυνομία της περιοχής για θέματα ασφάλειας κατά τη μετάβαση από το σπίτι στο σχολείο και το αντίθετο.

Ένας άλλος παράγοντας που σχετίζεται άμεσα με τα αισθήματα ασφάλειας των μαθητών και επηρεάζει θετικά το σχολικό κλίμα είναι το μέγεθος των σχολικών χώρων και ο αριθμός των μελών της ομάδας. Μεγάλα σχολικά συγκροτήματα, αχανείς αίθουσες, μεγάλος αριθμός μαθητών σε μια τάξη αποτελούν αρνητικούς παράγοντες που ενισχύουν την ανασφάλεια και εμποδίζουν την καλλιέργεια στενών διαπροσωπικών σχέσεων. Η πρόβλεψη για περιστασιακή διεξαγωγή του μαθήματος σε μικρές ομάδες μπορεί να αποτελέσει ένα πολύ θετικό βήμα εφόσον οι παρεμβάσεις στο σύνολο του προβλήματος δεν είναι εφικτές. Παράλληλα η διαμόρφωση ενός σωστού και καλά οργανωμένου ωραρίου εργασίας ελαχιστοποιεί την παραμονή σε διάδρομους και σε χώρους χωρίς την προστασία ενηλίκων. Έτσι περιορίζεται η πιθανότητα συγκρούσεων και προστριβών (Χήνας Π., Χρυσ αφίδης Κ., 2000).

3.2 Οικογένεια ως εξωγενείς παράγοντας βίας στον χώρο του σχολείου

Η αντιμετώπιση προβληματικών καταστάσεων στο σχολείο δεν αποτελεί μόνο υπόθεση του εκπαιδευτικού αλλά χρειάζεται συστηματική και δημιουργική συνεργασία όλων των μελών του συλλόγου διδασκόντων για να υπάρξουν θετικά

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

αποτελέσματα. Παράλληλα όμως θα πρέπει να υπάρχει κλίμα συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων.

Οι γονείς οφείλουν να δράσουν έντονα και ακαριαία στην αντιμετώπιση της ενδοσχολικής βίας σε όποια κατηγορία και να ανήκουν τα παιδιά τους δηλαδή, είτε να είναι θύματα είτε θύτες. Συγκεκριμένα οι γονείς πρέπει να βρίσκονται κοντά στα παιδιά τους και να προσπαθούν να συζητάνε μαζί τους. Μέσα από το διάλογο θα είναι σε θέση να αντιληφθούν εάν τα παιδιά τους έχουν πέσει θύματα.

Μόλις αντιληφθούν το γεγονός ότι υπάρχει κάποιο πρόβλημα στην σχολική ζωή του παιδιού τους θα πρέπει άμεσα να επιδιώξουν να αποκαταστήσουν την επικοινωνία μαζί του και με υπομονή αλλά και επιμονή να προσπαθήσουν να κερδίσουν την εμπιστοσύνη του ώστε να τους μιλήσει για το πρόβλημα που αντιμετωπίζει. Σε δεύτερη φάση δεν πρέπει να υποβαθμίσουν το πρόβλημα, αλλά να δείξουν κατανόηση και να κατανοήσουν το παιδί. Επιπλέον, ο γονιός πρέπει να βρει τρόπους να τονώσει την αυτοπεποίθηση στο παιδί του, να το απενοχοποιήσει από τη δυσάρεστη κατάσταση που έχει βρεθεί, να του πει ότι ο καθένας μπορεί να γίνει στόχος (Αρτέμης Ε., 2014).

Η συμβολή των γονέων θεωρείται καθοριστική για αυτό και απαιτείται στενή επαφή μαζί τους στο πλαίσιο της κατάρτισης και της ενημέρωσης ώστε να αποφεύγονται από την πλευρά τους συμπεριφορές που ενισχύουν την επιθετικότητα των παιδιών και των εφήβων. Οι γονείς πρέπει με συχνές επισκέψεις στο χώρο του σχολείου να ενθαρρύνονται ώστε να εξωτερικεύουν τις ανησυχίες τους και τα ενδιαφέροντα τους για τα παιδιά. Η εμπλοκή επιπλέον των γονέων στη μαθησιακή διαδικασία μέσω της συμμετοχής τους σε κοινές δραστηριότητες με τα παιδιά, ενισχύει τους δεσμούς γονέων – μαθητών – εκπαιδευτικών αποτελώντας έτσι ένα θετικό βήμα για την επιτυχή αντιμετώπιση συγκρουσιακών καταστάσεων. Έρευνες δείχνουν ότι η θετική σχέση μαθητών με ενήλικες, οι οποίοι θέλουν να βοηθήσουν, αποτελεί τον πιο σημαντικό παράγοντα στην πρόληψη της βίας. Οι μαθητές καταφεύγουν σ' αυτούς για καθοδήγηση, στήριξη σε καταστάσεις μοναξιάς και ενθάρρυνση στην ανάπτυξη σχέσεων με τους άλλους (Χήνας Π., Χρυσαφίδης Κ., 2000).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

4.1 Συνέπειες και επιπτώσεις φαινόμενου

Οι επιπτώσεις που επιφέρει η ενδοσχολική βία στα παιδιά διαφέρει ανάλογα τον ρόλο που έχουν, δηλαδή αν είναι ο θύτης, το θύμα ή οι παρατηρητές. Εκτός βέβαια από τα άτομα αρνητικές επιπτώσεις όμως έχει και στο ίδιο το σχολείο που διαδραματίζονται όλα αυτά.

Οι μαθητές – θύτες:

- αισθάνονται αποκομμένοι από το σχολείο και νοιώθουν απέχθεια για το σχολείο
- μαλώνουν συνέχεια, κάνουν διάφορους βανδαλισμούς και αρκετές φορές εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο μιας και δεν είναι υποχρεωτικό να τελειώσουν το λύκειο.

(πηγή:<http://www.education.vic.gov.au/about/programs/bullystoppers/Pages/impact.aspx>)

Ερευνητές έχουν δείξει ότι ο εκφοβισμός που προκαλείται από τους θύτες έχει συνδεθεί με το θυμό και την ανάρμοστη συμπεριφορά (Bosworth, Espelage, & Simon, 1999), την ποινική ή παραβατική συμπεριφορά (Olweus, 2002), και την αυτοκτονία (Olweus, 1993, Moritaetal., 1998, Junonen και Graham, 2001). Είναι γνωστό ότι τα παιδιά που είναι θύτες συχνά έχουν κακή ψυχική υγεία και συγκεκριμένα κατάθλιψη (Slee, 1995). Επιπλέον, αυτή η κακή ψυχική υγεία μπορεί να οφείλεται σε ανεπαρκή κοινωνική υποστήριξη (Cox, 1995) και ότι γενικά τα θύματα δεν υποστηρίζονται από άλλα άτομα. Ως εκ τούτου, κατά την εξέταση των επιπτώσεων που έχει το θύμα στην υγεία του, είναι σκόπιμο να λάβουν υπόψη και αυτές οι δυνητικές επιπτώσεις αυτών των αλληλένδετων παραγόντων (Junonen και Graham, 2001).

Οι μαθητές που υφίστανται ενδοσχολικό εκφοβισμό είναι πιο πιθανό να:

- αισθάνονται αποκομμένοι από το σχολείο και να μην τους αρέσει το σχολείο

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

- έχουν χαμηλότερη ακαδημαϊκή επίδοση και χαμηλότερο ποσοστό συμμετοχής
- έχουν έλλειψη σε φίλιες στο σχολείο
- βλέπουν συχνά εφιάλτες όταν κοιμούνται
- αισθάνονται επιφυλακτικοί ή καχύποπτοι προς τους άλλους
- έχουν αυξημένο κίνδυνο κατάθλιψης και κατάχρησης ουσιών
- έχουν υψηλότερο κίνδυνο αυτοκτονίας, σε ακραίες περιπτώσεις. Ωστόσο, οι λόγοι για τους οποίους ένα άτομο μπορεί να έλθει σε τέτοια θέση να είναι εξαιρετικά περίπλοκοι

(πηγή:<http://www.education.vic.gov.au/about/programs/bullystoppers/Pages/impact.aspx>)

Επιπλέον, τα άτομα που χαρακτηρίζονται ως θύματα έχουν συνδεθεί σε κακή σωματική υγεία (Rigby, 1999), την χαμηλή αυτοεκτίμηση (Rigby&Slee, 1993), την κατάθλιψη (Sweetingetal., 2006), το άγχος (Rigby 1997a), και την τάση φυγής από το σχολείο (Kochenderfer&Ladd, 1996). Το άγχος που νιώθουν τα θύματα στο σχολείο έχει αναγνωριστεί εδώ και πολλά χρόνια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, το μυθιστόρημα του ThomasHughes το 1857, με τίτλο TomBrown's Schooldays που απέσπασε την προσοχή του κοινού για τις καταστροφικές επιπτώσεις που είχε η συνεχής σωματική και λεκτική βία στην ζωή των αγγλικών παιδιά στο σχολείο Rugby (Rigby, 1997a). Ωστόσο, η συστηματική μελέτη της σχέσης μεταξύ της ενδοσχολικής βίας και της υγείας των θυμάτων είναι πολύ πρόσφατη, σχεδόν δηλαδή τα τελευταία 10 χρόνια (Junonen και Graham, 2001).

Οι περισσότερες έρευνες, που προσπαθούν να συσχετίσουν την κακή υγεία και την θυματοποίηση των μαθητών έχουν βασιστεί σε αποτελέσματα που έχουν πραγματοποιήσει οι μαθητές σχολείων. Τα αποτελέσματα αυτά δεν μας

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

αναφέρουν αν η θυματοποίηση προκαλεί κακό στην υγεία ή αν τα παιδιά με κακή υγεία αποτελούν στόχο και γίνονται θύματα πιο συχνά από τα άλλα (Junonen και Graham, 2001).

Μία ακραία συνέπεια του να γίνεται κάποιο παιδί θύμα είναι αυτοκτονία. Πολλές περιπτώσεις αυτοκτονίας έχουν αποδοθεί στο γεγονός ότι ήταν οι μαθητές αυτοί υπήρξαν θύματα για αρκετές φορές (Olweus, 1993). Ωστόσο, επειδή οι αιτίες αυτοκτονίας είναι πολλές καθίσταται δύσκολο το γεγονός να βρεθεί η αιτία, παρόλο που ορισμένα σημειώματα αυτοκτονίας δείχνουν την θυματοποίηση ως αιτία (Moritaetal., 1998). Υπάρχουν, εντούτοις, κάποια στοιχεία θυματοποίησης που σχετίζονται με τον αυτοκτονικό ιδεασμό, δηλαδή, η τάση να σκέφτονται για τη δολοφονία τον εαυτό του. Αυτός ο τρόπος σκέψης είναι συνήθως ένας πρόδρομος για τη διάπραξη αυτοκτονία (Junonen και Graham, 2001).

Οι μαθητές που γίνονται μάρτυρες ενδοσχολικής βίας στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση μπορεί:

- ✓ να είναι απρόθυμοι στο να φοιτήσουν στο συγκεκριμένο σχολείο
- ✓ να αισθάνονται φοβισμένοι ή ανίκανοι να δράσουν
- ✓ να αισθάνονται ένοχοι γιατί δεν αντιδρούν σε όλο αυτό που παρακολουθούν.

(πηγή:<http://www.education.vic.gov.au/about/programs/bullystoppers/Pages/impact.aspx>)

Οι παρατηρητές αισθάνονται πολύ πιο άβολα σε καταστάσεις βίας σε σύγκριση με τους θύτες (Stevensetal., 2000), και ανέφεραν ότι τους δημιουργούνται συναισθήματα άγχους και ανασφάλειας (Rigby&Slee, 1993). Αυτό το άγχος οφείλεται στο γεγονός ότι είναι μάρτυρες του εκφοβισμού και συχνά συνδέονται με επιθετικά αντίποινα (Musher-Eizenmanetal., 2004) και ο φόβος του εκφοβισμού συχνά εμποδίζει τα άτομα αυτά να ζητήσουν βοήθεια από τους ενήλικες (Unnever&Cornell, 2003). Μια μελέτη μεγάλης κλίμακας που διεξήχθη στο Ηνωμένο Βασίλειο έδειξε ότι συγκριτικά με τους θύτες, οι παρατηρητές είχαν

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

αυξημένα επίπεδα κατάχρησης ουσιών σε σύγκριση με τα θύματα (Riversetal., 2009).

Σε μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 1998 από τους Salmonetal. χρησιμοποιώντας τέσσερα ερωτηματολόγια σε 904 μαθητές ηλικίας 12-17 ετών στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση κατέληξε ότι αγόρια κατά το 8 έτος στο σχολείο έχουν υψηλά ποσοστά άγχους και είναι πιο πιθανό να πέσουν θύματα εκφοβισμού. Τα κορίτσια στο 9 έτος του σχολείου έχουν χαμηλό άγχος και είναι λιγότερο πιθανό να πέσουν θύματα εκφοβισμού. Αγόρια στο δέκατο έτος του σχολείου με χαμηλό άγχος και υψηλά ποσοστά κατάθλιψης είναι πιο πιθανό να γίνουν θύτες. Κορίτσια στον όγδοο έτος με υψηλό ποσοστό άγχους και χαμηλό ποσοστό κατάθλιψης είναι λιγότερο πιθανό να γίνουν θύτες.

Όταν η ενδοσχολική βία συνεχίζεται και ένα σχολείο μπορεί να το αντιμετωπίσει, ολόκληρο το σχολικό κλίμα μπορεί να επηρεαστεί αρνητικά. Αυτό έχει αντίκτυπο και στην εκπαίδευση των μαθητών και στην διατήρηση - παραμονή του προσωπικού και στην εμπιστοσύνη που έχουν οι γονείς απέναντι στο σχολείο. Όλο αυτό μπορεί να οδηγήσει:

- Ø στην ανάπτυξη ενός περιβάλλοντος, το οποίο είναι γεμάτο φόβο και δεν σέβεται τον χώρο του σχολείου
- Ø τους μαθητές σε μαθησιακές δυσκολίες
- Ø σε ανασφάλεια των μαθητών
- Ø σε αντιπάθεια των μαθητών ως προς το σχολείο
- Ø σε λιγότερο έλεγχο αφού οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι οι εκπαιδευτικοί και το προσωπικό δεν ενδιαφέρονται για όλη αυτή την κατάσταση.

(πηγή:<http://www.education.vic.gov.au/about/programs/bullystoppers/Pages/impact.aspx>)

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

4.2 Μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας στο σχολείο

Πολλές χώρες που αντιμετωπίζουν έντονα το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας προσπαθούν να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπισή του. Το πιο σημαντικό μέτρο κατά της ενδοσχολικής βίας αναπτύχθηκε από τον Olweus(1993) και είχε ως στόχο να χειραγωγήσουν το κοινωνικό περιβάλλον του σχολείου, θέτοντας σαφείς κανόνες κατά του εκφοβισμού και αυξάνοντας την εποπτεία στο προαύλιο του σχολείου. Η εισαγωγή αυτού του προγράμματος σε 42 σχολεία στο Μπέργκεν της Νορβηγίας επέφερε σημαντικές μειώσεις στον αριθμό των περιστατικών που αφορούσαν την ενδοσχολική βία. Ωστόσο, σε μεταγενέστερες έρευνες που έγιναν χρησιμοποιώντας τον τρόπο του Olweus τα αποτελέσματα δεν έδειξαν τα ίδια θετικά στοιχεία.

Για παράδειγμα, ο Roland (2000), αναφέρει μια πρωτοβουλία που πάρθηκε στην Νορβηγία και αφορούσε ένα πακέτο με πρακτικές προσέγγισης της βίας στα σχολεία. Σαράντα σχολεία έλαβαν αυτό το πακέτο που περιλάμβανε συστάσεις για άμεση επικοινωνία με τους θύτες και τους γονείς τους, για την υποστήριξη των θυμάτων, και υλικό για να γίνει η κατάλληλη συζήτηση για την βία μέσα στην τάξη. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι σε μια από αυτές της περιοχές υπήρξε μείωση κατά 50% στα περιστατικά ενδοσχολικής βίας που αναφέρθηκαν. Αντίθετα, δυο χρόνια αργότερα, σε μια άλλη περιοχή υπήρξε μια μικρή αύξηση στα ποσοστά της ενδοσχολικής βίας. Μια αντίστοιχη παρέμβαση έγινε και στα ιταλικά σχολεία που ενημέρωναν για τις αρνητικές επιπτώσεις της βίας στο σχολείο, στο σπίτι και γενικά στην κοινωνία. Οι μαθητές (14-16 ετών) ανταποκρίθηκαν πιο άμεσα σε αντίθεση με τους πιο νέους μαθητές (10- 13 ετών) (Baldry & Farrington, 2004).

Μέτρα αντιμετώπισης κατά της βίας στα σχολεία προέβησαν και άλλες χώρες. Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, οι Meravigliaetal. (2003) μελέτησαν την επίδραση ενός προγράμματος κατά της ενδοσχολικής βίας στους μαθητές της πέμπτης τάξης μέσω του οποίου στοχεύουν να μειώσουν την ενδοσχολική βία και την σεξουαλική παρενόχληση, με την βοήθεια του προσωπικού, και των γονέων με την πραγματοποίηση διαφόρων δραστηριοτήτων στην τάξη. Στην Αυστραλία, οι Peterson και Rigby (1999) ερευνήσαν το πώς τα μέτρα πρόληψης επέδρασαν

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

σε ένα σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Κατά τη διάρκεια των πρώτων δύο ετών που εφαρμόστηκαν τα μέτρα, φαίνεται να υπήρξε μια μικρή αλλαγή (θετική) στα περιστατικά βίας με εξαίρεση την έβδομη τάξη.

Στην Ελλάδα, έχουν εφαρμοστεί διάφορα προγράμματα για την πρόληψη της ενδοσχολικής βίας. Η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων αυτών οφείλεται στην υιοθέτηση μιας ολιστικής προσέγγισης, που στοχεύει στην αλλαγή του κλίματος στο σχολικό περιβάλλον για να μην υπάρξουν φαινόμενα ενδοσχολικής βίας. Στα πλαίσια αυτά οι παρεμβάσεις αφορούν:

- το σχολείο,
- την τάξη,
- τους εκπαιδευτικούς,
- τους μαθητές,
- τους γονείς τους,
- ολόκληρη την κοινωνία

Στόχος είναι η πρόληψη και μείωση των φαινομένων αυτών εντός και εκτός σχολείου. Συγκεκριμένα πρέπει να υπάρξει:

- A) σωστή ενημέρωση σχετικά με το πρόβλημα
- B) βελτίωση των συμβουλευτικών υπηρεσιών και της επιτήρησης
- Γ) μεγιστοποίηση της υποστήριξης στα θύματα.

Για να πραγματοποιηθούν όμως ενδείκνυται:

1. συναντήσεις μεταξύ του προσωπικού και των γονέων σχετικά με το θέμα της βίας στο σχολείο
2. βελτίωση της επίβλεψης και της επιτήρησης στους χώρους παιχνιδιού
3. θέσπιση και εφαρμογή σχολικών κανονισμών κατά της βίας
4. εμπιστευτικές επαφές με τα θύματα και άλλα άτομα που συνδέονταν με τα περιστατικά βίας
5. επίσημες συναντήσεις με τους εμπλεκόμενους μαθητές
6. ενασχόληση με θεατρικά παιχνίδια ρόλων και χρήση της λογοτεχνίας που παρουσιάζουν τις επιπτώσεις της βίας

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Ένα τέτοιο πρόγραμμα είναι το Πρόγραμμα της Ε.Ψ.Υ.Π.Ε. «STOP στην ενδοσχολική βία» (2011- 2013) που παρέχει ολιστική προσέγγιση σε επίπεδο σχολείου, προληπτική παρέμβαση στην τάξη από τον εκπαιδευτικό, παροχή εκπαίδευσης και συμβουλευτικής υποστήριξης στον εκπαιδευτικό. Στις δράσεις αυτές συμμετέχουν όλα τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα όπως, εκπαιδευτικοί, μαθητές και γονείς. Τα αποτελέσματα του προγράμματος ήταν θετικά. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε αύξηση του ποσοστού των μαθητών (από 5,5% πριν από την παρέμβαση σε 15,79% μετά την παρέμβαση) που καταφεύγουν στο διευθυντή του σχολείου όταν πέσουν θύματα εκφοβισμού και βίας, μείωση του ποσοστού των μαθητών που δε μιλούν ποτέ σε κανέναν όταν εκφοβιστούν (από 28% πριν από την παρέμβαση σε 5,26% μετά την παρέμβαση), μείωση του ποσοστού των μαθητών που δε μιλούν σε κανέναν όταν ασκήσουν εκφοβισμό και βία σε άλλο μαθητή (από 52% πριν από την παρέμβαση σε 18% έπειτα), καθώς οι μαθητές - θύτες μετά την παρέμβαση άρχισαν να μιλούν περισσότερο στους συνομηλίκους τους γι' αυτό που έκαναν (αύξηση από 23,8% πριν από την παρέμβαση σε 72,8% μετά την παρέμβαση) ή στους γονείς τους (αύξηση από 19,05% πριν από την παρέμβαση σε 45,5% μετά την παρέμβαση) ή στα αδέρφια τους (αύξηση από 10% πριν από την παρέμβαση σε 36% μετά την παρέμβαση).

Επίσης, πραγματοποιούνται κάποια εργαστήρια που αφορούν προγράμματα δραστηριοτήτων μέσα στην τάξη για την πρόληψη της βίας στο σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί καλούνται να οργανώσουν και να εφαρμόσουν δεκατέσσερα εργαστήρια όπου θα αναπτύξουν ισάριθμα σχέδια εργασίας. Το κάθε εργαστήριο θα πρέπει να έχει: δομή, θεματολογία, στόχους, μεθόδους υλοποίησης, υλικά μέσα εφαρμογής, και δραστηριότητες.

Ως στόχο έχουν:

1. Να μιλήσουν οι μαθητές για τους ρόλους που υιοθετούν όταν βρίσκονται παρόντες σε περιστατικά εκφοβισμού και βίας.
2. Να ενισχυθούν η ενσυναίσθηση και η αλληλεγγύη.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

3. Να κατανοήσουν οι μαθητές τους διάφορους ρόλους σε φαινόμενα εκφοβισμού και βίας στο σχολείο.
4. Να σκεφτούν ποια είναι τα χαρακτηριστικά του θύτη, του θύματος και του παρατηρητή.
5. Να γίνουν κατανοητές οι επιπτώσεις του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο.
6. Να αναγνωριστούν οι συμπεριφορές και τα συμπτώματα που μπορεί να οφείλονται στο φαινόμενο αυτό.
7. Να ευαισθητοποιηθεί και να κινητοποιηθεί η μαθητική κοινότητα τόσο σε επίπεδο συναισθηματικό, όσο και σε επίπεδο συμπεριφοράς σε σχέση με περιστατικά εκφοβισμού και βίας στο σχολείο.
8. Να προταθούν από τους μαθητές αποτελεσματικοί τρόποι αντιμετώπισης του φαινομένου.
9. Να συζητηθεί ο ρόλος των συμμαθητών, των δασκάλων και των γονέων σε περιστατικά εκφοβισμού και βίας στο σχολείο.
10. Να δοθεί έμφαση στο ότι η κοινοποίηση περιστατικών εκφοβισμού εκ μέρους των μαθητών δεν αποτελεί «κάρφωμα».
11. Να ευαισθητοποιηθεί και να κινητοποιηθεί η μαθητική κοινότητα τόσο σε επίπεδο συναισθηματικό, όσο και σε επίπεδο συμπεριφοράς σε σχέση με περιστατικά εκφοβισμού και βίας που αφορούν άλλους μαθητές.
12. Να καλλιεργηθεί με ενεργητικό βιωματικό τρόπο ο ουσιαστικός ρόλος που μπορεί να έχει η ομάδα των μαθητών ως φορέας πρωτογενούς και δευτερογενούς πρόληψης για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου.
13. Να συνοψιστούν οι βασικές διαστάσεις του φαινομένου, όπως παρουσιάστηκαν στα προηγούμενα Εργαστήρια.
14. Να αξιοποιηθεί η γνώση των μαθητών για τον εκφοβισμό και τη βία στο σχολείο, σε εικαστικές ή άλλες δημιουργικές δραστηριότητες.
15. Να οργανωθεί η συνάντηση με τους γονείς.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

16. Να σκεφτούν και να συζητήσουν οι συμμετέχοντες για την εμπειρία τους στο πρόγραμμα.
17. Να αξιολογήσουν το πρόγραμμα.
18. Να εκτιμήσουν τη συμμετοχή τους στα Εργαστήρια.
19. Να μιλήσουν για τα συναισθήματά τους σε όλη την πορεία του προγράμματος.
20. Να αναγνωρίσουν τα συναισθήματά τους για κάτι που τελειώνει.

(πηγή: <http://www.slideshare.net/nikonikolo/ss-15272728>)

Χρησιμοποιούνται επιπλέον, διάφοροι τρόποι παρέμβασης όπως είναι η συμπεριφορική προσέγγιση (π.χ. θετική/ αρνητική ενίσχυση, παιχνίδι ρόλων, τιμωρία), η οικοσυστημική προσέγγιση (π.χ. θετική υποδήλωση κινήτρων, αναγνώριση θετικών λειτουργιών) και η ενεργητική ακρόαση (π.χ. επιβεβαίωση της ακρόασης, παράφραση). Αυτά βοηθούν στο να δημιουργηθούν ξεκάθαροι κανόνες στο σχολείο και αυτό επιτυγχάνεται με την συμμετοχή υποστηρικτικών μηχανισμών όπως είναι οι ψυχολόγοι και οι κοινωνικοί λειτουργοί.

Υπάρχει επίσης και τηλεφωνική Συμβουλευτική Υπηρεσία της Ε.Ψ.Υ.Π.Ε. που λειτουργεί από τον Ιούνιο του 2005.

περιλαμβάνει από το 2009 τη

- ✓ «Γραμμή-Σύνδεσμο 801 801 1177»
- ✓ «Γραμμή στήριξης παιδιών και εφήβων 116 111».

Από τον Ιούλιο του 2013 οι γραμμές έχουν διαφοροποιηθεί ως εξής:

- 116 111 | Γραμμή αποκλειστικά για Παιδιά & Εφήβους
- 801 801 1177 | Γραμμή αποκλειστικά για Γονείς
- 111 30 | Γραμμή αποκλειστικά για Εκπαιδευτικούς (πηγή: www.epstype.gr/index.php/el/υπηρεσιες/τηλεφωνικη-συμβουλευτικη-υπηρεσια.html).

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Οι Σχολές Γονέων και οι Συμβουλευτικοί Σταθμοί Νέων σε όλη την Ελλάδα δίνουν τη δυνατότητα σε γονείς, μαθητές, εκπαιδευτικούς αλλά και απλούς πολίτες να ενημερωθούν-ευαισθητοποιηθούν γύρω από το κοινωνικό φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας στο πλαίσιο ομιλιών-βιωματικών σεμιναρίων που υλοποιεί από την κάθε μια σχολή.

Κοινωνικοί λειτουργοί να αναλύουν το φαινόμενο, τα χαρακτηριστικά του και τα μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης του θύματος, των γονέων, των εκπαιδευτικών και του θύτη. Επιπλέον, απαντούν και σε ερωτήσεις των παραβρισκόμενων ενώ βιωματικές δράσεις κάνουν στο κοινό πιο σαφές και κατανοητό το φαινόμενο. Η Σχολή Γονέων είναι μια ομάδα γονέων που συζητά, με τη βοήθεια ειδικευμένης συντονίστριας, θέματα σχετικά με το μέγλωμα χαρούμενων, ισορροπημένων, υπεύθυνων και συγκροτημένων παιδιών. Απευθύνεται στους γονείς που έχουν κοινό σημείο το ενδιαφέρον και την αγάπη προς τα παιδιά τους αλλά και την θέληση να ενισχύσουν την προσωπικότητα των παιδιών τους. Σε κάθε συνάντηση υπάρχει ένα συγκεκριμένο θέμα που αφορά την ανάπτυξη των παιδιών ή τη σχέση γονέα-παιδιού. Μια σειρά θεματικών ενοτήτων όπως οι οικογενειακοί κανόνες, η οριοθέτηση, η συναισθηματική νοημοσύνη, η ενθάρρυνση, η προσαρμογή, η αυτοεκτίμηση κ.α. αποτελούν κέντρο των συναντήσεων εξοικειώνοντας τους γονείς με τη χρήση πρακτικών τρόπων εφαρμογής της θεωρίας της ψυχολογίας στην καθημερινότητά μας. Στην ομάδα αυτή κάθε άτομο μπορεί να παρουσιάσει τις απόψεις του, να ακούσει τις αντίστοιχες απόψεις των άλλων γονιών καθώς βέβαια και την άποψη της συντονίστριας. Δίνονται σύγχρονες πληροφορίες πάνω στο εκάστοτε θέμα συνάντησης και μετά ακολουθεί συζήτηση με στόχο να βοηθήσει το γονιό να εφαρμόσει στην καθημερινότητά του τις τεχνικές που προτάθηκαν.(πηγή:http://www.gonios.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=153&Itemid=165). Κάτι αντίστοιχο είναι και οι Συμβουλευτικοί Σταθμοί Νέων, οι οποίοι απευθύνονται και στους γονείς αλλά και στους εφήβους.

Ακόμα έχει δημιουργηθεί το Παρατηρητήριο Σχολικής Βίας και Εκφοβισμού που έχει ως σκοπό να υλοποιήσει δράσεις για την πρόληψη της Σχολικής βίας και του

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Εκφοβισμού, να διερευνήσει το φαινόμενο αυτό να δώσει κατευθυντήριες οδηγίες στους εκπαιδευτικούς για τη πρόληψη και την αντιμετώπιση του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

5.1 Έρευνες σε διεθνές επίπεδο

Αναφερθήκαμε και σε προηγούμενη ενότητα (2.1) ότι το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας στην Ευρώπη που μελετήθηκε για πρώτη φορά το 1978 στη Νορβηγία στο βιβλίο του Olweus.

- Ø Στην Λιθουανία το 64% των μαθητών και 65% των μαθητριών ανέφεραν ότι είχαν πέσει θύματα βίας μέσα στους δύο μήνες πριν από την έρευνα του 2001-2005.
- Ø Στην Σουηδία το ποσοστό στις ηλικίες 11-15 ήταν 15% (κορίτσια και αγόρια).
- Ø Στην Γαλλία το 10% από τους 35.000 μαθητές που συμμετείχαν στην έρευνα είχε πέσει θύμα βίας.
- Ø Στη Σλοβενία το ποσοστό αγγίζει 45% των μαθητών
- Ø Πιο πιθανά θύματα είναι τα κορίτσια, ενώ τα αγόρια είναι θύτες στο 85% των περιστατικών ενδοσχολικής βίας.
- Ø Το 80% των περιστατικών αυτών προκαλείται από μαθητές που βρίσκονται ηλικιακά μεταξύ 12-16.
- Ø Στις Η.Π.Α ο εκφοβισμός είναι η μόνη αυξανόμενη μορφή βίας στο σχολείο.

(πηγή:http://ec.europa.eu/justice_home/funding/daphne3/funding_daphne3_en.htm)

Οι Salmivallietel. (1996) σε έρευνα που έγινε στην Φιλανδία διαπίστωσαν ότι το 70% των μαθητών παρόλο που δεν συμμετείχε ενεργά στο

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

εκφοβισμό, δεν βοηθούσε όμως ούτε και τα θύματα. Το 2001 για την ίδια χώρα (Ruukari, 2001) παιδιά ηλικίας 11 έως 15 ετών είχαν πέσει θύματα ενδοσχολικής βίας τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα με ποσοστό 9% για τα αγόρια και 6% για τα κορίτσια.

Άλλη μια έρευνα των Smithetal (1999) που αφορούσε κάποιες χώρες της Ευρώπης και δυο από την Ασία (Κίνα, Ιαπωνία) με δείγμα μαθητών ηλικίας 8 έως και 14 ετών κατέληξαν ότι δεν υπάρχουν μεγάλες διαφορές στις αντιλήψεις των μαθητών ως προς το περιεχόμενο των φαινομένων βίας, εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις που αφορούσαν την λεκτική βία.

Σύμφωνα με έρευνα του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών που παρουσιάστηκε το 2003 στην Γενική Συνέλευση του Οργανισμού, η βία κατά των παιδιών παραμένει σε πολύ μεγάλο βαθμό κρυφή ενώ συχνά γίνεται και κοινωνικά αποδεκτή. Η έρευνα του Γ.Γ ΟΗΕ παρουσιάζει για πρώτη φορά σε ένα κείμενο μια ολοκληρωμένη και συνολική αποτίμηση της έκτασης του φαινομένου της βίας κατά των παιδιών.

- Η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (WHO) εκτιμά ότι το 2002 δολοφονήθηκαν περίπου 53.000 παιδιά έως 17 χρονών.
- Σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας (ILO), 5.7 εκατομμύρια παιδιά ήταν σε καταναγκαστική εργασία, 1.8 εκατομμύρια στην πορνεία και την πορνογραφία και 1.2 εκατομμύρια υπήρξαν θύματα εμπορίας το 2000.
- Σε 16 αναπτυσσόμενες χώρες που αξιολογήθηκαν από την Επισκόπηση για την Παγκόσμια Σχολική Υγεία, τα ποσοστά των μαθητών που δήλωσαν ότι έχουν υποστεί λεκτική ή σωματική βία στο σχολείο τις προηγούμενες 30 ημέρες, ανέρχονταν στο 20% σε κάποιες χώρες και μέχρι το 65% σε κάποιες άλλες.
- Σύμφωνα με την έρευνα, παιδιά που είναι υπό κράτηση, γίνονται συχνά στόχοι βίας από το προσωπικό, βία που παίρνει τη μορφή ελέγχου ή τιμωρίας, συχνά για μικροπαραβάσεις. Σε 77 χώρες, η σωματική και άλλων μορφών βίας η τιμωρία είναι αποδεκτή ως νόμιμο πειθαρχικό μέτρο σε σωφρονιστικά ιδρύματα

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

(πηγή: http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=6808&catid=4:latest-news&Itemid=18)

5.2 Έρευνες στην Ελλάδα

Η ενδοσχολική βία είναι ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η κοινωνία μας. Ο αριθμός των περιστατικών εκφοβισμού με την πάροδο του χρόνου, αυξάνεται δραματικά, αντί να μειώνεται.

Το Εθνικό Κέντρο για τα Στατιστικά στην Εκπαίδευση (NCES - 2013) σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε αναφέρει ότι:

- Περίπου το 22% των φοιτητών δήλωσαν ότι από το 2005 (πρώτη φορά που συλλέχθηκαν τα στοιχεία) είχαν δεχθεί bullying.
- Το 28% των φοιτητών είχαν πέσει θύμα εκφοβισμού.
- Το 2013 τα κορίτσια, ήταν αυτά που δέχτηκαν τις περισσότερες «επιθέσεις» σε σύγκριση με τα αγόρια.
- Το 24% των γυναικών που σπουδάζουν είπαν ότι είχαν πέσει θύμα εκφοβισμού στο σχολείο, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τα αγόρια είναι 19%.
- Το 6,9% των φοιτητών την ίδια χρονιά (2013) ανέφερε κρούσματα cyberbullying (πηγή: <http://www.topontiki.gr/article/129144/meiothikan-ta-kroy-smata-bullying-perssotera-thymata-ta-koritsia>).

Στην Ελλάδα το 2005- 2006 το φαινόμενο είναι στα ίδια πάνω-κάτω επίπεδα με τις άλλες χώρες της Δ. Ευρώπης, παρόλο που κάποιες έρευνες δείχνουν υψηλότερα ποσοστά (π.χ. Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας (WHO, HBSC 2005/2006). Σε έρευνα που πραγματοποίησε το Πανεπιστήμιο Κρήτης δήλωσαν θύματα το 27% των κοριτσιών και το 29% των αγοριών στο 13ο έτος (2η θέση) και το 17% των κοριτσιών και το 21% των αγοριών στο 15ο έτος (3η θέση), ενώ θύτες το 12% των κοριτσιών και το 38% των αγοριών στο 15ο έτος (3η θέση) (πηγή: <http://pontarisma.gr/?p=43234>).

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Κάποια γενικά στοιχεία για την χώρα μας είναι:

- Το 63% των μαθητών του Δημοτικού, το 51% του Γυμνασίου και το 36% του Λυκείου στην Ελλάδα δηλώνουν ότι υπάρχουν συμμαθητές τους που τους συμπεριφέρονται, ή έχουν συμπεριφερθεί, άσχημα.
- Πιο συγκεκριμένα, από τους μαθητές Δημοτικού που δήλωσαν ότι έχουν πέσει θύματα βίας, το 55% ανέφεραν ότι κάποιος συμμαθητής τους έχει κοροϊδέψει ή βρρίσει, το 24% ότι κάποιο παιδί τα έχει κατηγορήσει σε δάσκαλο, το 18% ότι έχουν απειληθεί από συμμαθητή τους και το 37% ότι έχουν χτυπηθεί από συμμαθητή τους.
- Αντίστοιχα, οι μαθητές Γυμνασίου που δήλωσαν ότι έχουν πέσει θύματα βίας, ανέφεραν σε ποσοστό 43% ότι τους έχουν κοροϊδέψει ή βρρίσει, σε ποσοστό 13% ότι τους έχουν απειλήσει συμμαθητές τους και σε ποσοστό 17% ότι τους έχουν χτυπήσει.
- Τα ποσοστά στο Λύκειο δεν είναι τόσο υψηλά, αλλά δεν απουσιάζουν. Έτσι, από τους μαθητές που δήλωσαν ότι έχουν πέσει θύματα βίας, το 28% ανέφερε ότι κάποιος συμμαθητής τους έχει βρρίσει, το 5% ότι έχει απειληθεί και το 3% ότι κάποιος συμμαθητής τους έχει χτυπήσει.
- Κατά τη διάρκεια της έρευνας, οι καθηγητές υποστήριξαν ότι οι διαπληκτισμοί στο προαύλιο του σχολείου αφορούν, σε ποσοστό 89,1%, βρρίσιές και, σε ποσοστό 47,7%, την ταπείνωση του άλλου.
- Η αναλογία αγοριών-κοριτσιών που ασκούν βία σε συμμαθητές τους είναι 3 προς 1 (τρία αγόρια προς 1 κορίτσι). Τα αγόρια προτιμούν τη σωματική βία (ξυλοδαρμό) ενώ τα κορίτσια τη λεκτική (βρρίσιές, ταπεινωτικά σχόλια για τον άλλο κτλ) (πηγή: http://4lyk-kozan.koz.sch.gr/new/PDF/projects/A_lyk/2012-2013_A/Z_A134/endosxoliki_via_ereynitiki_ekthesi.pdf).

Η Σαπουνά (2008) πραγματοποίησε έρευνα σε μαθητές και μαθήτριες από 10 - 14 ετών σε δημοτικά και γυμνάσια στην περιοχή της Θεσσαλονίκης, η οποία καταλήγει ότι η συχνότητα της βίας στην Ελλάδα δεν είναι τόσο μεγάλη σε έκταση όσο σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (Αγγλία, Ιταλία Πορτογαλία). Σύμφωνα με την έρευνα το 8.2% ήταν θύματα, 5.8% ήταν θύτες και 1.1% θύτες/θύματα.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

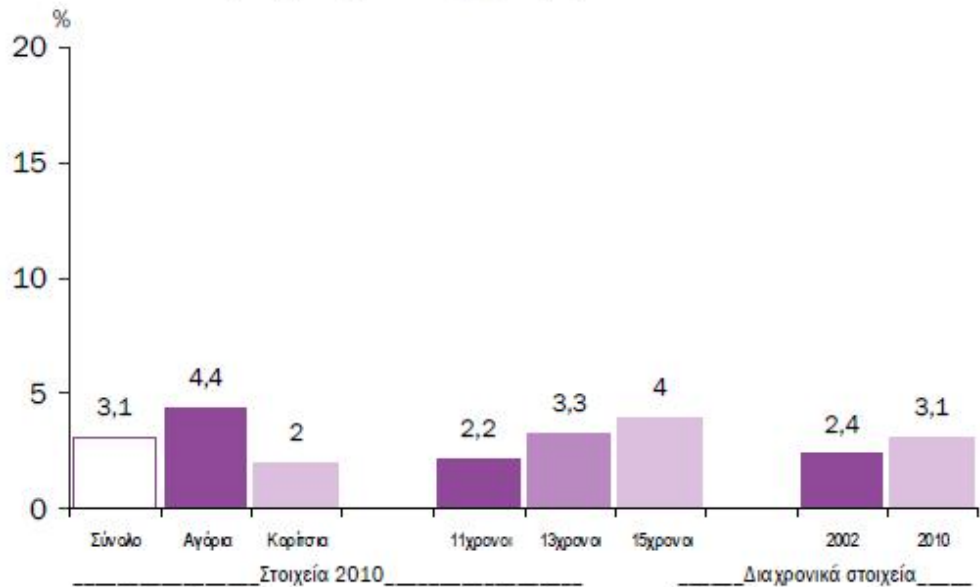
Σύμφωνα με τις Ψάλτη και Κωνσταντίνου (2007), ένας/μία στους δέκα μαθητές/μαθήτριες της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχει υποστεί κάποια μορφή βίας, ενώ τρεις στους δέκα φοβούνται ή αγωνιούν ότι μπορεί να πέσουν θύματα. Ακόμη, ένας/μία στους δέκα (κυρίως αγόρια) δηλώνουν ότι συχνά έχουν υποπέσει σε συμπεριφορά λεκτικής ή σεξουαλικής βίας και 8% σε συμπεριφορά σωματικού, κοινωνικού ή ρατσιστικού, ενώ ένα στα τέσσερα άτομα ότι μπορεί να επιδοθεί σε παρόμοιες ενέργειες στο μέλλον.

Η «Έρευνα για τις συμπεριφορές που συνδέονται με την υγεία των εφήβων μαθητών» στη χώρα μας πραγματοποιείται από το ΕΠΠΨΥ. Το 2010 το πανελλήνιο αντιπροσωπευτικό δείγμα έφτασε τους 4.944 μαθητές εφηβικής ηλικίας (ΣΤ΄ Δημοτικού, Β΄ Γυμνασίου και Α΄ Λυκείου) από 306 σχολικές μονάδες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι:

- Ποσοστό 3,1% των εφήβων ανέφεραν ότι έχουν υπάρξει τόσο θύτες όσο και θύματα εκφοβισμού στο σχολείο τουλάχιστον 2 φορές το μήνα κατά την περίοδο των δύο μηνών πριν από την έρευνα. Το ποσοστό αυτό είναι υψηλότερο για τα αγόρια (4,4%) απ' ό τι για τα κορίτσια (2%) και αυξάνεται με την ηλικία των μαθητών (Γράφημα 1).

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

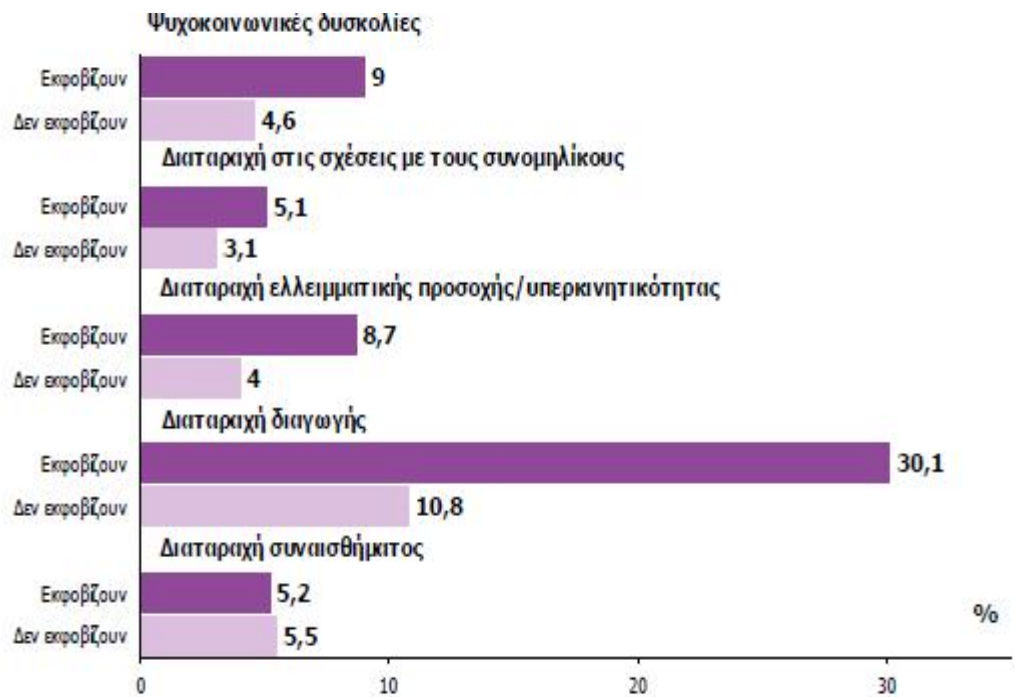
Γράφημα 1: Έφηβοι που υπήρξαν θύτες και θύματα εκφοβισμού στο σχολείο τουλάχιστον δύο φορές το μήνα κατά το προηγούμενο δίμηνο (%)

Ü Επιπλέον, εξετάστηκε εάν οι έφηβοι θύτες και θύματα εκφοβισμού διαφέρουν από τους συνομηλίκους τους ως προς την εκδήλωση συμπτωμάτων ψυχολογικών διαταραχών, όπως αυτά αξιολογούνται από την Κλίμακα Δυνατοτήτων και Δυσκολιών. Τα αποτελέσματα δείχνουν πως οι έφηβοι θύτες εκφοβισμού παρουσιάζουν συμπτώματα διαταραχής διαγωγής και ελλειμματικής προσοχής/υπερκινητικότητας σε σημαντικά υψηλότερα ποσοστά συγκριτικά με τους εφήβους που δεν εκφοβίζουν (Γράφημα 2).

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

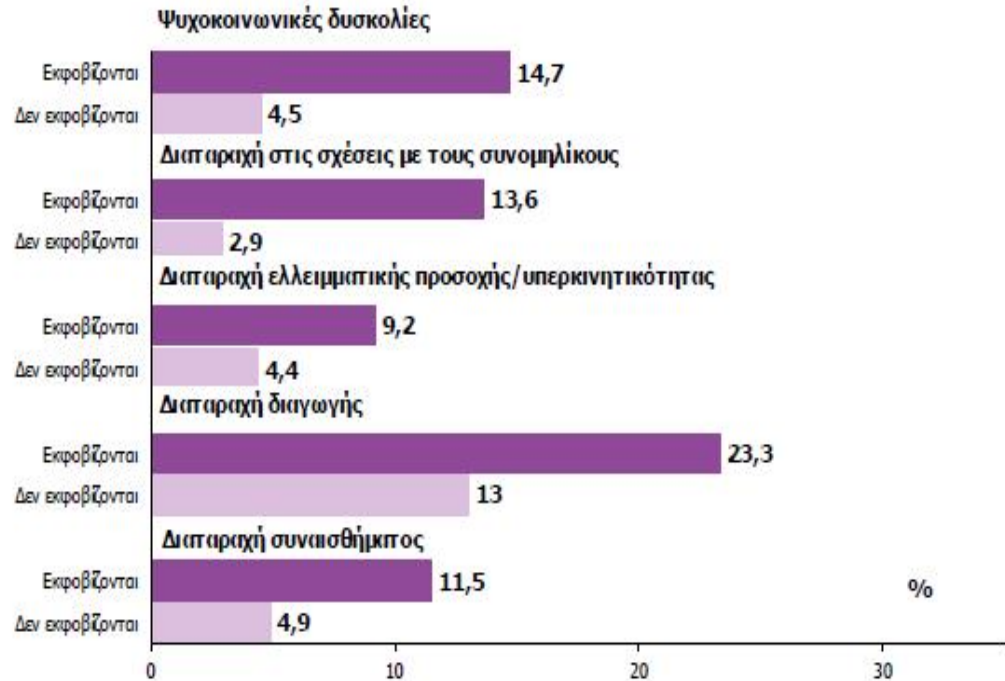
Γράφημα 2: Συμπτώματα ψυχολογικών διαταραχών σε σχέση με το αν οι έφηβοι εκφοβίζουν ή όχι άλλους (%)

Ü Από την άλλη, οι έφηβοι που υφίστανται εκφοβισμό συγκριτικά με τους εφήβους που δεν εκφοβίζονται, εκτός από συμπτώματα διαταραχής διαγωγής και ελλειμματικής προσοχής/ υπερκινητικότητας, παρουσιάζουν, επιπλέον, σε σημαντικά υψηλότερα ποσοστά συμπτώματα διαταραχής συναισθήματος και διαταραχής στις σχέσεις με τους συνομηλίκους τους (Γράφημα 3)

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

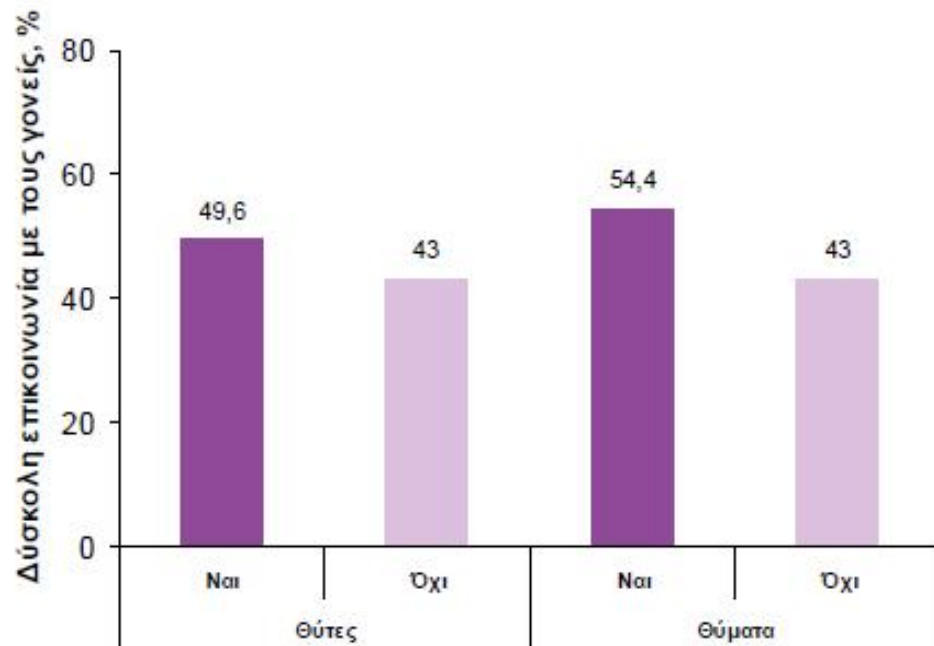
Γράφημα 3: Συμπτώματα ψυχολογικών διαταραχών σε σχέση με το αν οι έφηβοι υφίστανται ή όχι εκφοβισμό (%)

Επιπλέον, κυρίως οι έφηβοι που υφίστανται εκφοβισμό και, λιγότερο, εκείνοι που εκφοβίζουν άλλους αναφέρουν ότι βρίσκουν δύσκολη την επικοινωνία με τους γονείς τους (τουλάχιστον 1 γονιό) σε υψηλότερα ποσοστά από τους εφήβους που δεν εμπλέκονται σε περιστατικά εκφοβισμού (Γράφημα 4).

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Γράφημα 4: Δύσκολη επικοινωνία με τους γονείς σε σχέση με το εάν οι έφηβοι διαπράττουν/υφίστανται ή όχι εκφοβισμό (%)

(Κοκκέβηetal. ,2011)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

6.1. Ο Ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού και η Αντιμετώπιση της Ενδοσχολικής Βίας

Ο Κοινωνικός Λειτουργός είναι ένα πολυδιάστατο επάγγελμα που μπορεί να επιφέρει πολλά θετικά αποτελέσματα και σε ατομικό αλλά και σε συνολικό επίπεδο. Μπορεί να συνεισφέρει στην πρόληψη αλλά και στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν μέσα σε ένα σχολικό περιβάλλον μέσω διαφόρων εφαρμογών που έχει την δυνατότητα να θέσει σε λειτουργία (Κάτσικας, 2008). Είναι ένας προσοντούχος επαγγελματίας που μιλά με άτομα και τις οικογένειές τους για συναισθηματικές ή σωματικές ανάγκες, και τα βοηθά να βρίσκουν υπηρεσίες

υποστήριξης.

(πηγή:<http://www.midonline.com.au/content.php?lang=3&info=g&pgid=37&ulid=last&parentulid=>).

Η παρουσία του κοινωνικού λειτουργού συνίσταται να υπάρχει στην εκπαίδευση από τους παιδικούς σταθμούς μέχρι και την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ο ρόλος του είναι σημαντικός αφού μπορεί να αντιμετωπίσει περιστατικά μέσα στο σχολείο που ένας παιδαγωγός θα είναι δύσκολο να το κάνει. Παρ' όλα αυτά, ούτε ο δάσκαλος ούτε ο Κοινωνικός Λειτουργός είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά και μόνοι τους τις δυσκολίες που μπορεί να υπάρξουν μέσα στον μαθητικό πληθυσμό. Το κράτος είναι αυτό που θα πρέπει να τους βοηθήσει με κάθε μέσο στο δύσκολο έργο τους, το οποίο όσο εξελίσσεται η κοινωνία εξελίσσεται και αυτό και γίνεται πιο σύνθετο και περίπλοκο. Η έλλειψη όμως θεσμικών πλαισίων και οργάνων κοινωνικής πολιτικής, παρά τη καλή θέληση που συνήθως έχουν τα εμπλεκόμενα επαγγέλματα, εμποδίζει την γόνιμη

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

συνεργασία, με αποτέλεσμα να μην είναι εφικτός ούτε ο ελάχιστος κοινωνικός σχεδιασμός (Παπαϊωάννου, 2000).

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού που αφορά περιπτώσεις ανηλίκων με επιθετική συμπεριφορά ξεκινάει από την στιγμή που το παιδί αποχωρίζεται για πρώτη φορά την οικογένεια του για να τοποθετηθεί σε ένα περιβάλλον όπου θα πρέπει να συνυπάρξει με συνομηλίκους του, στο παιδικό σταθμό. Εκεί ο κοινωνικός λειτουργός θα μπορέσει να παρατηρήσει τυχόν επιθετικές συμπεριφορές παιδιών μέσα στο παιχνίδι, απέναντι σε συνομηλίκους τους ή/και ακόμη προς τον/την παιδαγωγό. Ο κοινωνικός λειτουργός θα είναι σε θέση να αναγνωρίσει τις συμπεριφορές για να μπορέσει να παρέμβει αναλόγως σε κάθε ξεχωριστή περίπτωση ή να κάνει παραπομπή σε κάποια άλλη υπηρεσία πάντα βέβαια σε συνεργασία με την οικογένεια του παιδιού και τον παιδαγωγό.

Στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση η κοινωνική εργασία μπορεί να εφαρμοστεί σε άτομα, ομάδες μαθητών, γονείς με την συνεργασία των εκπαιδευτικών του σχολείου. Εξάλλου, ο κοινωνικός λειτουργός συνεργάζεται με την ομάδα εκείνη των "δύσκολων" μαθητών, επικεντρώνεται στο οικογενειακό περιβάλλον και στην συνέχεια στο σχολείο και το δάσκαλο - εκπαιδευτικό. Οι επαγγελματικές αξίες των κοινωνικών λειτουργών βασίζονται στην ποιότητα των υποστηρικτικών ή/και θεραπευτικών υπηρεσιών που προσφέρουν στο μαθητή και την οικογένειά του. Αξιολογούν το δυναμικό που διαθέτει και ακόμη θεωρούν ευθύνη τους να συντελέσουν σε αλλαγές κοινωνικών θεσμών, όπως το σχολείο. (Παπαϊωάννου, 2000).

6.2 Αρμοδιότητες - Ευθύνες του Κοινωνικού Λειτουργού στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Ο Κοινωνικός Λειτουργός που βρίσκεται στο σχολείο θα πρέπει να έχει τα ακόλουθα καθήκοντα/ευθύνες/αρμοδιότητες:

- Να συνεργάζεται με τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, παρέχοντας του πληροφορίες για το πώς πρέπει να αντιμετωπίσει το περιστατικό ανάλογα με τον θύτη ή τους θύτες και το θύμα ή τα θύματα.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

- ü Να ασκεί το ρόλο του συνδετικού κρίκου μεταξύ σχολείου και οικογένειας διότι πολλές φορές οι γονείς αγνοούν για το τι συμβαίνει στο παιδί τους εκτός από το χώρο του σπιτιού γιατί πλέον δεν έχουν την άμεση ευθύνη. Όμως ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να τους ενημερώνει τακτικά για την συμπεριφορά του παιδιού τους γιατί μόνο μαζί θα μπορέσουν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα πιο άμεσα αποφέροντας φυσικά όσο πιο λίγες αρνητικές συνέπειες μπορούν να υπάρξουν.
- ü Να διερευνά και να εκτιμά τις ανάγκες και δυνατότητες των μαθητών, και καταρτίζει το ατομικό, οικογενειακό και κοινωνικό ιστορικό των μαθητών. Το κάθε παιδί είναι και μια διαφορετική περίπτωση και αυτό ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να γνωρίζει ώστε να κάνει τα κατάλληλα βήματα για το κάθε περιστατικό αντιμετωπίζοντας το όσο πιο άμεσα και ανώδυνα γίνεται. Άλλωστε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που μπορεί να έχει ένα παιδί είτε εξωτερικά (εμφάνιση παιδιού) είτε λόγω καταγωγής το καθιστάν άμεσα στόχο για τους θύτες, οι οποίοι ψάχνουν την παραμικρή αφορμή για να εκδηλώσουν την προβατική τους στάση. Η εφηβεία τους ωθεί ακόμη πιο εύκολα να πραγματοποιήσουν μια βίαια πράξη λόγω των ανεξέλικτων αλλαγών που συμβαίνουν στο σώμα του κάθε νέου. Έτσι στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπως θα δούμε και στο παρακάτω κεφάλαιο, τα κρούσματα ενδοσχολικής βίας είναι πιο πολλά σε σχέση με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.
- ü Να αναπτύσσει και να εφαρμόζει εξατομικευμένα σχέδια παρέμβασης με μαθητές, ομάδες μαθητών και με τις οικογένειες τους αφού το φαινόμενο δεν αποτελεί πρόβλημα μόνο του θύτη και του θύματος αλλά όλης της σχολικής κοινότητας και τα άτομα που συνδέονται με αυτή. Σε συνεργασία με άλλους ειδικούς για παράδειγμα ψυχολόγους μπορεί να οργανώσει προγράμματα υποστήριξης για το παιδί αλλά και για όλους όσους εμπλέκονται ώστε να μην επεκταθεί και άλλο το φαινόμενο.
- ü Να συνεργάζεται σε ατομική ή ομαδική βάση (μικρές ομάδες) με μαθητές, που αντιμετωπίζουν κάποιο ειδικό πρόβλημα κοινωνικής ή προσωπικής φύσης.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

- Να συνεργάζεται με τις οικογένειες των μαθητών σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο για ικανοποίηση των αναγκών των μαθητών και για προώθηση των εκπαιδευτικών τους στόχων.
- Να επισκέπτεται τις οικογένειες των μαθητών στο σπίτι, προκειμένου να διερευνήσει τις συνθήκες διαβίωσης και να συμβάλει στη βελτίωση των ενδοοικογενειακών σχέσεων.
- Να αναπτύσσει και να διατηρεί συνεργασίες με ιδρύματα, οργανώσεις και υπηρεσίες της κοινότητας, επιδιώκοντας την καλύτερη αξιοποίηση των υπηρεσιών τους, από τους μαθητές και τις οικογένειές τους.
- Να συνεργάζεται με τους/τις καθηγητές/τριες και το διοικητικό προσωπικό του σχολείου, εκεί και όπου χρειάζεται με άλλες κοινωνικές και εκπαιδευτικές υπηρεσίες, για τη διεξαγωγή έρευνας, και για παρέμβαση σε περιπτώσεις μαθητών που αφορούν συχνές απουσίες, προβλήματα συμπεριφοράς, μαθησιακές δυσκολίες και πιθανή βία στην οικογένεια.
- Να αναπτύσσει δραστηριότητες που να ευαισθητοποιούν μαθητές, το προσωπικό του σχολείου και την κοινότητα για την αποδοχή της διαφορετικότητας και του πολυπολιτισμικού χαρακτήρα των σχολείων ενισχύοντας έτσι την ένταξη και προσαρμογή όλων των μαθητών.
- Να συμμετέχει σε διεπιστημονικές ομάδες, στις οποίες μπορεί να συμμετέχουν και καθηγητές, ψυχολόγοι, εκπαιδευτικοί ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί και άλλοι ειδικοί επαγγελματίες.
- Να διοργανώνει διάφορες δραστηριότητες και να προτείνει προγράμματα πρόληψης κοινωνικών και άλλων προβλημάτων.
- Να παρεμβαίνει σε καταστάσεις κρίσης, όπου αυτό είναι απαραίτητο.
- Να εφαρμόζει τις διάφορες πολιτικές του κράτους και του Υπουργείου Παιδείας που αφορούν την εκπαίδευση των μαθητών.
- Να συμμετέχει στον κοινωνικό σχεδιασμό και την κοινωνική πολιτική που αφορούν την εκπαίδευση.
- Να διατηρεί επικοινωνία με τους μαθητές και τις οικογένειες τους κατά τη διάρκεια των σχολικών διακοπών (καλοκαίρι, Χριστούγεννα, Πάσχα).

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

ü Να συνεργάζεται με φορείς κρατικούς και δημοτικούς για την ανάπτυξη προγραμμάτων για τις περιόδους των σχολικών διακοπών (πηγή: <http://www.strovolos.org.cy/default.asp?id=455>).

Στην περίπτωση των Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής ο κοινωνικός λειτουργός είναι ο συνδετικός κρίκος μεταξύ σχολείου, οικογένειας και άλλων κοινωνικών φορέων και υπηρεσιών με επίκεντρο το παιδί και τις ιδιαίτερες ανάγκες του.

Συνεργάζεται συστηματικά και προγραμματισμένα με τις οικογένειες των μαθητών του σχολείου, επιδιώκοντας τη θετική στάση της οικογένειας στο πρόβλημα του μαθητή και την ανάπτυξη υγιών ενδοοικογενειακών σχέσεων.

Για την επίτευξη των σκοπών αυτών, ο κοινωνικός λειτουργός χρησιμοποιεί και τις τρεις μεθόδους Κοινωνικής Εργασίας με άτομα, ομάδες και κοινότητα και συγκεκριμένα:

✚ Διερευνά όλες τις ανάγκες και δυνατότητες ικανοποίησης των αιτημάτων, που υποβάλλονται για εγγραφή παιδιών στο ειδικό σχολείο, ενημερώνει τους γονείς και τους υποδέχεται στο σχολικό περιβάλλον. Παραπέμπει τους γονείς στις κατά περίπτωση αρμόδιες υπηρεσίες, εφόσον κρίνεται αδύνατη η εγγραφή τους στο ειδικό σχολείο, συνεργαζόμενος με τους γονείς, έως ότου ολοκληρωθεί η παραπομπή.

✚ Καταρτίζει το κοινωνικό, οικογενειακό και ατομικό ιστορικό τού ατόμου που απευθύνεται στην κοινωνική υπηρεσία.

✚ Ενημερώνει τους γονείς για το κοινωνικό – παιδαγωγικό έργο, τους στόχους των Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής ΣΜΕΑ και τους υποστηρίζει στην καλύτερη προσαρμογή στο πρόγραμμα και τη λειτουργία του σχολείου.

✚ Επισκέπτεται τις οικογένειες των μαθητών στο σπίτι, προκειμένου να διερευνήσει τις συνθήκες διαβίωσης και να συμβάλει στη βελτίωση των ενδοοικογενειακών σχέσεων.

✚ Διευκολύνει και βοηθά την οικογένεια στην επικοινωνία με αρμόδιους φορείς (Νομαρχία, Κέντρα Διάγνωσης Αξιολόγησης Υποστήριξης (ΚΔΑΥ), Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα, Νοσοκομεία,

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Κέντρα Ψυχικής Υγιεινής (ΚΨΥ), κ.α.), ώστε να βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης της οικογένειας. Επίσης, παραπέμπει την οικογένεια σε άλλους ειδικούς ή υπηρεσίες, όταν κρίνεται αναγκαίο.

- ✚ Προετοιμάζει τους γονείς και τους μαθητές για την αποφοίτησή τους από το ειδικό σχολείο και φροντίζει για την προεπαγγελματική και επαγγελματική κατάρτισή τους καθώς και την αποκατάστασή τους σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες.
- ✚ Παρακολουθεί την τύχη και την πρόοδο ή την εργασιακή αποκατάσταση των αποφοίτων μαθητών για εύλογο χρονικό διάστημα και τους βοηθά, όσο μπορεί πιο αποτελεσματικά.
 - ✚ Συνεργάζεται σε ατομική ή ομαδική βάση (μικρές ομάδες) με παιδιά, που αντιμετωπίζουν κάποιο ειδικό πρόβλημα κοινωνικής ή προσωπικής φύσης.
 - ✚ Ενημερώνει συστηματικά τον ατομικό φάκελο κάθε μαθητή και ανταλλάσσει απόψεις με το λοιπό διδακτικό προσωπικό του σχολείου, τηρώντας πάντοτε τις σχετικές με το επαγγελματικό απόρρητο διατάξεις (αρ. 16 του Ν. 1145/81).
 - ✚ Συνεργάζεται με ιδρύματα, οργανώσεις και υπηρεσίες της κοινότητας, επιδιώκοντας την καλύτερη αξιοποίηση των υπηρεσιών τους, από τους μαθητές και τις οικογένειές τους και ευαισθητοποιεί την κοινότητα για τις ανάγκες των ΣΜΕΑ.
 - ✚ Συνεργάζεται στενά με όλο του προσωπικό του σχολείου και συμμετέχει στα συμβούλια του προσωπικού.
 - ✚ Συνεργάζεται με το προσωπικό των ΚΔΑΥ και ειδικότερα με τον κοινωνικό λειτουργό.
- ✚ Φροντίζει, σε συνεργασία με το Σύλλογο Προσωπικού τού ειδικού σχολείου, και παρέχει υποστήριξη, όπου χρειαστεί.
 - ✚ Συμμετέχει στη διενέργεια ερευνών, που αφορούν το παιδί με αναπηρίες, την αγωγή και εκπαίδευση, όταν αυτό είναι δυνατό.
 - ✚ Μεριμνά για την πρακτική άσκηση των τοποθετούμενων κοινωνικών λειτουργών στο χώρο του σχολείου και οργανώνει αυτή σύμφωνα με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα της σχολής τους.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να συμμετέχει στον κοινωνικό σχεδιασμό και την κοινωνική πολιτική για τα άτομα με αναπηρίες (πηγή: <http://www.noesi.gr/book/study/smea-rolos-koinonikou-leitourgou#sthash.4IB483fh.dpuf>)

Ο κοινωνικός λειτουργός παρεμβαίνει για να αντιμετωπίσει τα διάφορα φαινόμενα που εμφανίζονται στους σχολικούς χώρους και αυτό γίνεται μέσα από την εξατομικευμένη συμβουλευτική σε άτομα, οικογένειες, κοινωνικές ομάδες, γειτονίες κτλ. Σκοπός αυτών των παρεμβάσεων είναι να βοηθήσουν τα άτομα, οικογένεια, γειτονία, σπίτι τα οποία βιώνουν την πολυπροβληματική κατάσταση να την αντιμετωπίσουν και να αντεπεξέλθουν στις ψυχοπαιστικές καταστάσεις λόγω διαταραγμένης διαπροσωπικής ή ενδοοικογενειακής επικοινωνίας. Παρέχουν λύσεις σε πρακτικά προβλήματα μέσω της ψυχοκοινωνικής φροντίδας βελτιώνοντας τις κοινωνικές συνθήκες και την ποιότητα ζωής των ατόμων. (πηγή: <http://www.noesi.gr/book/study/smea-rolos-koinonikou-leitourgou#sthash.4IB483fh.dpuf>)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΕΡΕΥΝΑ

7.1 Σκοπός και Μεθοδολογία της Έρευνας

Έπειτα από την βιβλιογραφική ανασκόπηση που πραγματοποιήθηκε στα παραπάνω κεφάλαια, διαπιστώθηκε ότι υπάρχει μια έξαρση του φαινομένου της ενδοσχολικής βίας τα τελευταία χρόνια στα ελληνικά σχολεία και ιδιαίτερα στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στόχος αυτής της ποιοτικής έρευνας είναι η καταγραφή και η μελέτη αυτού από άτομα που συναναστρέφονται με μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα, οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σε εκπαιδευτικούς δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε γυμνάσια της Πάτρας και στον κ. Αντύπα, παιδοψυχίατρος του Συλλόγου για την Ψυχική Υγεία προκειμένου να υπάρξει μια επιστημονική ματιά πάνω σε αυτό το θέμα.

Ειδικότεροι στόχοι της έρευνας είναι α) η μελέτη της κατανόησης του φαινομένου, β) το πώς οι γονείς συνδέονται με αυτό το φαινόμενο, γ) η ηλικία και ενδοσχολική βία, δ) οι μορφές της, ε) οι επεκτάσεις και η αντιμετώπιση της και στ) η ανάγκη του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Τα συμπεράσματα της έρευνας αρχικά θα βοηθήσουν στην κατανόηση του φαινομένου και στην συνέχεια θα αναδειχτεί η αναγκαιότητα του κοινωνικού λειτουργού ώστε να αντιμετωπιστεί και να προληφθεί το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

7.2 Συνεντεύξεις

Τα ερευνητικά ερωτήματα που επιχειρεί να διερευνήσει η παρούσα ποιοτική έρευνα είναι τα ακόλουθα:

Α. Γενικά στοιχεία για τους θύτες/θύματα: αριθμός περιστατικών, ψυχολογική κατάσταση, λόγοι που οδηγήθηκαν σε αυτή τη συμπεριφορά (θύτες), λόγοι που δέχτηκαν ενδοσχολική βία (θύμα) και πώς αντιμετώπισαν το γεγονός, τρόπος σκέψης (θύτες/θύματα), συναισθήματα (θύτης/θύμα) πριν και αφού έχει

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

εκδηλωθεί το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας, συμπτώματα ψυχολογικών διαταραχών παρουσιάζουν τα παιδιά σε σχέση με το αν

- i. εκφοβίζουν ή όχι άλλους (θύτης)
- ii. υφίστανται εκφοβισμό ή όχι εκφοβισμό (θύμα).

B. Γονείς και παιδιά: αντιδράσεις της οικογένειας (γονείς) όταν μαθαίνουν για την εκδήλωση του φαινομένου από τα παιδιά τους, πώς μπορούν να βοηθήσουν οι γονείς του θύματος προκειμένου να ξεπεράσει αυτή τη τραυματική εμπειρία, τι είδους επικοινωνία είχαν οι θύτες/τα θύματα με τους γονείς τους.

Γ. Ηλικία και ενδοσχολική βία: ηλικίες που παρατηρείται το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας, αριθμός κρουσμάτων στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Δ. Μορφές και τύπος εκδήλωσης του φαινομένου: ποια μορφή ενδοσχολικής βίας είναι περισσότερο τραυματική για τη ψυχολογία ενός παιδιού, χώροι εκδήλωσης του φαινομένου (εντός και εκτός σχολείου).

E. Επιπτώσεις και αντιμετώπιση του φαινομένου: στη προσωπική και κοινωνική ζωή ενός παιδιού, ποια είναι η κατάληξη των κακοποιημένων παιδιών λόγω ενδοσχολικής βίας, πώς θα πρέπει να αντιμετωπίζει ένα παιδί μια πράξη ενδοσχολικής βίας και που θα πρέπει να απευθυνθεί, λόγοι αύξησης του φαινομένου τα τελευταία χρόνια.

ΣΤ. Κοινωνικός λειτουργός και το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας: κοινωνικός λειτουργός και μείωση του φαινομένου μέσα στο σχολείο, απαραίτητη η ύπαρξη του στις σχολικές μονάδες και ειδικότερα στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η βοήθεια που προσφέρει στους γονείς και στους εκπαιδευτικούς στην εφηβική ηλικία (δευτεροβάθμια εκπαίδευση).

7.3 Το δείγμα και ο τύπος της έρευνας

Το δείγμα αποτελείται από έναν παιδοψυχίατρο και πέντε καθηγητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης διαφόρων αντικειμένων (φιλόλογοι (3), θεολόγος, καθηγήτρια γαλλικών)

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

του γυμνασίου Οβρυάς του δήμου Πατρέων και του γυμνασίου Καστριτσίου του δήμου Πατρέων. Πρόκειται για έξι (6) προσωπικές συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν σε ειδική συνάντηση στο χώρο εργασίας τους (Σύλλογος για την Ψυχική Υγεία- Πάτρα, στο γυμνάσιο Οβρυάς και στο γυμνάσιο Καστριτσίου). Πραγματοποιήθηκε γραπτή συνέντευξη. Συγκεκριμένα, τα ονόματα τους είναι: **Αντύπας Γεώργιος παιδοψυχίατρος, στο γυμνάσιο Οβρυάς; Σελιμά Ασημίνα Φιλολόγος, Μαράτου Σοφία καθηγήτρια γαλλικών, στο γυμνάσιο Καστριτσίου; Φωτόπουλος Χρήστος Θεολόγος, Χατζής Ιωάννης Φιλολόγος και Μισαηλίδη Νίκη Φιλολόγος.**

7.4 Συνοπτική παρουσίαση των ερωτήσεων – Σχολιασμός των απαντήσεων

A. Γενικά στοιχεία για τους θύτες/θύματα του φαινομένου της ενδοσχολικής βίας

1.Σας έχουν επισκεφτεί παιδιά με ιστορικό ενδοσχολικής βίας που υπήρξαν θύτες/θύματα; Αν ναι, είναι περισσότεροι οι θύτες ή τα θύματα;

Αντύπας: *Ναι*

Σελιμά: *Τα θύματα είναι αυτά που απευθύνονται (μετά από σχετική ενημέρωση και παρότρυνση δική μας) για να καταγγείλουν και να ζητήσουν βοήθεια.*

Μαράτου: *Ναι !! Τα θύματα είναι περισσότερα.*

Φωτόπουλος: *Συνήθως επισκέπτονται τα θύματα.*

Χατζής: *Τα θύματα.*

Μισαηλίδη: *Αυτοί που μας επισκέπτονται κυρίως είναι τα θύματα.*

2.Κάποια από αυτά ήταν θύτες και κάποια θύματα. Ποια ήταν η ψυχολογική τους κατάσταση;

Αντύπας: *Μεγάλο ρόλο παίζουν οι παρατηρητές. Τρόποι παρέμβασης. Η οικογένεια πρέπει να προστατευτεί.*

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

A) **Θύτες:** Προέρχονται από δυσλειτουργικές οικογένειες. Δεν έχουν αποκτήσει κάποιες δεξιότητες, δεν είναι καλοί στα μαθήματα.

B) **Θύμα:** Έχει χαμηλό – συνεσταλμένο προφίλ, δεν προκαλεί τσακωμούς, δεν έχει μεγάλη αυτοεκτίμηση, είναι χαμηλών τόνων.

Σελιμά.: A) **Θύτες:** Η ψυχολογία του θύτη ποικίλει από παιδί σε παιδί. Κάποιοι θύτες υποκριτικά ή όχι δηλώνουν μεταμέλεια. Κάποιοι είναι πιο " ψυχροί " και δεν σταματούν αυτό που κάνουν.

B) **Θύμα:** Τα παιδιά – θύματα υποφέρουν σιωπηλά, διότι δεν θέλουν να στιγματιστούν σαν ' καρφιά ' και να απομονωθούν. Η ψυχολογική τους κατάσταση δεν είναι καλή. Ευτυχώς, είναι μόνο λίγα από αυτά, που παρουσιάζουν άρνηση προσέλευσης στο σχολείο για να αποφύγουν το θύτη τους.

Μαράτου.: A) **Θύτες:** Θυμωμένοι, οργισμένοι.

B) **Θύμα:** Το ίδιο, σαν απογοητευμένοι.

Φωτόπουλος.: A) **Θύτες:** -

B) **Θύμα:** Σε άσχημη κατάσταση σε σημείο να μην θέλει να μπει στην τάξη.

Χατζής.: A) **Θύτες:** -

B) **Θύμα:** Μεγάλη ένταση και αδυναμία χειρισμού της κατάστασης.

Μισαηλίδη: A) **Θύτες:** -

B) **Θύμα:** Ντροπιασμένα με αβεβαιότητα με το αν κάνουν το σωστό που απευθύνονται στους καθηγητές.

3. Τι τους οδήγησε σ' αυτή τη συμπεριφορά (θύτες):

Αντύπας.: Θέλουν να αποκτήσουν το επίκεντρο. Το περιβάλλον το δυσλειτουργικό.

Σελιμά.: Τα παιδιά – θύτες προέρχονται συνήθως από μη ομαλό οικογενειακό περιβάλλον. Κάποιοι έχουν βιώσει ολέθρια, θορυβώδη διαζύγια, τους λείπει η αγάπη και η φροντίδα των γονιών. Άλλοι προβαίνουν σε εκφοβισμό καθοδηγούμενοι από άλλους της παρέας που θέλουν " να σπάσουν πλάκα " όπως

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

λένε. Προκειμένου να μην εξοβελιστούν από την παρέα, γίνονται πειθήνια όργανα. Άλλοι δεν έχουν μάθει όρια και κανόνες. Άλλοι δεν ενδιαφέρονται για τα μαθήματα και ασχολούνται με τους συμμαθητές τους ασκώντας τους διάφορες μορφές βίας.

Μαράτου.: (Κάτι), κάποια λέξη ή φράση ή άστοχη κίνηση του συνομιλητή τους.

Φωτόπουλος.: -

Χατζής.: -

Μιχαηλίδη.: Αίσθηση υπεροχής. Επιβεβαίωση τους στα μάτια της σχολικής ομάδας.

4. Ποιος ήταν ο λόγος που δέχτηκαν ενδοσχολική βία (θύμα) και πώς αντιμετώπισαν το γεγονός;

Αντύπας.: Το θύμα θέλει το θύτη επειδή είναι χαμηλών τόνων. Δεν υπάρχει καμία αφορμή ούτε δικαιολογία.

Σελιμά.: Μπορεί να 'τράβηξε την προσοχή' του θύτη κάποιο εξωτερικό του χαρακτηριστικό (βάρος, ύψος, μύτη, αυτιά, βλεφαρίδες, άρθρωση λόγου). Φταίει το γεγονός ότι είναι μαθητές που διαβάζουν (φυτά όπως συνηθίζουν να τους αποκαλούν οι μαθητές) που δεν ασχολούνται μαζί τους. Είναι μη δυναμικοί χαρακτήρες.

Μαράτου: Συχνά ξεχώριζαν από την σχολική ομάδα κατά έναν μη αναμενόμενο τρόπο. Είτε επειδή ήταν πολύ καλοί μαθητές ή δεν είχαν υψηλή αυτοεκτίμηση και παρεξηγούσαν πολύ εύκολα μία κίνηση του συμμαθητή τους. Για να μπορέσουν να ξεφύγουν από την βία που δεχόντουσαν στρέφονταν για βοήθεια στους καθηγητές τους.

Φωτόπουλος.: Αδυναμία χαρακτήρα, δυσκολία στην επικοινωνία με τους συμμαθητές του.

Χατζής: Γιατί κορόιδεψαν συμμαθητή τους. Στην αρχή προσπάθησαν να το λύσουν μόνοι τους αλλά μετά το ανέφεραν σε καθηγητή.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Μισαηλίδη: Μια αδυναμία τους, είτε σε μαθησιακό επίπεδο είτε σε επίπεδο επικοινωνίας.

5. Ποιος είναι ο τρόπος σκέψης τους;

Αντύπας: Α) Θύτες: Θέλουν να επιβληθούν τα άλλα άτομα

Β) Θύμα: Δεν θέλει να δημιουργήσει δυσκολία στην οικογένειά του γιατί φοβάται.

Σελιμά: Α) Θύτες: Υποστηρίζουν ότι: 1) αστειεύονται και απλά το θύμα δεν κατάλαβε τον αστεϊσμό και παρεξήγησε. 2) δεν το ήθελαν, 3) κάποιος άλλος τους είπε να το κάνουν, 4) δεν αναγνωρίζουν ότι υπάρχει λανθασμένη συμπεριφορά εκ μέρος τους. (Ιδίως αυτοί που δεν έχουν μάθει τι σημαίνουν τα όρια.)

Β) Θύμα: Επιθυμούν να προστατευτούν χωρίς να γνωστοποιηθεί το πρόβλημά τους. Άλλοι θέλουν να τιμωρηθεί ο θύτης και άλλη απλά να φροντίσουμε να τον πείσουμε να πάψει την ενόχληση, άλλοι απλά στο εμπιστεύονται και δεν επιθυμούν να το μάθουν ούτε οι γονείς τους.

Μαράτου: Α) Θύτες: Να ανταποδώσει το χτύπημα ή την προσβολή / βρισιά του συμμαθητή.

Β) Θύμα: Το ίδιο.

Φωτόπουλος: Α) Θύτες: -

Β) Θύμα: Επιδιώκοντας την αποδοχή από τους συμμαθητές τους, διαρκώς αποδυναμώνουν το πρόβλημα.

Χατζής: Α) Θύτης: -

Β) Θύμα: Πάντα ελπίζουν να αλλάξει η κατάσταση αλλά όταν δεν αλλάζει ενημερώνουν τους καθηγητές.

Μισαηλίδη: Α) Θύτες: Πάντα σε πλαίσια πειράγματος μεταξύ συμμαθητών.

Β) Θύμα: Απομονώνεται λόγω μιας ιδιαιτερότητάς του.

6. Πώς μπορεί να αισθάνεται ο θύτης/το θύμα πριν και αφού έχει εκδηλωθεί το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας;

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Αντύπας: Α) Θύτης: Αισθάνεται μετά ικανοποίηση.

Β) Θύμα: Αισθάνεται φόβο, ντροπή.

Σελιμά.: Α) Θύτης: Πριν: Σίγουρα προσπαθεί να βρει τρόπο να εκτονωθεί.

Μετά: Χαίρετε να φέρνει σε δύσκολη θέση σε άλλους. Αισθάνεται ότι ανεβαίνει, κερδίζει θέση σε παρέες.

Β) Θύμα: Πριν: Ανυποψίαστο για ότι έρχεται.

Μετά: Ντροπιασμένο – προσβεβλημένο .

Μαράτου.: Α) Θύτης: Αδικημένος και οργισμένος πριν και δικαιωμένος μετά.

Β) Θύμα: Ξαφνιασμένος πριν, αδικημένος, απογοητευμένος μετά το φαινόμενο.

Φωτόπουλος.: Α) Θύτης: -

Β) Θύμα: Ντροπιασμένο και φοβισμένο.

Χατζής.: Α) Θύτης: -

Β) Θύμα: Μετά φοβισμένο και απομονωμένο.

Μισαηλίδη.: Α) Θύτης: Ισχυρός στα μέλη της τάξης.

Β) Θύμα: Αδύναμος, ταπεινωμένος, ξεκομμένος.

7.Τι συμπτώματα ψυχολογικών διαταραχών παρουσιάζουν τα παιδιά σε σχέση με το αν

I) εκφοβίζουν ή όχι άλλους (θύτης)

II) υφίστανται εκφοβισμό ή όχι εκφοβισμό (θύμα)

Αντύπας.: I) Επιθετικότητα, έλλειψη κοινωνικών δεξιοτήτων, διαταραχή του ελέγχου των παρορμήσεων.

II) Κυρίως άγχος, φοβίες, αϋπνίες, εφιάλτες, σωματικά ενοχλήματα, απόπειρα αυτοκτονίας.

Σελιμά.: I) Συχνά είναι παιδιά που έχουν προβλήματα στην οικογένεια και ξεσπούν με θυμό (σωματική βία) ή ειρωνεία – κοροϊδία (λεκτική βία) σε

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

άλλα παιδιά. Χαίρονται να νιώθουν ότι καταφέρνουν να κάνουν άλλα παιδιά να αισθάνονται άσχημα με την δικαιολογία πάντα ότι δήθεν αστειεύονται.

II) Αισθάνονται μοναξιά, αποξένωση. Απομονώνονται. Στενοχωριούνται και τους δημιουργούνται συμπλέγματα κατωτερότητας. Νιώθουν ότι δεν γίνονται αποδεκτοί έτσι όπως είναι και κλείνονται στον εαυτό τους. Συχνά θεωρούν ότι φταίνε αυτά που προσελκύουν τα πειράγματα των άλλων και ξεσπάνε σε κλάματα και άρνηση.

Μαράτου.: I)Θυμό και προσπάθεια να προσελκύσουν άτομα για να τους υποστηρίξουν στην άσκηση βίας.

II)Απογοήτευση, απομόνωση.

Φωτόπουλος.: I) –

II) -

Χατζής.: I) -

II) Άγχος μην ξανασυμβεί.

Μισαηλίδη.: I) -

II)-

B. Γονείς και παιδιά

8.Πώς η οικογένεια (γονείς) αντιδρούν όταν μαθαίνουν για την εκδήλωση του φαινομένου από τα παιδιά τους;

Αντύπας.: A) Γονείς του Θύτη: Το αρνούνται ότι συμβαίνει αυτό, δεν βοηθούν να αλλάξουν αυτήν την κατάσταση.

B) Γονείς του Θύματος: Αναστατώνονται πολύ και ανησυχούν. Καταφεύγουν στους καθηγητές.

Σελιμά.: A) Γονείς του θύτη: Συνήθως εκπλήσσονται και αρνιούνται ότι το παιδί τους το έκανε (χωρίς πρόκληση) φοβούμενοι την τιμωρία που ίσως του επιβληθεί. Έτσι το υποστηρίζουν και συχνά με επιθετικό τρόπο. Μόνο μετά από συζήτηση μπορεί να παραδεχτούν και να συνεργαστούν μαζί μας να αλλάξουνε την στάση του παιδιού. Βέβαια υπάρχουν και συνεργάσιμοι γονείς που επικοινωνούν με την οικογένεια του θύματος, λίγοι όμως.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

B) Γονείς του θύματος: Άλλοι στρέφονται εναντίον του σχολείου, διότι θεωρούν ότι στάθηκε ανίκανο να προστατέψει το παιδί τους και απειλούν τον θύτη. Άλλοι έρχονται το καταθέτουν στο σχολείο και ζητούν βοήθεια προκειμένου να το αντιμετωπίσουν.

Μαράτου.: *A) Γονείς του θύτη: Εκπλήσσονται συχνά !!*

B) Γονείς του θύματος: Αγανακτισμένοι, οργισμένοι, απειλητικοί!!

Φωτόπουλος.: *A) Γονείς του θύτη:-*

B) Γονείς του θύματος: Πολλές φορές αδυνατούν να το διαχειριστούν αλλά σε συνεργασία με το σχολείο ψάχνουν για λύση.

Χατζής.: *A) Γονείς του θύτη: -*

B) Γονείς του θύματος: Συνομιλούν με τον διευθυντή και τους καθηγητές και ζητούν την βοήθεια του.

Μισαηλίδη.: *A) Γονείς του θύτη: Προσπαθούν να αποδυναμώσουν το περιστατικό. Σπάνια αντιλαμβάνονται το φταίξιμο.*

B) Γονείς του θύματος: Σοκαρισμένοι, φοβισμένοι για την ψυχολογία του παιδιού τους.

9. Πώς μπορούν να βοηθήσουν οι γονείς του θύματος προκειμένου να ξεπεράσει αυτή τη τραυματική εμπειρία;

Αντύπας.: *Μπορούν να του δείξουν τρόπους αντιμετώπισης του θύτη. Να τον κοιτάζει και να του λέει «άσε με» να του μάθει τρόπους να διεκδικεί τα δικαιώματά του με αποφασιστικότητα και θάρρος.*

Σελιμά.: *Με πολύ συζήτηση με το παιδί. Το θύμα χρειάζεται να ξεκαθαρίσει μέσα του και να πιστή ότι δεν ευθύνεται για την βία που δέχεται και όταν συμβαίνει πρέπει να το πει στον γονιό ή τον καθηγητή. Να ενισχύσουν οι γονείς την αυτοεκτίμηση των παιδιών τους ώστε να είναι δυναμικά και να διεκδικούν τα δικαιώματά τους. ΝΑ ΜΙΛΑΝΕ!*

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Μαράτου.: *Να μην αφήνουν καμιά ευκαιρία να μαθαίνουν πως πήγαν τα παιδιά τους κάθε μέρα. Να τα ρωτούν με γνήσιο ενδιαφέρον. Να είναι κοντά τους, να τους ακούν προσεκτικά και όχι μόνο να συμβουλεύουν!*

Φωτόπουλος.: *Απευθυνόμενοι σε ψυχολόγο ή κοινωνικό λειτουργό.*

Χατζής.: *Απευθυνόμενοι στο σχολείο και στο συμβουλευτικό σταθμό νέων*

Μισαηλίδη: *Να έχουν την καλύτερη δυνατή επαφή με το παιδί ώστε να είναι πάντα ενήμεροι για την κατάσταση.*

10. Τι είδους επικοινωνία είχαν οι θύτες/τα θύματα με τους γονείς τους;

Αντύπας.: *A) Θύτης: Όχι καλή επικοινωνία.*

B) Θύμα: Όχι καλή επικοινωνία.

Σελιμά: *A) Θύτης: Συνήθως όχι καλή είτε με τον έναν είτε και με τους δύο γονείς. Σπάνιες οι αντίθετες περιπτώσεις και τότε ο θύτης παρουσιάζει γρήγορα μεταστροφή.*

B) Θύμα: Τα πιο πολλά το λένε μετά από καιρό πρώτα στους γονείς και το σχολείο το μαθαίνει τελευταίο. Άλλα δεν θέλουν να το μάθουν οι γονείς, φοβούμενοι τις αντιδράσεις τους.

Μαράτου.: *A) Θύτης: Όχι ουσιαστική επικοινωνία. Μια τυπική επαφή. Οι γονείς νόμιζαν όλα πάνε καλά με το παιδί.*

B) Θύμα: Φαίνεται ότι η επικοινωνία ήταν πιο βαθειά.

Φωτόπουλος.: *A) Θύτης: -*

B) Θύμα: Συνήθως τα παιδιά δεν αναφέρουν τίποτα στους γονείς και το σχολείο το οποίο ενημερώνεται ή από τρίτους ή όταν η κατάσταση ξεφύγει.

Χατζής.: *A) Θύτης: Συνήθως κακή.*

B) Θύμα: Συνήθως κακή.

Μισαηλίδη: *A) Θύτης:-*

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

B) Θύμα: Καλή επικοινωνία. Σε λίγες περιπτώσεις οι γονείς δεν είχαν επαφή και ενημέρωση.

Γ. Ηλικία και ενδοσχολική βία

11. Σε ποιες ηλικίες παρατηρείται το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας;

Αντύπας: Σε όλες τις ηλικίες, ακόμα και στο νηπιαγωγείο αλλά περισσότερο στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Σελιμά.: Πιστεύω πως ξεκινά από το δημοτικό σίγουρα ίσως και από την προσχολική ηλικία.

Μαράτου.: Σε οποιαδήποτε ηλικία. Από την ώρα που το παιδί εισέρχεται σε κάποιο μικρόκοσμο, είτε του νηπιαγωγείου, του δημοτικού και ούτως κάθε εξής.

Φωτόπουλος.: Κυρίως στην Γ' Γυμνασίου.

Χατζής.: Συνήθως σε όλες του Γυμνασίου.

Μισαηλίδη: Σε όλες τις ηλικίες. Αλλάζουν οι μορφές, ίσως μεγαλώνοντας.

12. Τα κρούσματα στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι περισσότερα σύμφωνα με τα δικά σας στατιστικά στοιχεία; Που νομίζεται ότι οφείλεται αυτό;

Αντύπας: Η εφηβεία επηρεάζει τα παιδιά στο να εκδηλώνουν πιο έντονα τα συναισθήματα που έχουν για αυτό και τα κρούσματα βίας είναι περισσότερα εκείνο το χρονικό διάστημα.

Σελιμά.: Σε σύγκριση με το δημοτικό όχι. Τα πιο πολλά παιδιά μεγαλώνοντας ωριμάζουν, όμως αυτό δεν συμβαίνει με όλα. Τον ρόλο του θύτη, ερχόμενα στο γυμνάσιο το συνεχίζουν αν δεν έχει βρεθεί στο μεταξύ κάποιος να σταθεί στο πρόβλημα τους. Στο γυμνάσιο σίγουρα είναι περισσότερα τα κρούσματα από το λύκειο λόγω ανωριμότητας.

Μαράτου.: Ξέρω να πω πως είναι πολλά και συχνά στο γυμνάσιο. Ενώ θα περίμενε κανείς να βελτιώνονται από το δημοτικό στο γυμνάσιο, η κατάσταση παραμένει μάλλον ίδια. Ίσως αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι μαθητές δεν ωριμάζουν τόσο όσο θα τους περιμέναμε σε μια ορισμένη ηλικία. Η αγωγή από το

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

σπίτι και το σχολείο δεν αποδίδει πάντα καρπούς και επίσης η αυτοεκτίμηση είναι χαμηλή.

Φωτόπουλος.: Στην εφηβεία, στην τάση προβολής.

Χατζής.: Όχι περισσότερα αλλά σίγουρα πιο έντονα λόγω εφηβείας.

Μισαηλίδη.: Ίσως να είναι περισσότερα. Μπορεί να οφείλονται στην τάση των εφήβων για ένταξη σε ομάδα με ίδια χαρακτηριστικά.

4. Μορφές και τόπος εκδήλωσης του φαινομένου

13. Ποια μορφή ενδοσχολικής βίας είναι πιο έντονη μέσα στο χώρο του σχολείου;

Αντύπας.: Κυρίως λεκτική, ψυχολογική.

Σελιμά.: Λεκτική – Ψυχολογική

Μαράτου.: Η λεκτική και η σωματική.

Φωτόπουλος.: Η λεκτική και μετά η σωματική.

Χατζής.: Συνήθως λεκτική βία, αλλά και σωματική.

Μισαηλίδη.: Απομόνωση του θύματος λαμβάνοντας συνεχώς κοροϊδευτικά σχόλια πιο σπάνια η βία είναι σωματική.

14. Ποια μορφή ενδοσχολικής βίας είναι περισσότερο τραυματική για τη ψυχολογία ενός παιδιού;

Αντύπας.: Λεκτική, ψυχολογική (όλες ανάλογα το άτομο και την ηλικία).

Σελιμά.: Λεκτική – Ψυχολογική (η παραπάνω)

Μαράτου.: Οποιαδήποτε μορφή μπορεί να αποβεί τραυματική για ένα παιδί, αυτό εξαρτάται από τον βαθμό ευαισθησίας του.

Φωτόπουλος.: Και οι δύο εξίσου (η λεκτική και η σωματική).

Χατζής.: Η σωματική.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Μισαηλίδη.: Ίσως η πρώτη (σωματική) αφού πιστεύει ότι δεν είναι ικανός να συμμετέχει στην ομάδα.

15. Σε ποιον τόπο εκδηλώνονται περισσότερο το φαινόμενο (εντός και εκτός σχολείου):

Αντύπας.: Πίσω από τις τουαλέτες, μακριά από μέρη που είναι φανερά. Στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι εκτός σχολείου σε μέρη μοναχικά. Να μην είναι φανερά στον κόσμο.

Σελιμά.: Προαύλιο – Γειτονιές – Τάξη

Μαράτου.: Και στα δύο. Τα ποιο σοβαρά θέματα προτιμούν όμως να τα λύνουν εκτός σχολικού χώρου.

Φωτόπουλος.: Στο προαύλιο αλλά και εκτός σχολείου

Χατζής.: Στις τουαλέτες ή στο προαύλιο. Πολλές φορές και εκτός σχολείου

Μισαηλίδη.: Κυρίως εντός του σχολείου που η επαφή είναι αναπόφευκτη.

E. Επιπτώσεις και αντιμετώπιση του φαινομένου

16. Ποιες είναι οι επιπτώσεις της ενδοσχολικής βίας στη προσωπική και κοινωνική ζωή ενός παιδιού:

Αντύπας.: Έχει δυσκολία στη προσωπική του ζωή, χαμηλή επίδοση στα μαθήματα ακόμα και μετατραυματικό στρες.

Σελιμά.: Όλοι έχουν να κάνουν με το σχολείο (αν ενδιαφέρεται ή όχι) και την οικογένεια (αν συζητά με το παιδί ή όχι).

Μαράτου.: Ανεξάρτητα από το αν είναι θύμα ή θύτης, το παιδί απομονώνεται, χάνει από την κοινωνικότητα του, μειώνεται η επίδοση του κατά πολύ στο σχολείο, χάνει συχνά το ενδιαφέρον για μάθηση ή παρακολούθηση των μαθημάτων του. Υπάρχει έλλειψη συγκέντρωσης, διάσπαση προσοχής, ή γενικότερα μία τάση απομόνωσης.

Φωτόπουλος.: Απομόνωση, φόβος, ένταση στο σπίτι.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Χατζής: -

Μισαηλίδη: Έλλειψη αυτοσεβασμού ή πίστης στον εαυτό του. Φοβάται να σταθεί ως οντότητα σε ένα συνολικό σύνολο.

17.Ποια είναι η κατάληξη των κακοποιημένων παιδιών λόγω ενδοσχολικής βίας:

Αντύπας: Αν δεν αντιμετωπιστεί δεν έχει καλή κατάληξη. Αν έχει αντιμετωπιστεί είναι καλύτερα.

Σελιμά: Κάποια γίνονται πιο δυνατά και αντιδρούν, διεκδικώντας τα δικαιώματά τους. Κάποιοι μετατρέπονται σε θύτες.

Μαράτου: Αν έχουν μιλήσει με εμάς, πάντα βρίσκουμε μία λύση, ενθαρρύνονται μέσα από την προσωπική συζήτηση προκειμένου να αλλάξουν στάση απέναντι στο περιστατικό. Παίρνει χρόνο (μέρες συχνά) η συζήτηση. Συνήθως αλλάζουν τρόπο σκέψης.

Φωτόπουλος: -

Χατζής: Εάν αντιμετωπιστεί έγκαιρα μειώνονται οι επιπτώσεις στο παιδί.

Μισαηλίδη: Εξαρτάται της βοήθειας που λαμβάνει ή πόσο έγκαιρα εκμυστηρεύεται το πρόβλημά του.

18.Πώς θα πρέπει να αντιμετωπίζει ένα παιδί μια πράξη ενδοσχολικής βίας και που θα πρέπει να απευθυνθεί για να μιλήσει γι' αυτό το πρόβλημα:

Αντύπας: Θα πρέπει να απευθυνθεί στους γονείς και στους καθηγητές. Στον διευθυντή, στον σύλλογο γονέων και κηδεμόνων, ακόμα και στην αστυνομία. Μπορεί επίσης να απευθυνθεί σε κατάλληλες κοινωνικές δομές.

Σελιμά: Με δυναμισμό. Πρέπει να μάθει να ΜΙΛΑΕΙ σε γονείς ή εκπαιδευτικούς και αυτό να το διαχωρίσει ως ενέργεια από το 'κάρφωμα'.

Μαράτου: Οφείλει να είναι ευαισθητοποιημένο και ενημερωμένο από τους καθηγητές του οπότε να καταγγέλλει κάθε πράξη βίας και οι πιο δυνατοί και συγκροτημένοι μπορούν να παίζουν ρόλο διαμεσολαβητή. Απευθύνεται στους καθηγητές που αποτελούν το παρατηρητήριο βίας ή σε όποιον εμπιστεύονται

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Φωτόπουλος.: Θα πρέπει να ενημερώνει πρώτα τους γονείς και μετά το σχολείο.

Χατζής.: Στους γονείς και στους καθηγητές.

Μισαηλίδη.: Θα πρέπει να νοιώθει υποχρέωση να μιλήσει για το πρόβλημα χωρίς να νοιώθει ντροπή. Σε όποιον καθηγητή νοιώθει άνετα να μιλήσει ή φυσικά σε γονείς.

19.Γιατί αυξήθηκαν τα κρούσματα τα τελευταία χρόνια:

Αντύπας.: Δεν έχουν αυξηθεί τα κρούσματα απλά τώρα έχουν βγει στην επιφάνεια. Ακόμα και στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Σελιμά.: Θεωρώ λόγο αποδόμησης της οικογένειας για διάφορους κοινωνικοοικονομικούς λόγους και ίσως λόγω του ελλείμματος ενίσχυσης των ανθρωπιστικών αξιών.

Μαράτου.: Δεν νομίζω ότι αυξήθηκαν. Απλά έγιναν πιο γνωστά. Αφυπνίστηκε η πολιτεία και έδωσε βάση και την σωστή διάσταση στα τρέχοντα προβλήματα της μαθητικής κοινότητας. Πράξεις βίας εν ολίγης είχαμε πάντα και πολλά. Η εκπαιδευτική κοινότητα όμως ευαισθητοποιήθηκε πια και οργανώθηκε.

Φωτόπουλος.: Η ανεξέλικτη βία που κυριαρχεί στην κοινωνία.

Χατζής.: Η παρακολούθηση πολλών σκηνών βίας μέσα από την τηλεόραση και τα ηλεκτρονικά και η έλλειψη διαπαιδαγώγησης.

Μισαηλίδη.: ΜΕΓΑΛΗ ΑΝΟΧΗ ΓΟΝΙΩΝ.

ΣΤ. Κοινωνικός λειτουργός και το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας

20.Θεωρείται ότι ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να βοηθήσει στην μείωση του φαινομένου μέσα στο σχολείο:

Αντύπας.: Σίγουρα, ναι.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Σελιμά.: Ναι, εφόσον είναι διαρκώς μέσα στο σχολείο, ζει τις συμπεριφορές των μαθητών και επεμβαίνει άμεσα, όταν παρουσιάζεται το φαινόμενο, ώστε να χτυπηθεί στην ρίζα του εν τη γενέσει του.

Μαράτου.: Απολύτως!! Θα ήταν εκεί να μιλήσει και να βοηθήσει όσο ο εκπαιδευτικός είναι στην τάξη και δεν παίρνει είδηση τι έχει συμβεί παράλληλα σε άλλο χώρο. Συχνά τα φαινόμενα, μικρότερα η μεγαλύτερα, είναι καταγιστικά. Ο ρόλος μας είναι πολλαπλός. Η ύπαρξη κοινωνικού λειτουργού θα βοηθούσε σαφέστατα με την διάθεση του χρόνου του και της εμπειρίας του. Έπειτα μερικοί μαθητές εμπιστεύονται και εκμυστηρεύονται πιο εύκολα σε έναν ειδικό και διαφορετικό από τον καθηγητή τους.

Φωτόπουλος.: Φυσικά.

Χατζής.: Σίγουρα

Μισαηλίδη.: Βέβαια. 1) Αναγνώριση κάθε περιστατικού από όλα τα παιδιά,

2) Απενεχοποίηση του θύματος ώστε να μπορεί να ανοιχτεί.

21.Είναι απαραίτητη η ύπαρξη του στις σχολικές μονάδες και ειδικότερα στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση;

Αντύπας.: Ναι, σίγουρα.

Σελιμά.: Απολύτως απαραίτητη.

Μαράτου.: Νομίζω ότι ήδη απάντησα, με το αμέσως προηγούμενο. Ναι!! Αν νοιαζόμαστε ουσιαστικά για την παιδική εφηβική ψυχή, απολύτως ναι! Δεν είμαστε έμπειροι ή καταρτισμένοι όλοι οι εκπαιδευτικοί για έναν τέτοιο ρόλο

Φωτόπουλος.: Ναι

Χατζής.: Ναι

Μισαηλίδη.: Σίγουρα βοηθά ΚΥΡΙΩΣ στην πρόληψη αλλά και στην αντιμετώπιση ή αποκατάσταση σχέσεων.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

22. Εκτός από τα παιδιά θεωρείται ότι μπορούν να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς ιδιαίτερα στην εφηβική ηλικία (δευτεροβάθμια εκπαίδευση). Αν ναι, με ποιους τρόπους;

***Αντύπας.:** Μέσω της ενημέρωσης, παρέμβαση στους γονείς αλλά και σε ειδικές δομές.*

***Σελιμά.:** ΜΕ ΔΙΑΛΟΓΟ και ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ. Οι περισσότεροι γονείς δηλώνουν και οι ίδιοι ανίκανοι να αντιμετωπίσουν τα παιδιά τους. Δεν γνωρίζουν τι κάνουν.*

***Μαράτου.:** Ναι, με ενημερώσεις, παρουσιάσεις ή ακόμα πορίσματα τους μετά από τη θητεία τους στην συγκεκριμένη σχολική μονάδα.*

***Φωτόπουλος.:** Με το να γνωρίζουν και τα παιδιά και το σχολείο πως θα προλαμβάνονται και πως θα αντιμετωπίζονται τέτοια περιστατικά.*

***Χατζής.:** Με συζητήσεις, ενημερωτικό υλικό κ.λπ.*

***Μισαηλίδη:** Διάγνωση του προβλήματος. Αντιμετώπιση και βοήθεια στις συμπεριφορές των παιδιών – θύτες.*

Συμφώνα με τις απαντήσεις που λάβαμε από τις συνεντεύξεις καταλήγουμε στα εξής:

- Ø Τα θύματα είναι τα παιδιά που ζητούν βοήθεια από τρίτους (παιδοψυχολόγους, εκπαιδευτικούς) και συνήθως ο αριθμός τους είναι μεγαλύτερος.
- Ø Οι θύτες είναι συνήθως αδιάφοροι. Σε ελάχιστες περιπτώσεις δηλώνουν μεταμέλεια μόνο και μόνο για να γλυτώσουν από κάποια τιμωρία ή ποινή. Τα συναισθήματα που εκδηλώνουν είναι οργή, μίσος και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι περισσότεροι ζουν σε μια δυσλειτουργική οικογένεια. Αντίθετα, τα θύματα παρόλο που κάποια από αυτά νιώθουν οργή γιατί δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο, συνήθως έχουν χαμηλό προφίλ και αυτοεκτίμηση και δεν επιδιώκουν να αναμειχθούν σε καβγάδες. Νιώθουν ντροπή και πολλές φορές αποκτούν μια αρνητική εικόνα για το σχολείο που τα αποτρέπει στο να θέλουν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

- Ø Οι λόγοι που οδήγησαν του θύτες σε αυτή την πράξη ποικίλουν. Άλλοι αναφέρουν ότι το οικογενειακό περιβάλλον επηρέασε τους θύτες στο να αντιδράσουν έτσι. Άλλοι επισημαίνουν ότι τους δίνει την αίσθηση της κυριαρχίας και όταν κάτι τους προκαλεί για παράδειγμα ένα γεγονός ή μια φράση τότε ασκούν ενδοσχολική βία. Ίσως είναι αδύναμοι χαρακτήρες που δεν ασχολούνται με τα μαθήματα και δυσκολεύονται στο να επικοινωνήσουν με τους συμμαθητές τους.
- Ø Θύματα είναι τα παιδιά που έχουν αδύναμο χαρακτήρα και κάποιο χαρακτηριστικό που τα κάνει να διαφέρουν από τους υπόλοιπους συμμαθητές τους είτε αυτό είναι εξωτερικό, όπως για παράδειγμα επιπλέον βάρος, μικρό ύψος ή μεγάλη μύτη και αυτιά) είτε επειδή είναι πιο έξυπνοι, καλοί μαθητές κτλ. Για να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο στρέφονται πρώτα προς τους εκπαιδευτικούς τους και τους αναφέρουν τα περιστατικά γιατί οι ίδιοι αδυνατούν να βελτιώσουν ή να εξαλείψουν το φαινόμενο. Συνήθως επιλέγουν κάποιο άτομο από την εκπαίδευση που είναι πιο οικείο σε αυτούς και το εμπιστεύονται πιο πολύ.
- Ø Ανάλογα με τους θύτες υπάρχουν και διαφορετικοί τρόποι που αντιλαμβάνονται το φαινόμενο της βίας. Κάποιοι θεωρούν ότι το θύμα τους έχει παρεξηγήσει. Ένα ποσοστό από αυτούς το μετανιώνουν αργότερα γιατί υποστηρίζουν ότι κάποιος άλλους τους ώθησε για να το κάνουν. Επιπλέον κάποιοι δεν αναγνωρίζουν ως λάθος την συμπεριφορά τους και ανταποδίδουν τα χτυπήματα που δέχονται για να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο τα θύματα. Τα θύματα φοβούνται, απομονώνονται και δεν αντιδρούν αν δεν φτάσουν στα όρια τους. Συνήθως δεν θέλουν οι οικογένεια τους, οι φίλοι τους και οι συμμαθητές τους να γνωρίζει για το περιστατικό ή τα περιστατικά βίας και αναφέρουν το γεγονός σε κάποιο εκπαιδευτικό τους.
- Ø Ο θύτης αισθάνεται οργισμένος και αδικημένος αλλά μόλις εκδηλώσει την βίαιη πράξη νιώθει ανακούφιση γιατί εκτονώθηκε από τα συναισθήματα που είχε και αποτελεί πλέον ένα ισχυρό (δυνατό) μέλος της τάξης. Τα θύμα φοβάται και προσπαθεί να απομακρυνθεί γιατί νιώθει ντροπή.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

- Ø Οι θύτες εκδηλώνουν επιθετικότητα και έλλειψη κοινωνικών δεξιοτήτων. Είναι συχνά παιδιά που προέρχονται από οικογένειες με διάφορα προβλήματα και ασκούν σωματική ή λεκτική βία για να εκτονωθούν σε άλλα παιδιά. Κυρίως άγχος, φόβο, μοναξιά και αποξένωση νιώθουν τα θύματα. Στενοχωριούνται γιατί δεν γίνονται αποδεκτοί έτσι όπως είναι και θεωρούν ότι αυτά ευθύνονται που προσελκύουν τα πειράγματα των άλλων και ξεσπάνε σε κλάματα και άρνηση.
- Ø Οι γονείς του θύτη δεν θέλουν να πιστέψουν ότι το παιδί τους έχει τέτοιες ακραίες αντιδράσεις και συχνά θεωρούν ότι κάνουν λάθος που το κατηγορούν. Εκπλήσσονται και ελάχιστοι συνεργάζονται ώστε να αλλάξει η κατάσταση. Οι γονείς του θύματος είτε στέφονται ενάντια του σχολείου είτε ζητούν την βοήθεια του ώστε να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο. Φοβούνται για την ψυχολογία του παιδιού τους και θέλουν να το προστατεύσουν από το θύτη.
- Ø Οι γονείς πρέπει να γνωρίζουν την κατάσταση που βρίσκεται το παιδί τους και να μην είναι αδιάφοροι γι αυτό. Το παιδί πρέπει να μάθει να αντιμετωπίζει τους φόβους τους (στην προκείμενη περίπτωση τον θύτη / θύτες), να μιλάει για αυτούς και με την βοήθεια των εκπαιδευτικών, των ψυχολόγων αλλά και των κοινωνικών λειτουργών να αποκτά θάρρος.
- Ø Η επικοινωνία των γονέων με τον θύτη φαίνεται να είναι σχεδόν ανύπαρκτη σε σημείο που οι γονείς να μην γνωρίζουν τι κάνει το παιδί τους. Για την σχέση θυμάτων – γονέων οι γνώμες δίστανται. Άλλοι θεωρούν ότι είχαν καλή επικοινωνία γι αυτό και ώστε μετά από καιρό ενημερώθηκαν για την βία που δέχονται τα παιδιά τους από τα ίδια και άλλοι θεωρούν ότι είναι κακή η επικοινωνία διότι φοβούνται τις αντιδράσεις τους.
- Ø Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας δεν έχει ηλικία. Μπορεί να εκδηλωθεί ακόμη και από την προσχολική ηλικία αλλά σε έξαρση βρίσκεται στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

- Ø Τα κρούσματα ενδοσχολικής βίας ίσως και να είναι περισσότερα στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση λόγω της εφηβείας όμως αυτό δεν είναι πάντα απόλυτο.
- Ø Η λεκτική και η σωματική βία είναι οι δυο μορφές ενδοσχολικής βίας που εμφανίζονται πιο έντονα στους χώρους του σχολείου.
- Ø Η σωματική βία θεωρείται η πιο τραυματική για ένα παιδί με δεύτερη την λεκτική βία.
- Ø Η ενδοσχολική βία εκδηλώνεται είτε εντός είτε εκτός του σχολείου. Το προαύλιο σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν αποτελεί τον βασικό χώρο εκδήλωσης του φαινομένου χωρίς βέβαια αν μην τονίζεται ότι ένας μεγάλος αριθμός κρουσμάτων συμβαίνει και εκτός σχολικού χώρου.
- Ø Το παιδί - θύμα νιώθει φόβο, απομονώνεται από την κοινωνία και αντιμετωπίζει πολλά προβλήματα στο σχολείο αφού υπάρχει έλλειψη προσοχής, άρνηση να παρακολουθήσει τα μαθήματα και μείωση της απόδοσής του.
- Ø Ο χρόνος που να αντιληφθούν το γεγονός οι ενήλικες επηρεάζει και την κατάλληλη των θυμάτων. Όσο πιο γρήγορα αντιμετωπιστεί τόσο πιο λίγες θα είναι και οι συνέπειες.
- Ø Το παιδί - θύμα θα πρέπει να απευθυνθεί σε κάποιον ή κάποιους ενήλικες όπως για παράδειγμα είναι οι γονείς, οι καθηγητές αλλά και ακόμη και η αστυνομία.
- Ø Κάποιοι υποστηρίζουν ότι το φαινόμενο έγινε πιο γνωστό λόγω της μεγάλης προβολής του έχει από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και δεν αυξήθηκαν σε αριθμό τα περιστατικά βία στα σχολεία. Κάποιοι άλλοι θεωρούν ότι οι γονείς αλλά και η κοινωνία αποτέλεσαν τους λόγους αύξησης τους.
- Ø Όλοι συμφωνούν πως ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι σημαντικός στην εκπαίδευση.
- Ø Θεωρείται αναγκαία η ύπαρξη του ακόμη και στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

- Ø Μέσω της ενημέρωσης και με επικοινωνία μπορεί να βοηθήσει όλα τα εμπλεκόμενα μέλη στην εξάλειψη του φαινομένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στην Ελλάδα, ο αριθμός των μαθητών που πέφτουν θύματα διαφόρων μορφών βίας στο σχολείο αγγίζει το 10% - 15% ενώ οι θύτες υπολογίζεται ότι ξεπερνούν το 5% του συνόλου των μαθητών (ενότητα 2.4). Αυτά τα αποτελέσματα συμπίπτουν με αυτά της έρευνας που πραγματοποιήσαμε αφού όπως μας επισήμαναν τα θύματα είναι περισσότερα σε αριθμό από τους θύτες.

Σύμφωνα με αυτά που αναφέρθηκαν στην ενότητα 2.3, οι θύτες είναι μη δημοφιλή παιδιά με χαμηλή αυτοπεποίθηση και ίσως κάποια από αυτά να έχουν και προβλήματα στο ίδιο τους το σπίτι. Η έρευνα μας διαπίστωσε ότι είναι συνήθως αδιάφοροι και σε ελάχιστες περιπτώσεις δηλώνουν μεταμέλεια μόνο και μόνο για να γλυτώσουν από κάποια τιμωρία ή ποινή. Τα συναισθήματα που εκδηλώνουν είναι οργή, μίσος και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι περισσότεροι ζουν σε μια δυσλειτουργική οικογένεια. Ίσως επίσης, είναι αδύναμοι χαρακτήρες που δεν ασχολούνται με τα μαθήματα και δυσκολεύονται στο να επικοινωνήσουν με τους συμμαθητές τους. Ένα ποσοστό από αυτούς το μετανιώνουν αργότερα όμως τις περισσότερες φορές δεν αναγνωρίζουν ως λάθος την συμπεριφορά τους. Συχνά, εκδηλώνουν επιθετικότητα και έλλειψη κοινωνικών δεξιοτήτων αφού είναι παιδιά που προέρχονται από οικογένειες με διάφορα προβλήματα και ασκούν σωματική ή λεκτική βία για να εκτονωθούν σε άλλα παιδιά.

Αντίθετα, τα αποτελέσματα της έρευνάς μας έχουν δείξει ότι τα θύματα παρόλο που κάποια από αυτά νιώθουν οργή γιατί δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο, έχουν χαμηλό προφίλ και αυτοεκτίμηση. Νιώθουν ντροπή και πολλές φορές αποκτούν μια αρνητική εικόνα για το σχολείο που τα αποτρέπει στο να μην θέλουν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα. Φοβούνται, απομονώνονται και δεν αντιδρούν αν δεν φτάσουν στα όρια τους. Συνήθως δεν θέλουν οι οικογένειά τους,

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

οι φίλοι τους και οι συμμαθητές τους να γνωρίζουν για το περιστατικό ή τα περιστατικά βίας και αναφέρουν το γεγονός σε κάποιο εκπαιδευτικό τους. Κυρίως άγχος, φόβο, μοναξιά και αποξένωση νιώθουν τα θύματα. Στενοχωριούνται γιατί δεν γίνονται αποδεκτοί έτσι όπως είναι και θεωρούν ότι αυτά ευθύνονται που προσελκύουν τα πειράγματα των άλλων και ξεσπάνε σε κλάματα και άρνηση. Έρευνες που αναφέρθηκαν παραπάνω (ενότητα 2.3) επισημαίνουν την ανασφάλεια και την χαμηλή αυτοεκτίμηση που διαθέτουν.

Η αντιμετώπιση προβληματικών καταστάσεων στο σχολείο δεν αποτελεί μόνο υπόθεση του εκπαιδευτικού αλλά χρειάζεται συστηματική και δημιουργική συνεργασία όλων των μελών του συλλόγου διδασκόντων για να υπάρξουν θετικά αποτελέσματα. Παράλληλα όμως θα πρέπει να υπάρχει κλίμα συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων. Οι γονείς οφείλουν να δράσουν έντονα και ακαριαία στην αντιμετώπιση της ενδοσχολικής βίας σε όποια κατηγορία και να ανήκουν τα παιδιά τους δηλαδή, είτε να είναι θύματα είτε θύτες. Συγκεκριμένα οι γονείς πρέπει να βρίσκονται κοντά στα παιδιά τους και να προσπαθούν να συζητάνε μαζί τους. Μέσα από το διάλογο θα είναι σε θέση να αντιληφθούν εάν τα παιδιά τους έχουν πέσει θύματα (ενότητα 3.2). Όμως σύμφωνα με την έρευνα μας, οι γονείς του θύτη δεν θέλουν να πιστέψουν ότι το παιδί τους έχει τέτοια ακραία συμπεριφορά ενώ οι γονείς του θύματος είτε στέφονται ενάντια του σχολείου είτε ζητούν την βοήθεια του ώστε να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας δεν έχει ηλικία. Παρόλα αυτά τα κρούσματα της ενδοσχολικής βίας είναι περισσότερα στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση λόγω της εφηβείας χωρίς όμως αυτό να είναι και απόλυτο. Οι δυο μορφές που εμφανίζονται πιο έντονα στους χώρους του σχολείου είναι η λεκτική και η σωματική βία κάτι που επισημαίνεται και στην ενότητα 2.4.

Το 93% των μαθητών παραδέχεται ότι έχει αντιληφθεί περιστατικά ενδοσχολικής βίας κατά τη διάρκεια του διαλείμματος στον προαύλιο χώρο και το 81% των μαθητών είναι μάρτυρες περιστατικών, τα οποία έχουν λάβει χώρα μέσα στην τάξη (ενότητα 2.5) κάτι που συμπίπτει με τα αποτελέσματα της δικής μας έρευνας μιας και το προαύλιο σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν αποτελεί τον βασικό χώρο εκδήλωσης του φαινομένου.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

Τα τελευταία 5 χρόνια όπου παρατηρείται αυξητική τάση των κρουσμάτων που οι μαθητές ενδέχεται να έχουν υποστεί βία και εκφοβισμό το οποίο αγγίζει μέχρι και το 30% (ενότητα 2.4). Το Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής διαπίστωσε σημαντική αύξηση στο ποσοστό των εφήβων που αναφέρουν ότι έχουν υπάρξει θύτες εκφοβισμού (15,8% - 2010 και 9,1% - 2002) ενώ το ποσοστό μαθητών που έχουν υπάρξει θύματα εκφοβισμού μένει αμετάβλητο (ενότητα 2.4). Στην έρευνα που πραγματοποιήσαμε αναφέρθηκε ότι η ενδοσχολική βία έγινε πιο γνωστή λόγω της μεγάλης προβολής της από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και δεν αυξήθηκαν σε αριθμό τα περιστατικά βίας στα σχολεία. Βέβαια κάποιοι άλλοι απάντησαν ότι οι γονείς αλλά και η κοινωνία αποτέλεσαν τους λόγους αύξησης των ποσοστών τους.

Όλοι συμφωνούν πως ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι σημαντικός στην εκπαίδευση και θεωρείται αναγκαία η ύπαρξη του ακόμη και στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση (αποτελέσματα της έρευνας μας). Γι αυτό προτείνουμε την ύπαρξη του στα ελληνικά σχολεία διότι:

- είναι συνδεδετικός κρίκος μεταξύ σχολείου και οικογένειας αφού πολλές φορές οι γονείς αγνοούν για το τι συμβαίνει στο παιδί τους.
- συνεργάζεται με τις οικογένειες των μαθητών, τους/τις καθηγητές/τριες και το διοικητικό προσωπικό του σχολείου.
- δημιουργεί εξατομικευμένα σχέδια παρέμβασης με μαθητές, ομάδες μαθητών και με τις οικογένειες τους αφού το φαινόμενο δεν αποτελεί πρόβλημα μόνο του θύτη και του θύματος αλλά όλης της σχολικής κοινότητας.
- συμμετέχει σε διεπιστημονικές ομάδες
- προτείνει προγράμματα πρόληψης κοινωνικών και άλλων προβλημάτων.

Όσο αφορά το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο κοινωνικός λειτουργός παρεμβαίνοντας μπορεί να δώσει άμεση λύση στο φαινόμενο ανάλογα με την περίπτωση. Βεβαία όσο και δύσκολη κι αν είναι, έχει την δυνατότητα αν υπάρξει σωστή συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς, την οικογένεια και γενικά την κοινωνία σε συνδυασμό με τις κατάλληλες τεχνικές να εξαλείψει το φαινόμενο. Γι αυτό όσο πιο γρήγορα γίνει αντιληπτό και

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού
λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-
παρέμβαση)

ενημερωθεί ο κοινωνικός λειτουργός τόσο λιγότερες επιπτώσεις θα υπάρξουν.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Αρτέμης Ε. (2014) Σχολικός εκφοβισμός. Μαθητές και εκπαιδευτικοί σε δράση και αντίδραση, Αθήνα.
2. Αρτινοπούλου Β., (2001), Βία στο σχολείο. Έρευνες και πολιτικές στην Ευρώπη, Αθήνα, Μεταίχμιο.
3. Ασημακόπουλος, Χ., Χατζηπέμος, Θ., Σουμάκη, Ε., Διαρεμέ, Σ., Γιαννακοπούλου, Θ. & Τσιάντης, Γ. (2000). «Το φαινόμενο του εκφοβισμού στο Δημοτικό Σχολείο: Απόψεις μαθητών, απόψεις εκπαιδευτικών». Παιδί και Έφηβος. Ψυχική Υγεία και Ψυχοπαθολογία, Ελληνική Εταιρεία Ψυχαναλυτικής Ψυχοθεραπείας Παιδιού και Εφήβου, Τόμος 10, Τεύχος 1. Αθήνα: Καστανιώτη
4. Κάργα Στ. (2008). Σχολικός εκφοβισμός και θυματοποίηση - Βιβλιογραφική επισκόπηση, Δημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Θεσσαλονίκη.
5. Κάργα, Σ. Δ. (2013) Οι απόψεις των γονιών γύρω από το σχολικό εκφοβισμό και τα δικαιώματα του παιδιού, Θεσσαλονίκη.
6. Κάτσικας, Χ. (2008). Οδηγός σπουδών και επαγγέλματος, Αθήνα: Σαββάλας.
7. Κοκκέβη Α., Σταύρου Μ., Φωτίου Α., Καναβού Ε. Έφηβοι και βία. Σειρά θεματικών τευχών: Έφηβοι, Συμπεριφορές & Υγεία. Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής. Αθήνα, 2011.
8. Κούρος Ι. (1993). Ψυχολογικά θέματα παιδιών και εφήβων, εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
9. Νεστορίδου Α., Καρακάς Α., Ζαγκάλης Θ., Δασκαλάκη Α., (2010) Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού, Τεχνολογικά Χρονικά, τεύχος 22.
10. Ντολτό, Φ. και Ντολτό - Τολίτζ, Κ. (1993) Έφηβοι. Προβλήματα και ανησυχίες. Αθήνα: Πατάκη.

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

11. Παπάζογλου Α. (2014) Ο ρόλος της οικογένειας και των συνομήλικων στη διαμόρφωση της ταυτότητας των εφήβων, Έρευνα, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών– Επιστημονικών Θεμάτων, Τεύχος 3ο, 177-193.
12. Παπαιωάννου Κ., (2000) Παιδιά - Γονείς, Κοινωνικοί Λειτουργοί, Αθήνα: Έλλην.
13. Παπαρίζος Αντ. (2001), «Θεός, Εξουσία και θρησκευτική συνείδηση», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
14. Τριανταφύλλου Κ.,(2009), «Εφηβοι και γονείς» (Συμβουλευτική για γονείς εφήβων) Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα.
15. Τσιάντης (2008) Ενδοσχολική βία, 11ο Προγραμμα Προαγωγής Ψυχικής Υγείας Αθήνα.
16. Χήνας Π., Χρυσαφίδης Κ. (2000) Επιθετικότητα στο σχολείο. Προτάσεις για πρόληψη και αντιμετώπιση, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα.
17. Ψάλτη, Α., Κωνσταντίνου, Κ. (2007). Το φαινόμενο του εκφοβισμού στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: Η επίδραση φύλου και εθνοπολιτισμικής προέλευσης. Ψυχολογία, 14(4), 329-345.

ΞΕΝΗ

1. Antoniadou, N., & Kokkinos, C. M. (2013). A review of cyber-bullying research in Greece. *International Journal of Adolescence and Youth*. Advance online publication. DOI:10.1080/02673843.2013.778207.
2. Aspy, C. B., Vesely, S. K., Ofman, R. F., Tolma, E., Rodine, S., Marshall, L. Fluhr, J. (2012). School-related assets and youth risk behaviors: Alcohol consumption and sexual activity. *Journal of School Health*, 82, 3-10.
3. Baldry, A.C., & Farrington, D.P. (2004). Evaluation of an intervention program for the reduction of bullying and victimization in schools. *Aggressive Behavior*, 30, 1–15.
4. Battistich, V., & Horn, A. (1997). The relationship between students' sense of their school as a community and their involvement in problem behaviors. *American Journal of Public Health*, 87, 2001.
5. Besag, E.V. (1989) & Olweus, D. (1993). What is Bullying?

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού
λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-
παρέμβαση)

www.youthviolence.edschool.virginia.edu.mht [8/7/2013].

6. Bosworth, K., Espelage, D., & Simon, T. (1999). Factors associated with bullying behavior in middle school students. *The Journal of Early Adolescence*, 19, 341–352.
7. Cohen, J., McCabe, E. M., Michelli, N. M., Pickeral, T. (2009). School climate: Research, policy, practice, and teacher education. *Teachers College Record*, 111, 180-213.
8. Cox, T. (1995). Stress, coping and physical health. In A. Broome & S. Llewelyn (Eds.), *Health psychology: Process and applications* (2nd ed., pp. 21–35). London: Singular Publication Group.
9. Craig, W. M., Henderson, K., Murphy, J.G. (2000) Prospective teachers' attitudes toward bullying and victimization. *School Psychology International*, 21, 5-21.
10. Craig, W., Pepler, D. & Blais, J., (2007). Responding to Bullying: What Works?. *School Psychology International*, 28, 465 – 477
11. Craig, W., Pepler, D. & Blais, J., (2007). Responding to Bullying: What Works?. *School Psychology International*, 28, 465 – 477.
12. Cullingford, C. & Brown, G. (1995) Children's perceptions of victims and bullies. *Education 3-13*, 23 (2), 11-17.
13. Department of education and skills (2013) Anti-bullying procedures for primary and post-primary schools (<https://www.education.ie/en/Publications/Policy-Reports/Anti-Bullying-Procedures-for-Primary-and-Post-Primary-Schools.pdf>).
14. Farrington D.P., Ttofi M.M., (2010) School-Based Programs to Reduce Bullying and Victimization, NCJRS.
15. Farrington, D.P. (1993). Understanding and preventing bullying. In M. Tonny and N. Morris (Eds). *Crime and Justice*, Vol 17, Chicago: University of Chicago Press.
16. Fekkes, M., Pijpers, F. M. I., & Verloove-Vanhorick, S. P. (2005). Bullying:

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού
λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-
παρέμβαση)

- Who does what, when and where? Involvement of children, teachers and parents in bullying behavior. *HealthEducationResearch*, 20(1), 81-91.
17. Fulya CENKSEVEN ÖNDER, Filiz YURTAL, (2008) An Investigation of the Family Characteristics of Bullies, Victims, and Positively Behaving Adolescents, *EğitimDanışmanlığıveAraştırmaları İletişimHizmetleri Tic. Ltd. Şti.*
18. Juvonen J., Graham S. (2001) *Peer Harassment In School*, The Guilford Press New York London, 310-331.
19. Kochenderfer, B. J., & Ladd, G. W. (1996). Peer victimization: Manifestations and relations to school adjustment in kindergarten. *JournalofSchoolPsychology*, 34, 267–283.
20. Larochette, A., Murphy, A. N., & Craig, W. M. (2010). Racial bullying and victimization in Canadian school-aged children: Individual and school level effects. *SchoolPsychologyInternational*, 31, 389- 408.
21. Lee, C., (2006). *Preventing Bullying in Schools. A Guide for Teachers and Other Professionals*. London: PaulChapmanPublishing
22. Lerner, J.V., Phelps, E., Forman, Y., & Bowers, E.P. (2009). Positive youth development. In R. M. Lerner, & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of Adolescent Psychology* (3rd ed., pp. 524–558). Hoboken, NJ: Wiley.
23. Linden M., *Sexual Bullying: thousands of pupils suspended* (2009) στο www.indepenent.co.uk.
24. Mayo Clinic. (2001). "Headline Watch: One-third of U.S. kids affected by bullying." Mayo Foundation for Medical Education and Research (MFMER).
<http://www.mayoclinic.com/findinformation/conditioncenters/invoke.cfm?objectid=09C423AB-1A81-448D-B9730315E83291E4>
25. Meraviglia, M.G., Becker, H., Rosenbluth, B., Sanchez, E., & Robertson, T. (2003). The Expect Respect project. Creating a positive elementary school climate. *JournalofInterpersonalViolence*, 18, 1347–1360.
26. Morita, Y., Soeda, H., Soeda, K., &Taki, M. (1998). Japan. In P. K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano, & P. T. Slee (Eds.), *The*

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού
λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-
παρέμβαση)

- nature of school bullying: A cross-national perspective (pp. 309–323).
London: Routledge.
27. Musher-Eizeman, D. R., Boxer, P., Danner, S., Dubow, E. F., Goldstein, S.
E., & Herretick, D. M. I. (2004). Social-cognitive mediators of the relation
of environmental and emotion regulation factors to children's aggression.
Aggressive Behavior, 30, 389–408.
28. Olweus, D. (1978) *Aggression in schools Q Bullies and Whipping_boys*.
London: Wiley.
29. Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*.
Cambridge, MA: Blackwell.
30. Olweus, D. (2002). *Bullying at school*. Malden, MA: Blackwell Publishers.
31. Olweus, D. (2009) *Εκφοβισμός και βία στο Σχολείο: Τι γνωρίζουμε και τι
μπορούμε να κάνουμε*, Εκδ. Εταιρείας Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού
και του Εφήβου Ε.Ψ.Υ.Π.Ε., Αθήνα.
32. Peterson, L., & Rigby, K. (1999). Countering bullying at an Australian
secondary school with students as helpers. *Journal of Adolescence*, 22, 481–
492.
33. Puukari S. (2001) *A Comparative Study of Educational Policies and
Effective School-Based Strategies to Reduce Violence in Schools*.
Research project, University of Jyväskylä/Department of Teacher Education,
1997-1999.
34. Rigby, K. (1997) *What children tell us about bullying in schools* Children
Australia.
35. Rigby, K. (1997a). Reflections on Tom Brown's Schooldays and the
problem of bullying today. *Australian Journal of Social Science*, 4(1), 85–96.
36. Rigby, K. (1999). Peer victimization at school and the health of secondary
school students. *The Journal of School Psychology*, 69, 95–104.
37. Rigby, K. (2002). *New perspectives on bullying*. Philadelphia: Kinglsey.
38. Rigby, K. (2008a) *Σχολικός Εκφοβισμός, Σύγχρονες απόψεις*, Αθήνα.
39. Rigby, K., (2008). *Children and Bullying. How Parents and Educators Can
Reduce Bullying at School*. USA: Blackwell Publishing

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού
λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-
παρέμβαση)

40. Rigby, K., & Slee, P. T. (1993). Dimensions of interpersonal relation among Australian children and implications for psychological well-being. *British Journal of Educational Psychology*, 133, 33–42.
41. Rivers, I., Poteat, V. P., Noret, N., & Ashurst, N. (2009). Observing bullying at school: The mental health implications of witness status. *School Psychology Quarterly*, 24, 211–223.
42. Roland, E. (2000). Bullying in school: Three national innovations in Norwegian schools in 15 years. *Aggressive Behavior*, 26, 135–143.
43. Salmivalli, C., Lagerspetz, K.M. J., Bjorkqvist K., Osterman, K., Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process Participant roles and their relations to social status within the group, *Aggressive Behavior*, 22, 1-15.
44. Salmon G., James A., Smith M.D., (1998) Bullying in schools: self reported anxiety, depression, and self esteem in secondary school children, 317(7163): 924–925.
45. Sapouna, M. (2008). Bullying in Greek Primary and Secondary Schools. *School Psychology International*, No. 2.
46. Selosse, J. (1998) Βία (προέλευση, σενάρια, πρότυπα) και μη προσαρμογής, Εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
47. Slee, P. T. (1995). Peer victimization and its relationship to depression among Australian primary school students. *Personality and Individual Differences*, 18(1), 57– 62.
48. Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., & Tippett, N. (2006). An investigation into cyberbullying, its forms, awareness and impact, and the relationship between age and gender in cyberbullying, from <http://www.antibullyingalliance.org.uk/pdf/CyberbullyingreportFINAL230106.pdf>.
49. Smith, P.K., Morita, Y., Junger-Tas, T., Olweus, D., Catalano, R. & Slee, D. (1999). *The Nature of School Bullying. A cross-national perspective.* London: Routledge

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού
λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-
παρέμβαση)

50. Smith, P.K., Morita, Y., Junger – Tas, J., Olweus, D., Catalano, R., & Slee, P. (1999). The nature of school bullying: A cross national perspective. London: Routledge.
51. Steinberg D. (1987) Basic Adolescent Psychiatry. Blackwell Scientific Publications, Oxford, U.K.
52. Stevens, V., Oost, P. V., & Bourdeaudhuij, I. D. (2000). The effects of an anti-bullying intervention programme on peers' attitudes and behaviour. *Journal of Adolescence*, 23, 21–34
53. Sweeting, H., Young, R., West, P., & Der, G. (2006). Peer victimization and depression in early-mid adolescence: A longitudinal study. *British Journal of Educational Psychology*, 76, 577–594
54. Tattum, D and Tattum, E. (1992) Social Education and Personal Development. London,: David Fulton.
55. Unnever, J. D., & Cornell, D. G. (2003). The culture of bullying in middle school. *Journal of School Violence*, 2, 5–27.
56. Welford, H. (2008). Parenting, your kids- pre- teens, Bullying and the schoolage child.
www.bbc.co.uk/parenting/your_kids/preteen_bullying.shtml

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

1. http://4lyk-kozan.koz.sch.gr/new/PDF/projects/A_lyk/2012-2013_A/Z_A134/endosxoliki_via_ereynitiki_ekthesi.pdf
2. http://adhd.gr/archive/files/hmerida_31.3.2012/Kolaitis_31.3.2012.pdf
3. <http://antibull-ipeir.blogspot.gr/>
4. http://ec.europa.eu/justice_home/funding/daphne3/funding_daphne3_en.htm
5. <http://health.in.gr/kid/news/article/?aid=1231146517>
6. <http://pontarisma.gr/?p=43234>

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

7. <http://www.antibullying.gr/hlektronikos-ekfovismos/ti-einai-o-hlektronikos-ekfovismos.html>
8. <http://www.e-abc.eu/gr/sholikos-ekfovismos/>
9. http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/lexicon/lemma.html?id=46
10. <http://www.midonline.com.au/content.php?lang=3&info=g&pgid=37&ulid=1ast&parentulid=>
11. <http://www.psychologynow.gr/tributes/sholikos-ekfovismos-bullying-mia-skliri-pragmatikotita-tis-marianthis-spoyrigiti>
12. <http://www.psychotherapeia.net.gr/articles-psyxologoi-marousi-psyxotherapeftes-marousi/efhveia/35-efhveia-orismos-harakthristika>
13. <http://www.slideshare.net/akriparopoulou/4-34972518>
14. <http://www.strovolos.org.cy/default.asp?id=455>
15. http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=6808&catid=4:latest-news&Itemid=18
16. <http://www.education.vic.gov.au/about/programs/bullystoppers/Pages/impact.aspx>
17. <http://www.slideshare.net/nikonikolo/ss-15272728>
18. <http://www.topontiki.gr/article/129144/meiothikan-ta-kroysmata-bullying-perssotera-thymata-ta-koritsia>
19. www.epstype.gr/index.php/el/υπηρεσιες/τηλεφωνικη-συμβουλευτικη-υπηρεσια.html
20. <https://school-bullying.wikispaces.com/%CE%9F%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CE%9C%CE%BF%CF%81%CF%86%CE%AD%CF%82>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Ερωτήσεις συνέντευξης

Γενικά Στοιχεία

Όνοματεπώνυμο:

Ειδικότητα:

Χώρος:

A. Γενικά στοιχεία για τους θύτες/θύματα του φαινομένου της ενδοσχολικής βίας

1.Σας έχουν επισκεφτεί παιδιά με ιστορικό ενδοσχολικής βίας που υπήρξαν θύτες/θύματα; Αν ναι, είναι περισσότεροι οι θύτες ή τα θύματα;

2.Κάποια από αυτά ήταν θύτες και κάποια θύματα. Ποια ήταν η ψυχολογική τους κατάσταση;

A)ΘΥΤΕΣ

B)ΘΥΜΑ

3.Τι τους οδήγησε σ' αυτή τη συμπεριφορά (θύτες);

4.Ποιος ήταν ο λόγος που δέχτηκαν ενδοσχολική βία (θύμα) και πώς αντιμετώπισαν το γεγονός;

5.Ποιος είναι ο τρόπος σκέψης τους ;

A)ΘΥΤΕΣ

B)ΘΥΜΑ

6.Πώς μπορεί να αισθάνεται ο θύτης/το θύμα πριν και αφού έχει εκδηλωθεί το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας;

A)ΘΥΤΗΣ

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

B)ΘΥΜΑ

7.Τι συμπτώματα ψυχολογικών διαταραχών παρουσιάζουν τα παιδιά σε σχέση με το αν

- i. εκφοβίζουν ή όχι άλλους (θύτης)
- ii. υφίστανται εκφοβισμό ή όχι εκφοβισμό (θύμα)

B. Γονείς και παιδιά

8.Πώς η οικογένεια (γονείς) αντιδρούν όταν μαθαίνουν για την εκδήλωση του φαινομένου από τα παιδιά τους;

A) ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥ ΘΥΤΗ

B) ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥ ΘΥΜΑΤΟΣ

9.Πώς μπορούν να βοηθήσουν οι γονείς του θύματος προκειμένου να ξεπεράσει αυτή τη τραυματική εμπειρία;

10. Τι είδους επικοινωνία είχαν οι θύτες/τα θύματα με τους γονείς τους;

A)ΘΥΤΗΣ

B)ΘΥΜΑ

Γ. Ηλικία και ενδοσχολική βία

11.Σε ποιες ηλικίες παρατηρείται το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας;

12.Τα κρούσματα στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι περισσότερα σύμφωνα με τα δικά σας στατιστικά στοιχεία; Που νομίζεται ότι οφείλεται αυτό;

Δ. Μορφές και τόπος εκδήλωσης του φαινομένου

13.Ποια μορφή ενδοσχολικής βίας είναι πιο έντονη μέσα στο χώρο του σχολείου;

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

14. Ποια μορφή ενδοσχολικής βίας είναι περισσότερο τραυματική για τη ψυχολογία ενός παιδιού;

15. Σε ποιον τόπο εκδηλώνονται περισσότερο το φαινόμενο (εντός και εκτός σχολείου);

Ε. Επιπτώσεις και αντιμετώπιση του φαινομένου

16. Ποιες είναι οι επιπτώσεις της ενδοσχολικής βίας στη προσωπική και κοινωνική ζωή ενός παιδιού;

17. Ποια είναι η κατάληξη των κακοποιημένων παιδιών λόγω ενδοσχολικής βίας;

18. Πώς θα πρέπει να αντιμετωπίζει ένα παιδί μια πράξη ενδοσχολικής βίας και που θα πρέπει να απευθυνθεί για να μιλήσει γι' αυτό το πρόβλημα;

19. Γιατί αυξήθηκαν τα κρούσματα τα τελευταία χρόνια;

Στ. Κοινωνικός λειτουργός και το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας

20. Θεωρείται ότι ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να βοηθήσει στην μείωση του φαινομένου μέσα στο σχολείο;

21. Είναι απαραίτητη η ύπαρξη του στις σχολικές μονάδες και ειδικότερα στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση;

22. Εκτός από τα παιδιά θεωρείται ότι μπορούν να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς ιδιαίτερα στην εφηβική ηλικία (δευτεροβάθμια εκπαίδευση). Αν ναι, με ποιους τρόπους;

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

2. Οδηγίες για αντιμετώπισης της ενδοσχολικής βίας

Από την συνέντευξη του παιδοψυχιάτρου κ. Αντύπα

Οδηγίες για το παιδί – θύμα

- ΔΕΝ ΦΤΑΙΣ ΕΣΥ !!!
- Αγνόησε τις κοροϊδίες
- Αν επιμένουν, πες σταθερά και καθαρά ΠΑΡΑΤΑ ΜΕ ΗΣΥΧΟ και φύγε
- Μίλα σε γονείς και καθηγητές. Δεν είναι ντροπή να το πεις και δε γίνεσαι “καρφί”. Η σιωπή εξυπηρετεί μόνο τον εκφοβιστή.
- Έχεις δικαίωμα να λες ΟΧΙ χωρίς να απολογείσαι για αυτό και χωρίς να νοιώθεις ενοχές
- Αν φοβάσαι να μιλήσεις σε κάποιο ενήλικα, μίλα σε κάποιον φίλο σου
- Αν φοβάσαι μη σε χτυπήσουν, ζήτα από ένα φίλο σου να είναι συνεχώς μαζί σου

Οδηγίες για τους γονείς του θύματος

- Τακτική επικοινωνία με το παιδί
- Αν σας μιλήσει, επαινέστε το για αυτό
- Μην το πιέσετε να κάνει “αντεπίθεση”, αν δεν μπορεί να το κάνει
- Διδάξετε του να κοιτά τον άλλον στα μάτια και να λέει ΠΑΡΑΤΑ ΜΕ ή ΚΟΙΤΑ ΤΗΝ ΔΟΥΛΕΙΑ ΣΟΥ
- Συμβουλευστε το παιδί να προσέχει σε όποιον δίνει το e – mail και το κινητό του
- Αν αρνείται επίμονα να πάει σχολείο, λόγω φόβου, μην το πιέζετε και μην το απειλείτε
- Μην υποτιμάτε τις συνέπειες του εκφοβισμού. Τα.... “Ε, παιδιά είναι πειράζονται”, “άσε να σκληραγωγηθεί” κ.λ.π. είναι μύθοι και μπορεί να ζημιώσουν το παιδί

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

- Μην δεχτείτε τις αφορμές που χρησιμοποιεί ο θύτης ως δικαιολογημένες
- Εγγράψετε το παιδί σε άλλες ομαδικές δραστηριότητες για να κάνει νέους φίλους και να αυξηθεί η αυτοπεποίθησή του
- Καλέστε άλλα παιδιά στο σπίτι
- Μιλήστε με τον καθηγητή, τον διευθυντή, την διεύθυνση εκπαίδευσης, το σύλλογο γονέων και κηδεμόνων
- Αν το παιδί τραυματιστεί από εκφοβιστές, ενημερώστε και την αστυνομία και γνωστοποιήστε στο σχολείο ότι ενημερώσατε την αστυνομία
- Απαιτήστε από το σχολείο να ενημερώσει τους γονείς του εκφοβιστεί
- Αν τελικά η κατάσταση δεν αντιμετωπιστεί, αλλάξτε σχολείο

Οδηγίες για τους γονείς του θύτη

- ✓ Βάλτε στόχους και ανταμείψτε το παιδί με προσυμφωνημένα προνόμια
- ✓ Αποθαρρύνεται άλλα μέλη της οικογένειας να εκδηλώνουν εκφοβιστικές συμπεριφορές
- ✓ Διδάξτε στο παιδί τρόπους επίλυσης προβλημάτων που δεν περιλαμβάνουν βία
- ✓ Επικοινωνήστε με τους γονείς του παιδιού – θύματος και καθησυχάστε τους ότι αντιμετωπίζετε το πρόβλημα
- ✓ Επαινέστε το κάθε φορά που επιδεικνύει συνεργατικές και φιλικές συμπεριφορές προς άλλα παιδιά
- ✓ Αν εκφοβίζει επειδή είναι απομονωμένο, προσπαθήστε να το βοηθήσετε να βρει έστω και ένα φίλο, στον οποίο θα φέρεται με σεβασμό
- ✓ Βοηθήστε το παιδί να αναλάβει ευθύνες και πρωτοβουλίες ώστε να νοιώσει σημαντικό και χρήσιμο
- ✓ Μην εκδίδετε στην απαίτηση του να αφήσετε να περάσει χωρίς “ συνέπειες ” έστω και η πιο μικρή κακοποιητική συμπεριφορά

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευσή (πρόληψη-παρέμβαση)

- ✓ Συνεργαστείτε με τους καθηγητές για την επάλειψη της κακοποιητικής συμπεριφοράς

Αν ένα παιδί εκφοβίζει επίμονα και καταναγκαστικά και αν δείχνει να μη νοιώθει συμπόνια για κανέναν, τότε ίσως να είναι χρήσιμη η ψυχοθεραπευτική παρέμβαση.

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών

- Ο εκφοβισμός δεν είναι μία υπόθεση “ μεταξύ παιδιών ”, αλλά ένα πρόβλημα σχολικής πειθαρχίας και το σχολείο οφείλει να το αντιμετωπίζει με σοβαρότητα
- Εξηγήστε στα παιδιά από την πρώτη μέρα τι είναι ο σχολικός εκφοβισμός και ότι αυτό το φαινόμενο δεν είναι αποδεκτό στο σχολείο
- Συζητήστε με τα παιδιά για τους κανόνες συμπεριφοράς μεταξύ τους
- Αφιερώστε μια – δυο ώρες για να μιλήσετε για το χτίσιμο μιας συνεργατικής και φιλικής ομάδας
- Διδάξτε στα παιδιά ότι οι άπραγοι παρατηρητές δεν είναι αθώοι
- Μιλήστε στο παιδί – θύμα, καθησυχάστε το και πείτε του ότι έκανε πολύ καλά που σας μίλησε
- Μιλήστε στα παιδιά – θεατές. Να μην επευφημούν τον εκφοβιστή και να μην γελούν με αυτά που κάνει. Αν χαθεί το “ ακροατήριο ” του θα απομονωθεί και αυτό ίσως οδηγήσει σε αλλαγή της συμπεριφοράς του
- Μιλήστε ιδιαιτέρως με το παιδί – θύτη. Ενημερώστε για τις συνέπειες που θα έχει αν συνεχίσει την συμπεριφορά του
- Δώστε στο θύτη την ευκαιρία να κερδίσει την προσοχή χωρίς να γίνει “ κακός ” (να κάνει μια δουλειά για όλη την τάξη και να τον επιβραβεύστε για αυτό)
- Αν υπάρξει σοβαρός τραυματισμός, ενημερώστε την αστυνομία
- Να είστε συνεπής και δίκαιοι με τις κυρώσεις που επιβάλλεται
- Να ζητάτε βοήθεια από συναδέλφους και να είστε σε ανοιχτή επικοινωνία με τους γονείς